

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัด
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ปริญญาานิพนธ์
ของ
วาสิกา อัครนิตย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
พฤษภาคม 2546
ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัด
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

- 2 ก.ค. 2546

บทคัดย่อ
ของ
วาสิกา อัครนิตย์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
พฤษภาคม 2546

๒ ๑๑๓๑๐๘

วาลิกา อัครนิตย์. (2546). การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :
ศาสตราจารย์ ศรียา นิยมธรรม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ โพธิ์สาร.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือ 1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาล ศรีวิไล ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ การทดลองใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ 1. แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t – test for dependent

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ก่อนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง หลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อยู่ในระดับดี
2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 หลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

A STUDY ON EMOTIONAL INTELLIGENCE OF THE GIFTED CHILDREN IN PRATHOM SUKSA IV
BY GROUP DYNAMICS

AN ABSTRACT
BY
WALIKA AKARANIT

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Special Education
at Srinakharinwirot University
May 2003

Walika Akaranit. (2003). *A Study on Emotional Intelligence of the Gifted Children in Prathom Suksa IV by Group Dynamics*. Master thesis, M.Ed. (Special Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Prof. Sriya Niyomthum, Assist. Prof. Paitoon Pothisaan.

The purposes of this study were twofolds : 1. To study on emotional intelligence of the gifted children in Prathom Suksa IV before and after using group dynamics. 2. To compare emotional intelligence of the gifted children in Prathom Suksa IV before and after using group dynamics. The samples in this study were 16 gifted children in Prathom Suksa IV, the second semester of 2002, at Sriwilai school, Nongkhai province. The research design of this study was the One Group Pretest-Posttest Design. The instruments were group dynamics plan, emotional intelligence test. The collected data were analyzed using mean, standard deviation and t-test for dependent.

The results of this study indicated that :

1. The emotional intelligence of gifted children in Prathom Suksa IV before using group dynamics plan was in average level, after using group dynamics plan increase to upper level.
2. The emotional intelligence of gifted children in Prathom Suksa IV after using group dynamics plan increased significantly at .05 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัด
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ของ
นางสาววาลิกา อัครนิตย์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

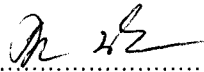

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาพรณ ะหวานนท์)

วันที่ ...๙... เดือน พฤษภาคม..... พ.ศ. 2546

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

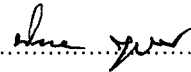
ประธาน

(ศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม)

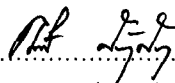
กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิสาร)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์นิลบล ทูรานุภาพ)

กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดารณี ศักดิ์ศิริผล)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เพราะความเมตตากรุณา และการให้คำปรึกษาจาก ศาสตราจารย์ศรียา นิยมธรรม ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ โปธิสาร กรรมการที่ควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนวคิดข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เตชะคุปต์ ดร. สมศักดิ์ สีตาทกุลฤทธิ์ ที่ให้คำแนะนำ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นิลบล ทูรานุกภาพ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิ คักดิ์ศิริผล เป็นอย่างสูงที่ได้เสียสละเวลาร่วมเป็นกรรมการสอบปากเปล่า โดยกรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณีย์ อนุรุทธ์วงศ์ และคณาจารย์ในภาควิชาการศึกษาศาสตร์ทุกท่าน ที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ทักษะ ตลอดจนประสบการณ์ที่มีค่าแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้บริหาร คณะครูอาจารย์และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ และอาจารย์ศิริพร รัตนโกสินทร์ที่ให้ความช่วยเหลือในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณ คุณไพฑูรย์ คุณพนิดา คุณภัทราวดี อัครนิตย์ และญาติพี่น้องของผู้วิจัย ที่ให้ความห่วงใยช่วยเหลือทั้งกำลังทรัพย์และกำลังใจ แก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดระยะเวลาที่ทำปริญญานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณ อาจารย์อรทัย เกิดภิบาล อาจารย์แสงเดือน ยอดอัญมณีวงศ์ อาจารย์จุไรรัตน์ คนคล่อง และคุณอรจิรา ขำพึ้ง พี่น้องนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์พิเศษ ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณ มารดา ตลอดจนครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

วาสิกา อัครนิตย์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
	ความสำคัญของการวิจัย.....	3
	ขอบเขตของการวิจัย.....	3
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	3
	ตัวแปรที่ศึกษา.....	5
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	6
	สมมติฐานการวิจัย.....	6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	8
	ประวัติการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์.....	8
	ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์.....	9
	องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์.....	10
	ปรัชญาของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์.....	15
	การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์.....	17
	แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา.....	19
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์.....	20
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์.....	23
	ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์.....	23
	ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์.....	24
	หลักการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	27
	การเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์.....	29
	ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.....	31
	เทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	32
	ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	33
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์.....	35
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	37
	ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	37
	ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	39
	การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	41
	ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	42

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	42
	ลักษณะครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	44
	ปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ	45
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ.....	45
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	47
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	47
	การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ	48
	การดำเนินการทดลอง.....	53
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	62
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	62
	ความสำคัญของการวิจัย.....	62
	สมมติฐานการวิจัย	62
	วิธีดำเนินการวิจัย	62
	สรุปผลการวิจัย.....	64
	อภิปรายผลการวิจัย	64
	ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย.....	65
	ข้อเสนอแนะ	66
	ข้อเสนอแนะทั่วไป	66
	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	67
	บรรณานุกรม	68
	ภาคผนวก.....	74
	ประวัติย่อผู้วิจัย.....	130

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบแผนการทดลอง.....	53
2	กำหนดการสอนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	54
3	ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์.....	59
4	ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์.....	60
5	การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์.....	61

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ทฤษฎีสามห่วงของเรนซูลี (Renzulli).....	37

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

เป้าหมายที่สำคัญของการศึกษาก็คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และระบบการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และความสำเร็จในชีวิต นักการศึกษาและนักจิตวิทยาการศึกษาจึงต้องพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 74) ซึ่งโดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงบุคคลที่ประสบความสำเร็จ บุคคลนั้นต้องเป็นคนเก่งและความเก่งก็มุ่งไปที่ความฉลาดทางปัญญา หรือเชาว์ปัญญาโดยมี IQ เป็นตัวบ่งชี้ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษเป็นเด็กกลุ่มหนึ่งซึ่งถูกคาดหวังว่าจะเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตมีคุณภาพดังที่สังคมต้องการ เนื่องจากเด็กที่มีความสามารถพิเศษอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน ส่วนใหญ่มีธรรมชาติในการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว มีสติปัญญาดี มีความเฉลียวฉลาด จากลักษณะพิเศษดังกล่าว คนส่วนใหญ่หรือสังคมทั่วไปมักเข้าใจผิดคิดว่าในอนาคตเด็กที่มีความสามารถพิเศษจะเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต แต่จากการศึกษาและการวิจัยในปัจจุบันพบว่า เด็กที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ไม่ใช่เด็กที่มีสติปัญญาดีเพียงอย่างเดียวแต่ต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี นั่นคือการทำเด็กรู้จักอารมณ์ของตนเอง และเรียนรู้สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคมและอยู่ได้อย่างมีความสุข (Mayer and Salovey. 1997 : 22)

การศึกษาเด็กที่มีความสามารถพิเศษพบว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษส่วนหนึ่งมีปัญหาและจุดอ่อนในด้านทักษะทางสังคม (Social Skill) เช่น การปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ชอบทำงานคนเดียวมุ่งศึกษาเฉพาะสิ่งที่ตนเองสนใจมีอารมณ์หงุดหงิดเดียว และมีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดีเกี่ยวกับตนเอง ขาดความเชื่อมั่นเก็บกดและคับข้องใจเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ (Low Self - esteem) ซึ่งปัญหาดังกล่าวนั้นสาเหตุหนึ่งมาจากการที่ประเทศไทยยังขาดแคลนผู้รู้และครูเฉพาะทางนี้ ประกอบกับการจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ ซึ่งมีแนวโน้มที่ตอบสนองผู้เรียนโดยทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงผู้มีความสามารถพิเศษในด้านต่าง ๆ จึงมีผลทำให้ไม่มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ทำให้เกิดความคับข้องทางจิตใจ และอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นเด็กก้าวร้าวต่อผู้ปกครอง ครู และเพื่อนร่วมชั้น ในที่สุดทำให้เด็กไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต ทั้งที่มีศักยภาพสูงในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการและมรดกทางวัฒนธรรมแก่สังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 105) ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 59 - 61) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยแยกเป็นเด็กห้องเก่ง กับเด็กห้องธรรมดา (ห้องสุดท้าย) จำนวน 200 คน พบว่า เด็กห้องเก่งมีความฉลาดทางอารมณ์เฉลี่ยต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนทั้งสองห้อง พบว่าห้องเด็กเก่งขาดน้ำใจ จะรับผิดชอบในเรื่องของตนเองแต่จะไม่รับผิดชอบต่อสิ่งที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ มีระดับความไม่พอใจในตนเองสูง ซึ่งอาจเป็นเพราะได้รับความคาดหวังสูง หรือถูกผลัดถิ่นมากเกินไป ประเด็นดังกล่าวทำให้เสี่ยงต่อความเครียด และอาจเกิดปัญหาทางอารมณ์ได้ในอนาคต นอกจากนี้ นักการศึกษาทำการศึกษาวัยพบว่าคนที่เรียนสูง มุ่งแต่เรียนอย่างเดียว ไม่คบเพื่อนและเข้าสังคม

จึงกลายเป็นคนที่มีนิสัยเห็นแก่ตัว ชอบดูถูกผู้อื่น หยิ่งและทรนง หรืออีกด้านหนึ่งก็กลายเป็นคนคิดมาก วิตกกังวลง่าย กลัว ย้ำคิดย้ำทำ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเฉพาะเมื่อเวลาทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือเข้าสังคม จนกระทั่งเกิดปัญหาทางจิต หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (วัลลภ ปิยมโนธรรม. 2541 : 1)

จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการไม่สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง การไม่รู้จักเห็นใจผู้อื่น และขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เรียกได้ว่าขาดทักษะความฉลาดทางอารมณ์ ดังที่โกลแมน (Goleman. 1998 : 317) กล่าวว่า ความฉลาดทางอารมณ์คือความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของผู้อื่น สามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเองเพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ โกลแมน (Goleman) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 2 สมรรถนะ คือ สมรรถนะส่วนบุคคลและสมรรถนะทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ในด้านสมรรถนะส่วนบุคคลในการจัดการกับตนเอง มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ การตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมตนเอง การสร้างแรงจูงใจ ส่วนสมรรถนะทางสังคมมี 2 องค์ประกอบ คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทักษะทางสังคม

ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ไม่ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม และไม่ได้มีการพัฒนามากในวัยเด็กตอนต้นเหมือน IQ แต่ความฉลาดทางอารมณ์ส่วนใหญ่เกิดจากการเรียนรู้และสามารถดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่พัฒนาได้อีก (วิลาสลักษณ์ ชวัลลสี. 2543 : 156 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1998) การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้กรณีตัวอย่าง การใช้บทบาทสมมติ การให้ตัวแบบ การให้สถานการณ์จำลองและการเสริมแรง (อารี พันธุ์ณี. 2543) ส่วนวีรวรรณ บันนิตามัย (2542 : 191) กล่าวว่า กิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนา EQ ควรเน้นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ได้แสดงออก (Acting - out) การสวมบทบาท (Role - play) การเล่นละคร (Psychodrama) การสร้างสถานการณ์จำลอง (Simulation) เกม (Games) หรือการได้ปฏิบัติ (Performance Test) อาจมีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาEQที่ได้ผลดีที่สุดคือการนำเอาวิธีการต่างๆเชิงประสบการณ์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การสวมบทบาท การจำลองสถานการณ์ การให้เล่นเกม มาผสมผสานให้แง่คิดมุมมองต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพินิจพิจารณาตนเองมากขึ้น และกรมสุขภาพจิต (2543 : 80) ให้ข้อเสนอว่า การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ควรฝึกเป็นรายบุคคลร่วมกับการใช้กิจกรรมสัมพันธ์ในกลุ่มเล็ก ๆ เริ่มจากการสร้างแรงจูงใจที่ดีชี้ชวนให้ปฏิบัติแสดงออก การให้ดูต้นแบบ เปิดโอกาสให้ฝึกในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมที่จัดอาจเป็นในรูปของเกม กิจกรรมคู่ กลุ่มสัมพันธ์ การเล่นละคร การสวมบทบาทหรือสถานการณ์จำลอง

จากเหตุผลข้างต้น จึงสนใจที่จะศึกษาการนำกิจกรรมกลุ่มซึ่งมีหลายเทคนิควิธีมาสร้างเป็นแบบแผนการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็กที่มีความสามารถพิเศษดังที่โรเจอร์ (Rogers. 1970 : 121 - 122) ได้กล่าวถึงผลการศึกษาวิจัยของ กิบ (Gibb) ที่พบว่าวิธีการกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมทางด้านจิตวิทยามาก กล่าวคือ จะมีการเปิดเผยความรู้สึก มีความจริงใจ มีการแสดงพฤติกรรมที่ตรงกับความรู้สึกของตนเอง มีแนวทางในการสร้างแรงจูงใจ บุคคลจะยอมรับตนเอง พัฒนาในเรื่องการเข้าใจตนเอง และมีความมั่นคงทางอารมณ์มากยิ่งขึ้น คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2530 : 15 - 19) กล่าวว่า คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มสามารถสร้างพัฒนาการให้บุคคลในกลุ่มได้เป็นอย่างดี พัฒนาความสามารถที่มีอยู่ในบุคคลให้ดีขึ้น นักเรียนที่เข้าร่วมมีโอกาส ในการพัฒนาตนเอง

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีแบบแผนการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษในด้านความฉลาดทางอารมณ์ในโรงเรียนควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาทั้งนี้เพื่อให้เด็กเป็น คนเก่ง ดี และมีความสุข ให้อารมณ์และเข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ เข้าใจสังคม และโลกอย่างถ่องแท้ รวมทั้งเกิดความตระหนัก และมีเจตคติที่ดี คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขพร้อมที่จะสร้างผลงานที่ล้ำเลิศซึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไป โดยทำการศึกษาค้นคว้าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษใช้การจัดการศึกษาในโอกาสต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและยังเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน ครูแนะแนว ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษให้ประสบความสำเร็จต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษซึ่งเป็นนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านรวมกันตามคุณลักษณะดังนี้ คือ ความสามารถทางสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 โดยคัดเลือกจากกลุ่มประชากรตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทางสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability)

ขั้นที่ 3 นำรายชื่อนักเรียนที่ได้จากข้อ 2 มาทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบทางสติปัญญา Coloured Progressive Matrices (CPM) และเลือกนักเรียนที่มีผลการทดสอบระดับฉลาด – ฉลาดมาก จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกระบวนการจัดประสบการณ์เรียนรู้และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นมาเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้นักเรียนทำงานร่วมได้อย่างเป็นขั้นตอน มีการสื่อสารกันเชิงบวก เพื่อปรับตัวเข้าหากัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะกิจกรรมกลุ่มที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เด็กเกิดความสนุกสนาน กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง อีกทั้งยังทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองซึ่งมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยมาสนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะทำ อธิบายรายละเอียดขั้นตอนในการทำกิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความพร้อมในการเรียน เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้ และนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มได้ลงมือปฏิบัติ หรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ตรง

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์ เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว นักเรียนร่วมกันอภิปรายและวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ทันที ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ ความฉลาดทางอารมณ์ดีขึ้น เพราะได้รวบรวมความรู้ ความคิด ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ เมื่อนักเรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนด้วยตนเอง นักเรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบและแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น แล้วสรุปเป็นหลักการของตน ความรู้ที่ได้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นในอนาคต และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล เป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่ม จากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะและดิชมร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆในกลุ่ม และจากการสังเกตปฏิบัติของนักเรียนขณะร่วมกิจกรรมและจากผลการอภิปราย และผลสรุปของนักเรียนว่า ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

ในการดำเนินการสอนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ 5 องค์ประกอบ ตามกรอบแนวคิดของ โกลแมน (Goleman) ได้แก่

- 1.1 การตระหนักรู้ตนเอง
- 1.2 การควบคุมตนเอง
- 1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง
- 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
- 1.5 ทักษะทางสังคม

แต่ละองค์ประกอบนำมาเขียนแผนการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ 18 กิจกรรม รวมกิจกรรมปฐมนิเทศและ ปัจฉิมนิเทศ ดำเนินการสอนรวม 20 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

ความฉลาดทางอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการรับรู้ และเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถควบคุม และจัดการอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ยึดตามแนวของ โกลแมน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การตระหนักรู้ตนเอง คือ การที่นักเรียนรู้ว่าตนกำลังรู้สึกอย่างไรในขณะนั้น และสามารถบอกความรู้สึกของตนเองได้อย่างถูกต้องและเปิดเผย รู้ว่าการเกิดอารมณ์ของตนเองมีสาเหตุมาจากสิ่งใด และจะมีผลต่อตนเองผู้อื่น อย่างไร รวมถึงการที่นักเรียนมีความมั่นใจในความสามารถ และการเห็นคุณค่าของตน

1.2 การควบคุมตนเอง คือ การที่นักเรียนมีสติ สามารถควบคุมจัดการกับสภาวะอารมณ์ของตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยความมีสติและมีความรับผิดชอบต่องานที่เกิดขึ้น รวมถึงการรักษาความซื่อสัตย์และคุณความดี

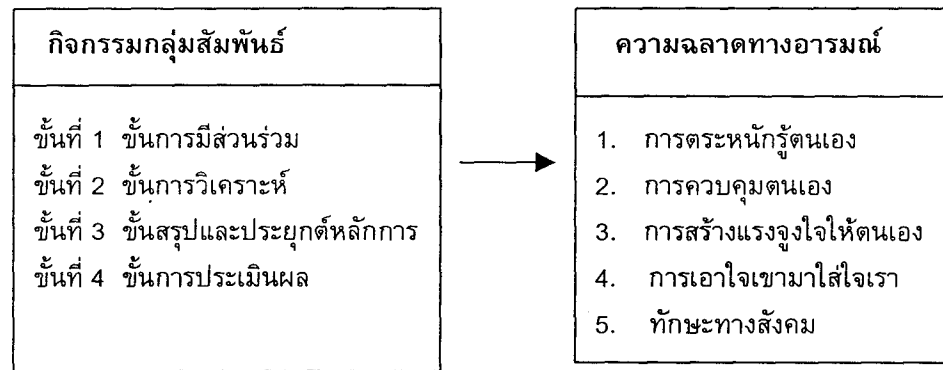
1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง คือ การที่นักเรียนใช้พลังความรู้สึกภายในเพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้ตนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งใจไว้ และมีความพอใจที่ปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดีแม้มีอุปสรรคไม่ย่อท้อ

1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา คือ การที่นักเรียนรับรู้ได้ว่าผู้อื่นกำลังรู้สึกอย่างไรสามารถเข้าใจความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่น นักเรียนไม่เป็นคนเอาแต่ใจตนเองไม่ยึดความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ รับฟังความคิดเห็นและมีความเข้าใจรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น

1.5 ทักษะทางสังคม คือ การที่นักเรียนสามารถจัดการอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างสายสัมพันธ์ เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อสร้างสมรรถนะ ของทีมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ 5 องค์ประกอบ ตามแนวคิดของ โกลแมน (Goleman) ที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 25 ข้อ

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับดี

2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการศึกษาเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.1 ประวัติการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.2 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.3 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.4 ปรัชญาของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.5 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.6 แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา
 - 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.3 หลักการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.4 การเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.5 ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.6 เทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.7 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
 - 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.1 ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.2 ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.3 การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.4 ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.5 โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.6 ลักษณะครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.7 ปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ
 - 3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

1.1 ประวัติการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับคำว่าสติปัญญา หรือ เกณฑ์ภาคเชาว์ (Intelligence Quotient หรือ IQ) มากกว่าความฉลาดทางอารมณ์ หรือเกณฑ์ภาคอารมณ์ (Emotional Quotient หรือ EQ) ดังที่ทราบกันดีว่า IQ เป็นสมรรถภาพทางสมอง (Mental Ability) ของมนุษย์ หากเราต้องการทำนายว่าบุคคลนี้จะจบปริญญาตรีหรือไม่ เรามักจะนำเอาดัชนีวัด IQ เป็นตัวทำนาย แต่มีนักจิตวิทยาท่านหนึ่งคือ ธอร์นไคร์ท (Thorndike E.L. 1920 : 227 - 235) ได้ให้ความหมายของคำว่าสติปัญญาไว้ว่ามี 3 องค์ประกอบ และองค์ประกอบหนึ่งในสามก็คือ Social Intelligence คือ ความฉลาดทางสังคมแต่ก็ได้รับความสนใจน้อย

บลูม (อภิษฎา ดวงจันทร์. 2544 : 27 ; อ้างอิงจาก Bloom. 1956 : 43) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Taxonomy of Educational Objectives โดยแบ่งจุดประสงค์ของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอันเป็นองค์ประกอบทางด้านความสามารถของมนุษย์ไว้ 3 ด้านคือ

1. Cognitive Domain คือ ความสามารถทางด้านกรรฐิติค ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องทางสติปัญญา
2. Affective Domain คือ ความสามารถทางด้านความรู้สึก ค่านิยม (ตรงนี้จะเป็ความสามารถทางด้าน EQ)
3. Psycho – motor Domain คือ ความสามารถทางด้านมอเตอร์ การเคลื่อนไหวหรือทางด้านทักษะ

Emotional Intelligence <http://www.emotionalintelligence.co.uk/eq/text/emotional.html>

นับตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา มีผู้สนใจศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของอารมณ์ที่มีต่อสติปัญญา ต่อความคิดสร้างสรรค์ และต่อบุคลิกภาพผู้ที่เสนอกรอบแนวคิดและบัญญัติศัพท์คำว่า EQ คนแรก คือ John D. Mayer ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัย New Hampshire และ Peter Salovey ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัย Yale

การ์ตเนอร์ (Gardner. 1983 : 19) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง EQ ในหนังสือชื่อ “Frames of mind” โดยได้ให้แนวคิดว่าความสำเร็จของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถทางอารมณ์ของเขาด้วย จากแนวคิดต่าง ๆ จึงทำให้การศึกษาเรื่อง EQ เริ่มแพร่หลายมากขึ้น โดยความเชื่อแนวใหม่จะเน้นว่า คนที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องมีทั้ง IQ และ EQ ประกอบกัน จึงมีการศึกษาเรื่อง EQ มากขึ้นเป็นลำดับ มีการแยกแยะความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ว่าแต่ละกิจกรรมนั้นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จควรเป็นความสามารถประเภทใด ตัวอย่างเช่น

ความสำเร็จด้านการเรียน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ

ความสำเร็จด้านการแก้ปัญหาแต่ละด้าน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ

ความสำเร็จในการทำงาน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ IQ หรือ EQ

ความสำเร็จในการปรับตัว ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ EQ

ความสำเร็จในการปกครองคน ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ EQ

ความสำเร็จในด้านชีวิตคู่ ปัจจัยที่ส่งผลมากคือ EQ

ในปี 1995 Daniel Goleman นักข่าวด้านวิทยาศาสตร์ ของหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทม์ ซึ่งสำเร็จปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัย Havard ได้หยิบเอาประเด็นความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวความคิดของ John D. Mayer และ Peter Salovey นำมาเขียนหนังสือ Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ : ซึ่งเป็นหนังสือที่ติดอันดับขายดีที่สุดของอเมริกาและยังเป็นการจุดประกายคนทั่วไปให้ความสนใจเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ ในเวลาต่อมา

1.2 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

ธอร์นไดร์ท (Thorndike. 1920 : 227 – 235) เรียกว่า Social Intelligence แปลว่า ความฉลาดทางสังคม

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997 : 21) เรียกว่า Emotional Literacy ซึ่งหมายถึง ความฉลาดรู้ในอารมณ์ของตนเอง

โกลแมน (Goleman. 1998 : 93) เรียกว่า Emotional Intelligence Competencies โดยรวมคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเชื่อมั่นในตนเอง การปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ การโน้มน้าวผู้อื่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์

ที่กล่าวมาแล้วเป็นตัวอย่างของคำที่ใช้เรียกที่ใกล้เคียงกับ ความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้คำว่า ความฉลาดทางอารมณ์

ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ นั้นมีผู้ให้นิยามที่สำคัญ ๆ หลายคนที่น่าสนใจ คือ

จอม ชุมช่วย ([http : www. Childthai. Org/cic/c110.htm](http://www.Childthai.Org/cic/c110.htm)) การ์ดเนอร์ (Gardner) ได้จำแนกความฉลาดทางอารมณ์เป็น 2 ลักษณะคือ

1. ความฉลาดต่อบุคคลอื่น (Interpersonal intelligence) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และตอบสนองต่ออารมณ์และความต้องการของผู้อื่นอย่างเหมาะสม
2. ความฉลาดในตนเอง (Intrapersonal intelligence) หมายถึง การรับรู้อารมณ์ของตนเองและสามารถแยกแยะตลอดจนจัดการกับอารมณ์ตนเองนำไปสู่พฤติกรรมที่เหมาะสม

บาร์ออน (Bar - on. 1997 : 25) ให้ความหมายของ ความฉลาดทางอารมณ์ ว่าเป็นองค์ประกอบด้านความสามารถส่วนตัว อารมณ์และสังคมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างประสบความสำเร็จ

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997 : 21) ให้ความหมายไว้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจและรู้จักใช้พลังทางด้านอารมณ์ของตน เป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธภาพและโน้มน้าวจิตใจผู้อื่น

สโลเวย์ และ เมเยอร์ (Goleman. 1995 : 4 ; citing Salovey & Mayer. 1990) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้ในความคิด ความรู้สึก และภาวะทางอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นได้ และสามารถควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิต โดยมีสัมพันธที่ดีกับผู้อื่น

โกลแมน (Goleman. 1998 : 95) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเพื่อเป็นแรงจูงใจ ในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ

โด널สัน (Donaldson. http://www.emotionalsmart.com/Emotional_Smart.html) ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional SMART) คือความสามารถที่จะรับรู้ความเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ ทั้งในการทำงาน การสร้างครอบครัว และการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี

✓ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 8) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุม จัดการและแสดงออกทางอารมณ์ใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม มองโลกในแง่ดี

✓ พระราชวรมุณี (2542 : 7) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า การใช้ปัญญาควบคุมการแสดงออกทางอารมณ์อย่างมีเหตุผล

✓ ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 21) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่ตระหนักรู้ถึงความคิดของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และระอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้ สามารถสร้างกำลังใจในการเผชิญกับอุปสรรค ข้อขัดแย้งต่างๆ รู้จักจัดความเครียด นำความคิดและการกระทำของตนไปใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามได้จนประสบความสำเร็จในชีวิต

✓ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543 : 1) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถทางอารมณ์ ที่จะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

กล่าวโดยสรุป ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ก็คือความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถระอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ และสามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันมีค่าของเราได้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำหรือผู้ตาม ได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน (Study Success) ความสำเร็จในอาชีพ (Career Success) ตลอดจนประสบความสำเร็จในชีวิต (Life Success)

1.3 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

นักจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ ที่จะส่งผลร่วมกับความสามารถทางสติปัญญา ทำให้บุคคลประสบผลสำเร็จและมีความสุข ปัจจุบันนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เน้นการพัฒนาทางด้านความฉลาดทางอารมณ์สูง ก็แสดงว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดในการใช้อารมณ์ได้ดีจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จและมีความสุขด้วย ขณะนี้ความฉลาดทางอารมณ์ยังไม่มีแบบทดสอบมาตรฐานวัดดังเช่นความสามารถทางสติปัญญา แต่นักจิตวิทยาก็กำลังพัฒนาแบบทดสอบเพื่อหาดัชนีวัดความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ในไม่ช้าคงจะมีแบบทดสอบมาตรฐานเกิดขึ้น ปัจจุบันเราพอจะใช้การสังเกตตรวจสอบได้บ้างว่าใครมีความฉลาดทางอารมณ์สูง แม้ไม่มีตัวเลขบ่งชี้ก็ตาม มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ไว้หลายคนด้วยกัน จากเอกสารและงานต่าง ๆ ได้ดังนี้

จากบทความในวารสารที่เป็นภาษาไทยหลาย ๆ เล่ม รวมความได้ว่า คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะเป็นคนที่

1. มีความเข้าใจตนเองได้ดี รู้เท่าทัน รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง ควบคุมอารมณ์ได้ มีเป้าหมายของชีวิตทั้งระยะสั้นและระยะยาว
2. มีความเข้าใจผู้อื่น สามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) และสามารถแสดงได้อย่างเหมาะสม

3. มีความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งได้ดี จัดความเครียดที่จะเป็นอุปสรรคต่อความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

สโลเวย์ และเมเยอร์ (Goleman. 1995 : 43 ; citing Salovey & Mayer. 1990) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์เป็นประเด็นหลักไว้ 5 ประการคือ

1. Knowing One's Emotion หรือ Self - Awareness หมายถึง การตระหนักรู้ตนเองเป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมความรู้สึกได้

2. Managing Emotion คือมีความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคคลายเครียด สลัดความวิตกกังวลรุนแรงได้อย่างรวดเร็วไม่ฉุนเฉียวง่าย ทำให้อารมณ์ชุ่มฉ่ำหายไปโดยเร็ว

3. Recognizing Emotion in Other เป็นการรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

4. Motivation Oneself สามารถจูงใจตนเอง ควบคุมความต้องการจากแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการสนองตอบความต้องการได้ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

5. Handling Relationship สามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างได้ มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 ✓ โกลแมน (Goleman. 1995) ผู้แต่งหนังสือเรื่อง "emotional intelligence : why it can matter than IQ" ซึ่งได้รับความนิยมมาก มีความคิดเห็นว่าประสบการณ์และการแสดงออกของอารมณ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสติปัญญา นั่นคือ จะต้องมีการคิดอย่างไตร่ตรองที่จะแสดงความรู้สึก และหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะใช้ความคิดนั้นออกมา ซึ่งเขาได้ให้นิยามของความฉลาดทางอารมณ์ว่า "เป็นวิธีหลากหลายที่จะทำให้คนฉลาด (smart) มีทั้งการตระหนักรู้ความรู้สึกของตน และใช้ความรู้สึกนั้นหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการใช้ชีวิต สามารถจัดการอารมณ์ที่ตึงเครียดและควบคุมได้เป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้น ไม่ท้อแท้ และมองโลกในแง่ดี มีความเห็นอกเห็นใจ รู้ถึงความรู้สึกของคนรอบข้าง และมีทักษะทางสังคมที่จะสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถบริหารอารมณ์ในการก่อสร้างสัมพันธภาพ และชักจูงโน้มน้าวผู้อื่นได้" โดยได้ปรับแนวความคิดของซาโลเวย์ และเมเยอร์ ออกมาเป็นความสามารถทางอารมณ์และสังคม 5 ประการคือ

1. ตระหนักรู้อารมณ์ตน (Self - awareness) คือ รู้ความรู้สึกของตนในขณะนั้น และใช้ความรู้สึกที่ดีที่สุดในการตัดสินใจ ซึ่งต้องอาศัยการประเมินความสามารถที่แท้จริง และความมั่นใจในตัวเอง

2. ความสามารถในการจัดการอารมณ์ (Self - regulation) คือ จัดการอารมณ์ของตนได้ มีสติ และรู้จักรอคอยเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งใจไว้ สามารถขจัดความโศกเศร้าและผิดหวังได้

3. การสร้างแรงกระตุ้นจูงใจ (Motivation) คือ การใช้แรงกระตุ้นจากภายในเพื่อผลักดัน และนำไปสู่เป้าหมาย และใช้แรงกระตุ้นเพื่อริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ เป็นแรงขับเพื่อปรับปรุงตัวเอง ให้เผชิญหน้ากับความล้มเหลวและผิดหวังได้

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) คือ การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น สร้างมิตรภาพและไมตรี และปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น

5. ทักษะทางสังคม (Social Skills) เป็นการจัดการอารมณ์เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ราบรื่นกับบุคคลอื่น และสามารถอ่านสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นอยู่ได้ โดยใช้ทักษะดังกล่าวเพื่อชักชวน นำทาง และเกลี้ยกล่อมสำหรับการทำงานเป็นหมู่คณะ

จากความสำเร็จของหนังสือเล่มแรก โกลแมนได้เขียนหนังสือขึ้นอีกเล่มจากประสบการณ์การบรรยายเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ให้กับองค์กรธุรกิจทั่วโลก ชื่อ “Working with Emotional Intelligence” ซึ่งในหนังสือเล่มนี้เขาได้ให้นิยามของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็น “ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนและผู้อื่น เพื่อจะบริหารหรือจัดการอารมณ์ตนเองและสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้”

นอกจากนี้เขาได้กำหนดโครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์ที่เรียกว่า “สมรรถนะทางอารมณ์” (Emotional Competence) โดยแบ่งสมรรถนะทางอารมณ์ออกเป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competence) และสมรรถนะทางสังคม (Social Competence) โดยมีคุณลักษณะย่อย ๆ ของแต่ละด้านรวมทั้งสิ้น 25 คุณลักษณะ ดังนี้ (Goleman, 1998 : 32 - 34)

สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competence) เป็นความสามารถในการจัดการตนเอง ได้แก่

1. การเข้าใจตนเอง (Self-awareness) ประกอบด้วย
 - 1.1 เข้าใจอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์และผลที่จะเกิดขึ้นตามมา (Emotional Awareness)
 - 1.2 ประเมินตนเองได้ถูกต้องแม่นยำ รู้จุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง (Accurate Self - assessment)
 - 1.3 มีความมั่นใจในตนเอง รู้ถึงคุณค่าและความสามารถของตัวเอง (Self - confidence)
2. การบริหารและจัดการอารมณ์ตนเอง (Self - regulation)
 - 2.1 ควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ตนเองได้ (Self - control)
 - 2.2 รักษามาตรฐานของความซื่อสัตย์และยุดติธรรม (Trustworthiness)
 - 2.3 รับผิดชอบในการกระทำ (Conscientiousness)
 - 2.4 รู้จักปรับตัว มีความยืดหยุ่น สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง (Adaptability)
 - 2.5 เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งความคิด วิธีการ และข้อมูลข่าวสาร (Innovation)
3. มีแรงกระตุ้นจูงใจเพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย (Motivation) ประกอบด้วย
 - 3.1 มีแรงบันดาลใจเพื่อบรรลุความสำเร็จ (Achievement Drive)
 - 3.2 มีจุดมุ่งหมายและข้อผูกมัด (Commitment)
 - 3.3 พร้อมที่จะเป็นผู้ริเริ่ม (Initiative)
 - 3.4 มองโลกในแง่ดี มีความพยายามแม้จะพบอุปสรรคหรือปัญหา (Optimism)

สมรรถนะทางสังคม (Social Competence) เป็นความสามารถในการรักษาสัมพันธภาพ ได้แก่

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)คือการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกความต้องการของผู้อื่นประกอบด้วย
 - 4.1 เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น และสนองความต้องการของเขาได้ (Understanding Others)
 - 4.2 มุ่งเป็นผู้ให้บริการ (Service orientation)
 - 4.3 รู้สึกรอยยิ้มจะพัฒนาและส่งเสริมความสามารถของคนอื่น (Developing others)
 - 4.4 สร้างโอกาสเพื่อเข้าถึงกลุ่มคน (Leveraging Diversity)
 - 4.5 ตระหนักถึงทิศทางและพลังของกลุ่มคน (Political Awareness)
5. ทักษะทางสังคม (Social Skills) ประกอบด้วย
 - 5.1 มีอิทธิพล ใช้การโน้มน้าวใจเพื่อการชักจูง (Influence)
 - 5.2 มีทักษะการสื่อสาร เปิดใจกว้างฟังทุกเรื่องราว และสื่อสารโต้ตอบด้วยความชัดเจน

ไม่กำกวม (Communication)

- 5.3 ความเป็นผู้นำ สามารถยับยั้งและชักนำคนและกลุ่มคนได้ (Leadership)
- 5.4 เปลี่ยนแปลงพลิกแพลง โดยเริ่มต้นหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ (Change Catalyst)
- 5.5 ประสานรอยร้าว แก้ไขความไม่ลงรอยกัน (Conflict Management)
- 5.6 สร้างสัมพันธภาพให้แน่นแฟ้น (Building Bonds)
- 5.7 ช่วยเหลือและร่วมมือ โดยทำงานกับบุคคลอื่นที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน (Collaboration and Cooperation)
- 5.8 ดึงความสามารถของผู้ร่วมงาน สร้างสรรค์พลังกลุ่มเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ (Team Capabilities)

คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997 : xiii) ได้เสนอ โครงสร้างความฉลาดทางอารมณ์เรียกว่า EQ Map ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) คือรับรู้อารมณ์ตรงตามที่เป็น
 - 1.1 ความซื่อสัตย์ในอารมณ์ (Emotional Honesty)
 - 1.2 พลังอารมณ์ (Emotional Energy)
 - 1.3 การตระหนักรู้ในอารมณ์ (Awareness)
 - 1.4 การย้อนกลับของอารมณ์ (Feedback)
 - 1.5 หยั่งรู้ด้วยตนเอง (Intuition)
 - 1.6 รับผิดชอบ (Responsibility)
 - 1.7 สร้างสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection)
2. สมรรถนะทางอารมณ์ (Emotional Fitness) ประกอบด้วย
 - 2.1 สร้างความเชื่อถือได้ให้เกิดแก่น
 - 2.2 มีความเชื่อถือ ศรัทธาและมีความยืดหยุ่น
 - 2.3 สร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจที่ไม่อยู่กับที่
 - 2.4 ความสามารถที่กลับสู่สภาพปกติ และเดินหน้า
3. ความลึกทางอารมณ์ (Emotional Depth) เป็นการสำรวจแนวทางที่จะปรับชีวิตและหน้าที่การทำงานให้เข้ากับศักยภาพและเป้าหมายของตนเองประกอบด้วย
 - 3.1 ความผูกพันในงาน รู้รับผิดชอบและมีสติ
 - 3.2 มีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น
 - 3.3 มีความซื่อตรงทำงานอย่างซื่อสัตย์และยึดหลักจริยธรรม
 - 3.4 สามารถโน้มน้าวจูงใจบุคคลอื่นได้จากอำนาจ
4. ความกลมกลืนทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) โดยใช้สัญชาตญาณ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเผชิญปัญหาและความกดดัน ประกอบด้วย
 - 4.1 การแสดงออกด้านการหยั่งรู้
 - 4.2 ความคิดใคร่ครวญ
 - 4.3 การเล็งเห็นโอกาส
 - 4.4 การสร้างอนาคต

บาร์ออน (Bar - on. 1997 : 112 – 113) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์แบ่งออกเป็น 5 หมวด 15 คุณลักษณะ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตน (Intrapersonal Self - awareness)
 - 1.1 การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง (Emotional Self - awareness)
 - 1.2 การยืนหยัดอารมณ์ (Assertiveness)
 - 1.3 การเคารพตนเอง (Self - regard)
 - 1.4 การตระหนักรู้ตน (Self - actualization)
 - 1.5 การเป็นอิสระเอกเทศ (Independence)
2. ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Skill)
 - 2.1 ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)
 - 2.2 สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship)
 - 2.3 ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)
3. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability Scales)
 - 3.1 การแก้ปัญหา (Problem Solving)
 - 3.2 ความยืดหยุ่น (Flexibility)
 - 3.3 การทดสอบความจริง (Reality Testing)
4. การวัดความสามารถในการจัดการความเครียด (Stress Management Scales)
 - 4.1 รับมือเมื่อเหตุการณ์ตึงเครียด (Stress Tolerance)
 - 4.2 การควบคุมความวู่วาม (Impulse Control)
5. วัดสภาพอารมณ์โดยทั่วไป (General Mood)
 - 5.1 การมองโลกแง่ดี (Optimism)
 - 5.2 ความสุข (Happiness)

วิซิงเกอร์ (Weisinger. 1998 : xixx-xxi) ได้กำหนดความฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ความฉลาดทางอารมณ์ภายในตนเอง (Increasing Management Scales)
 - 1.1 การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง (Developing High Self - awareness)
 - 1.2 การจัดการกับอารมณ์ของตน (Managing Your Emotional)
 - 1.3 การกระตุ้นใจตนเอง (Motiving Yourself)
2. ความฉลาดทางอารมณ์ระหว่างบุคคลเพื่อรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น (Using Your Emotional Intelligence in Your Relations with Others)
 - 2.1 การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Developing Effective Communication Skills)
 - 2.2 การพัฒนาความชำนาญระหว่างบุคคล (Developing Interpersonal Expertise)
 - 2.3 การช่วยเหลือผู้อื่นให้ช่วยเหลือตนเองได้ (Helping Others Themselves)

สำหรับในประเทศไทย มีผู้สนใจและพยายามกำหนดองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ดังนี้
 เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 62 - 65) ได้อาศัยหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งองค์ประกอบของความ
 ฉลาดทางอารมณ์หรือที่เรียกว่า ทักษะอารมณ์ ดังนี้

1. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ซึ่งอาศัยธรรมะหมวดพรหมวิหาร 4 เป็นตัวแทนของความ
 เห็นอกเห็นใจ

2. สติ (Awareness) อาศัยธรรมข้อสติปฏิฐาน 4 จะช่วยให้สงบจิตใจจากความวุ่นวายทำให้
 เข้าใจความหมายของชีวิต

3. การแก้ไขข้อขัดแย้ง (Conflict Solving / Stress Management) แบ่งความขัดแย้งใน
 อารมณ์ในตนเองและความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือธรรมชาติ การแก้ไขทำโดยการใช้ปัญญาตามธรรมะ
 เรื่องอริยะสัจ 4 เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

จากแนวความคิดเชิงทฤษฎีซึ่งเป็นโครงสร้างทางจิต (Psychological Constructs) ของ
 นักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่าน จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบคล้าย ๆ กัน พอจะสรุปองค์ประกอบของความฉลาด
 ทางอารมณ์ โดยยึดแนวความคิดของ ซาโลเวย์และคณะ (Salovey and Others. 1995 :125 - 154)และ
 โกลแมน (Goleman. 1998a : 93 - 104) โดยสรุปได้ดังนี้

1. การรู้อารมณ์ตนเอง (Knowing One's Emotion) เป็นความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจความ
 รู้สึกความคิดและอารมณ์ของตนเองตามสภาพความเป็นจริง สามารถประเมินตนเองได้อย่างชัดเจนและตรง
 ไปตรงมา มีความเชื่อมั่น รู้จักจุดเด่นจุดด้อยของตนเองเป็นคนซื่อตรง พูดแล้วรักษาคำพูด มีจรรยาบรรณ
 มีสติเข้าใจตน

2. การบริหารอารมณ์ (Managing Emotions) เป็นความสามารถที่จะจัดการกับอารมณ์ต่าง ๆ
 ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย ความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นที่น่าไว้วางใจได้
 มีคุณธรรม มีความสามารถในการปรับตัวและสามารถในการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการ
 ดำเนินชีวิต

3. การสร้างแรงจูงใจ (Motivating Oneself) คือ ความสามารถในการควบคุมตนเองให้กำลังใจ
 กระตุ้นตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
 ของตนเองมาสร้างพลังในการกระทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นพลังในการให้กำลังใจตนเองในการคิดและกระทำอย่าง
 สร้างสรรค์

4. การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Recognizing Emotions in Others) คือ ความรู้สึกเห็นใจผู้อื่น
 รู้ความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีจิตใจให้บริการ สามารถแสดงออกทาง
 อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

5. การคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพ (Handling Relationships) คือศิลปะของความสัมพันธ์
 การสร้างสัมพันธภาพและรักษาสัมพันธภาพให้คงอยู่ สามารถที่จะเท่าทันอารมณ์ของผู้อื่น มีทักษะการเป็น
 ผู้นำ การสื่อสารที่ดี บริหารการขัดแย้งได้ดี

1.4 ปรัชญาของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

1. การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ทำได้ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ อาจเกิดจากการ
 ได้สังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของต้นแบบ พ่อแม่ที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะทำให้ลูกเรียน
 รู้การแสดงออกทางอารมณ์ที่ดีไปด้วย เด็กที่เติบโตจากภาวะแวดล้อมที่มีแต่คำชมและการให้กำลังใจ

ย่อมเรียนรู้การมองโลกในแง่ดี มีความมั่นใจในตนเอง พ่อแม่อาจฝึกพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ ตั้งแต่เด็กอายุ 5 - 6 ปี ที่มีพัฒนาการทางสมองพร้อมแล้ว การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและจริงจังในชีวิตประจำวัน จะช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กได้อย่างดียิ่ง

2. ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่าย พ่อแม่ ครูอาจารย์จะต้องร่วมเรียนรู้และฝึกฝนด้วย เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน

3. ต้องเอาจริงเอาจังอย่างต่อเนื่องและต้องใช้เวลา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ส่วนหนึ่ง จะเกิดจากการชี้แนะจากบุคคลต่าง ๆ นับตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดู การสั่งสอนของครูอาจารย์ อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกต การเรียนรู้ซึมซับพฤติกรรมและคิดอ่านเข้าสู่ตนเอง มีงานวิจัยที่แสดงว่า

- ทารกอายุ 5 - 6 เดือน สามารถมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อเสียงและการสื่อสารได้
- เมื่อเด็กอายุได้ 3 ปี สามารถอ่านลักษณะของอารมณ์ที่ปรากฏในสีหน้าและแววตา
- เมื่ออายุ 4 ปี สามารถระบุลักษณะอารมณ์ได้ถูก 50 % จากใบหน้าและแววตาที่เด็กมองเห็น
- เมื่ออายุ 6 ปี สามารถจำแนกลักษณะของใบหน้าที่แสดงถึงความสุขและความรู้สึก

ขยະແຍງໄດ້ถูกต้องถึง 75 %

4. ควรมีการประเมินความพร้อมและความต้องการก่อน ควรมีการประเมินลักษณะความฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในขณะนั้น รวมทั้งสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาตนเองก่อนทำการฝึกสอน เด็กคนเดียวกันอาจมีสมรรถนะความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านแตกต่างกันไปจึงต้องใช้เทคนิคการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับแต่ละด้าน

5. การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้ผลสืบเนื่องและคงทนนั้นต้องพัฒนาจากทุกระดับ นับตั้งแต่การรู้จักภาวะอารมณ์ของตน สามารถระบุอารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมตน การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราและทักษะทางสังคมซึ่งมีความยากและซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะต้องมีการสลายพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมกว่าซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

6. ต้องฝึกในเชิงสถานการณ์ให้ทดลองเรียนรู้ ปฏิบัติและทราบผลการแสดงออก การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีเป็นผลมาจากการสามารถปฏิบัติได้ ไม่ใช่เพียงแต่รู้ เข้าใจ แต่ไม่ทำหรือทำไม่ได้ อาจทำได้ให้พบกับสถานการณ์จริง การบันทึกพฤติกรรมลงในวิดีโอเทปเพื่อให้คำติชม ซึ่งจุดเด่น จุดด้อย ที่ควรปรับปรุงแก้ไขและการสังเกตในสถานการณ์การปฏิบัติจริง

7. ควรพิจารณาความแตกต่างของการเรียนรู้ด้านสมองกับการเรียนรู้ทางอารมณ์ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นการพัฒนาสมองในส่วนของระบบ Lymbic ซึ่งควบคุมอารมณ์ความรู้สึกและแรงขับของร่างกาย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจที่ดี การฝึกต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ในสถานการณ์ทางสังคมและให้ทราบผลการปฏิบัติซึ่งแตกต่างจากการฝึกสมองด้านความคิด ความเข้าใจในส่วน of Neocortex ซึ่งควบคุมความสามารถในการวิเคราะห์หาเหตุผล หลักการและตรรกะต่าง ๆ

8. ควรทำการฝึกฝนเป็นรายบุคคลร่วมกับกิจกรรมสัมพันธ์ในกลุ่มเล็ก ๆ เรื่องจากการสร้างแรงจูงใจที่ดี ชี้ชวนให้ปฏิบัติการแสดงออก การให้ดูต้นแบบ เปิดโอกาสให้ฝึกในสถานการณ์ต่าง ๆ และมีการแจ้งรายงานผลซึ่งอาจเริ่มต้นจากการฝึกมนุษยสัมพันธ์ขั้นพื้นฐาน เช่น การยิ้มแย้ม โอบอ้อมอารีย์ การเรียกชื่อ การแสดงความเอื้ออาทร การมีอารมณ์ขัน การกล่าวชมเชย ขอโทษ ขอบคุน การเผยความรู้สึกและการควบคุมอารมณ์โกรธ เป็นต้น กิจกรรมที่จัดอาจเป็นเกม กิจกรรมคู่ กลุ่มสัมพันธ์ การเล่นเกม การสวมบทบาทหรือสถานการณ์จำลอง

9. มีการติดตามประเมินผลของการพัฒนา การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ไม่ควรทำตาม กระแสความต้องการของตลาดหรือเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจโดยขาดจรรยาบรรณวิชาชีพและหลักวิชาการรองรับ รวมทั้งทำไปโดยขาดการติดตามผล (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 79 - 80)

1.5 การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

เดิมเชื่อกันว่าบุคคลที่มีความฉลาดทางเชาว์ปัญญาจะประสบความสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี แต่ในความเป็นจริงพบว่าผู้ที่ประสบความสำเร็จไม่ได้มีความสุขในชีวิตเสมอไป จึงเกิดความสนใจว่าสิ่งที่นอกเหนือไปจากความฉลาดทางเชาว์ปัญญาที่จะทำให้บุคคลทั่วไปประสบความสำเร็จและมีความสุขนั้นคือสิ่งใด ซึ่งพบว่าสิ่งนั้นคือความฉลาดทางอารมณ์นั่นเอง ความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ โกลแมนได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาอารมณ์ไว้ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง เป็นองค์ประกอบสำคัญเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกที่เหมาะสมต่อไป ขั้นตอนของการรู้จักอารมณ์ของตนเอง เริ่มจากการรู้ตัวหรือการมีสติ

ตามปกติเมื่อคนเราเกิดอารมณ์ใด ๆ ขึ้น เราจะตกอยู่ในภาวะใดหนึ่งใน 3 ภาวะ ได้แก่ การถูกครอบงำด้วยอารมณ์ ไม่สามารถฝืนอารมณ์ได้และแสดงพฤติกรรมไปตามสภาพอารมณ์ การไม่ยินดียินร้ายกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นหรือละเลยไม่สนใจเพื่อบรรเทาการแสดงอารมณ์และการรู้เท่าทันอารมณ์ซึ่งการรู้ตัวจะมีพลังเหนือความรู้สึกและอารมณ์ที่ไม่ดีต่าง ๆ รู้ว่าในสภาพอารมณ์นี้ควรจะทำเช่นไรจึงจะเหมาะสมที่สุด

แนวทางในการพัฒนาการรู้จักอารมณ์ของตนเอง ทำได้ดังนี้คือ

1.1 ให้เวลาทบทวนอารมณ์ของตนเอง พิจารณาว่าตนเป็นคนที่มึลักษณะอารมณ์เช่นไร คล้อยตามตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม ทบทวนลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ และผลย้อนกลับจากการแสดงอารมณ์ของเราว่า รู้สึกพอใจ ไม่พอใจ คิดว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ถ้ารู้สึกว่าพอใจและเหมาะสมแล้ว ต้องแน่ใจว่าไม่ได้เข้าข้างตัวเอง แล้วใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

1.2 ฝึกให้เกิดการรู้ตัวเสมอและมีสติอยู่กับตัว โดยให้รู้ว่าขณะนี้เรากำลังรู้สึกอย่างไรกับตัวเอง หรือสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว รู้สึกสบายใจ ไม่สบายใจ คิดอย่างไรกับความรูสึกนั้น และความคิดความรู้สึกนั้นมีผลอย่างไรกับการแสดงออกของตนเอง

2. การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และแสดงออกทางอารมณ์ทั้งดีและไม่ดีได้อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานะที่ เวลาและสถานการณ์ การจะจัดการกับอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถควบคุมอารมณ์ ไม่แสดงออกทันทีทันใด สามารถอธิบายได้อย่างเหมาะสมถึงการเกิดแสดงอารมณ์ การแสดงพฤติกรรมที่มีผลย้อนกลับในทางบวกและการแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบุคคล สถานะที่ เวลาและสถานการณ์

แนวทางการฝึกการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง ได้แก่

2.1 ทบทวนว่ามีอะไรบ้างที่ทาลงไปเพื่อตอบสนองอารมณ์ที่เกิดขึ้นและดูด้วยว่าผลที่ตามมาเป็นเช่นไร

2.2 เตรียมการในการแสดงอารมณ์ ฝึกการสั่งตัวเองว่าจะทำอะไรและจะไม่ทำอะไร

2.3 ฝึกการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว หรือที่เราต้องเกี่ยวข้องกับในด้านดี มอง ฟังสิ่งดี สร้างอารมณ์ให้แจ่มใส เกิดความสบายใจ

2.4 ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่นและสิ่งอื่นที่อยู่รอบตัว

2.5 ฝึกการมองหาประโยชน์หรือโอกาสจากอุปสรรค โดยการเปลี่ยนมุมมองในแง่ดีโดยคิดว่า เป็นสิ่งท้าทายและมีทางเลือกมากกว่า 1 ทาง

2.6 ฝึกการผ่อนคลายความเครียดที่เกิดจากอารมณ์ไม่ดี โดยเลือกวิธีที่เหมาะสมกับตนเอง การจัดการกับอารมณ์อย่างเหมาะสมจะทำให้เกิดความสบายใจซึ่งจะมีผลไปถึงความสำเร็จ และความสุขในการทำงาน รวมทั้งการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

3. การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง เป็นการมองแง่ดีของสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสร้างความเชื่อมั่นว่าเราสามารถอยู่กับสิ่งนั้นได้ สามารถทำได้เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดี มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

แนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง คือ

3.1 ทบทวนว่าสิ่งสำคัญในชีวิตของเรามีอะไรบ้าง ให้จัดอันดับความสำคัญของความต้องการอยากได้ อยากมี อยากเป็น แล้วพิจารณาว่าจะบรรลุสิ่งที่ต้องการแต่ละสิ่งนั้น สิ่งใดมีทางเป็นไปได้และไม่ได้

3.2 นำความต้องการที่เป็นไปได้และเกิดประโยชน์มาตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน ให้แก่ตนเอง แล้ววางแผนขั้นตอนที่จะมุ่งไปสู่เป้าหมายนั้น

3.3 ในการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ต้องระวังอย่าให้มีเหตุการณ์บางอย่างมาทำให้ไขว่เขว วนออกนอกทางที่จะบรรลุเป้าหมาย

3.4 ต้องลดความสมบูรณ์แบบในตัวเราลง ไม่ใช่ทำทุกอย่างที่ดีที่สุดและต้องไม่มีการผิดพลาดเลย ฝึกความคิดยืดหยุ่นในอารมณ์เพื่อไม่ให้เครียดและผิดหวัง

3.5 ฝึกการมองหาประโยชน์จากอุปสรรคเพื่อสร้างความรู้สึกดี ๆ ที่จะเป็นพลังให้เกิดสิ่งดีอื่น ๆ ต่อไป

3.6 ฝึกสร้างทัศนคติที่ดี หามุมมองที่ดีในเรื่องที่เราไม่พอใจ มองปัญหาเป็นการเรียนรู้ เป็นการเพิ่มพลังและแรงจูงใจให้ตนเอง

3.7 หมั่นสร้างความหมายในชีวิตให้แก่ตนเอง นึกถึงสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจ แม้จะเป็นสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ พยายามใช้สิ่งดีในตนสร้างให้เกิดคุณค่าทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

4. การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น เป็นความสามารถในการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น มีความเข้าใจ เห็นใจผู้อื่น สามารถปรับความสมดุลของอารมณ์ตนเองและตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องกัน การหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่นและสามารถเข้าใจได้จะทำให้เรารู้ช่องทางที่จะโน้มน้าวจูงใจผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่เราต้องการได้ การฝึกอารมณ์ด้านนี้จะต้องพยายามนึกถึงผู้อื่นพอ ๆ กับการนึกถึงตนเองจึงจะรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้ดี

แนวทางการฝึกการหยั่งรู้อารมณ์ผู้อื่น คือ

4.1 ให้ความสนใจการแสดงออกของผู้อื่น โดยสังเกตสีหน้า แววตา ท่าทาง การพูด น้ำเสียง ตลอดจนการแสดงออกอื่น ๆ

4.2 อ่านอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นจากสิ่งที่สังเกตเห็นว่าเขากำลังมีความรู้สึกใด อาจตรวจสอบว่าเขารู้สึกอย่างไรโดยการถาม แต่ต้องทำในสภาพเหมาะสม มิฉะนั้นจะเป็นการทำลายความรู้สึกกันได้

4.3 ทำความเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของบุคคลตามสภาพที่เขาเผชิญอยู่ หรือที่เรียกว่า เอาใจเขามาใส่ใจเรา

4.4 แสดงการตอบสนองอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นที่เป็นการแสดงว่าเข้าใจ เห็นใจกันทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกที่ดีต่อกัน

5. การรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน เป็นความสามารถในการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันและสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นประโยชน์ ผู้ที่มีความสามารถและทักษะด้านนี้สามารถใช้ทั้งความคิด อารมณ์และพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น

แนวทางในการพัฒนาการรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน คือ

5.1 สร้างอารมณ์ที่ดีต่อกัน ฝึกการสร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะทำให้การเริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพที่ดีเกิดขึ้น

5.2 ฝึกการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้าใจที่ตรงกันชัดเจน ฝึกการเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี รวมทั้งคำนึงความรู้สึกของผู้รับการสื่อสารด้วย

5.3 ฝึกการแสดงน้ำใจ เอื้อเฟื้อ รู้จักการให้ การรับ การแลกเปลี่ยนให้เกิดคุณค่าและประโยชน์สำหรับตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

5.4 ฝึกการให้เกียรติผู้อื่นอย่างจริงจัง ให้การยอมรับเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้รับมีความภาคภูมิใจและมีความรู้สึกที่ดีตอบแทนมา

5.5 ฝึกการแสดงความชื่นชอบ ชื่นชมและให้กำลังใจซึ่งกันและกันตามวาระที่เหมาะสม การจะเกิดผลอย่างแท้จริงต้องอาศัยความมุ่งมั่น อดทนและต้องอาศัยเวลา

หากได้ลองนำวิธีต่าง ๆ ที่เหมาะสมไปทดลองปฏิบัติดูจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองทั้งทางด้านอารมณ์ ความคิดและพฤติกรรมที่จะมีผลต่อความสำเร็จและความสุขในชีวิต (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 81 - 83)

1.6 แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษา

ผู้ที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์สูงมักมีความมั่นใจในตนเอง เรียนรู้ได้เร็ว มีความสุข มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคนและมองโลกแง่ดี ปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสม สามารถบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ และมีปัญหาพฤติกรรมน้อย

ผู้บริหาร ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่โรงเรียนและนักเรียนควรถือเป็นหน้าที่ในการร่วมกันพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับองค์กรไปพร้อม ๆ กัน ครูอาจารย์ต้องเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นประชาธิปไตย ให้ความเคารพและการรับฟัง ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษาเห็นว่าความคิด ความรู้สึกของตนได้รับการยอมรับ มีความสำคัญและมีความหมาย

หน้าที่ของครูอาจารย์ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนได้เข้าใจความรู้สึก อารมณ์ของตน สามารถใช้คำศัพท์เกี่ยวกับสภาวะอารมณ์ได้ มีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ฝึกฝนให้ความเอื้ออาทรกับผู้อื่นมากกว่ามุ่งกำกับ ควบคุม นอกจากนี้ ครูอาจารย์ก็ควรต้องเรียนรู้ เข้าใจอารมณ์ของตนเองด้วยและต้องปฏิบัติตามสิ่งที่ตนพร่ำสอน

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงวัยและฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียนด้วยเพื่อการจัดรูปแบบการฝึกอบรมได้เหมาะสม

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งจะทำได้ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนดังนี้
 ขั้นที่ 1 : หยุดคิดใคร่ครวญ คิดก่อนพูด ก่อนทำ ควบคุมภาวะความรู้สึกและอารมณ์ของตน โดยให้เรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมความเครียด ควบคุมการหายใจเข้า - ออก และฝึกการเจริญสมาธิ

ขั้นที่ 2 : ระบุนสิ่งที่ปัญหา เผยความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 : กำหนดเป้าหมายของการปรับปรุงพัฒนา

ขั้นที่ 4 : คิดแสวงหาทางออกหรือแนวทางแก้ไขมากกว่า 1 แนวทาง

ขั้นที่ 5 : คิดถึงผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า หาแนวทางแก้ปัญหาแต่ละเรื่อง

ขั้นที่ 6 : ทดลองปฏิบัติแต่ละแนวทางแก้ปัญหาที่คิดไว้

อนึ่ง การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ควรทำควบคู่ไปกับการพัฒนาทางสังคมด้วย โดยมุ่งเน้นให้บุคคลรับผิดชอบต่อการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ของตนในทักษะ 8 ด้าน คือ

ทักษะที่ 1 : การตระหนักรู้อารมณ์ต่าง ๆ ของตนในแต่ละช่วงเวลา

ทักษะที่ 2 : ความสามารถเข้าใจและใส่ใจอารมณ์ต่าง ๆ ของผู้อื่น

ทักษะที่ 3 : ความสามารถใช้คำศัพท์เกี่ยวกับสภาวะอารมณ์และการแสดงออกที่เหมาะสม

ทักษะที่ 4 : ความสามารถในการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเห็นอกเห็นใจ

ทักษะที่ 5 : ความสามารถจำแนกประสบการณ์ของอารมณ์ภายในตนเองออกจากการแสดง

อารมณ์ออกมาให้ปรากฏ

ทักษะที่ 6 : ความสามารถในการปรับตัวและเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับลักษณะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์รวมทั้งเหตุการณ์ที่ซับซ้อน

ทักษะที่ 7 : ความสามารถในการสื่อสารหรือแสดงออกทางอารมณ์ในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้

ทักษะที่ 8 : การสร้างความรู้สึกว่าตนมีความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ได้ดี

การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีผลให้ปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนลดลง เช่น การทำร้ายตนเอง การแสดงความก้าวร้าว การเข้าหาสารเสพติด การถูกพักและไล่ออกจากโรงเรียน และการทะเลาะวิวาท เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ กล้าแสดงสิทธิของตน เป็นที่รู้จักขอบพอบในหมู่เพื่อนฝูง รู้จักเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น มีทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้งได้ดี มีความรู้สึกที่ดี ผูกพันต่อครอบครัวและโรงเรียน ในกรณีของเด็กกลุ่มพิเศษ ผลของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีขึ้นในชั้นเรียน มีทักษะทางสังคม กล้าแสดงตนมากขึ้นและสามารถระบุลักษณะอารมณ์ของตนได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าผลของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จะมีส่วนสร้างคุณลักษณะทางจิตใจในทางบวกได้มากขึ้นและลดการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกในทางลบซึ่งเป็นผลดีต่อชีวิตและอนาคตของเด็กอย่างแน่นอน (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 87 - 83)

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

งานวิจัยในต่างประเทศ

โกลแมน (Goleman. 1998 : 25) ได้ศึกษาย้อนหลังเกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงาน โดยศึกษาจากนักศึกษาที่เรียนในช่วงทศวรรษ 1940 จำนวน 95 คน เป็นการศึกษาระยะยาว ติดตามจนถึงวัยกลางคนพบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาและได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูง ๆ มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จ เมื่อเทียบกับนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำกว่า ทั้งในด้านหน้าที่การงานและความสุขในชีวิตครอบครัว และจากการศึกษาเด็กในรัฐ Massachusetts จำนวน 450 คน ติดตามผลถึงวัยกลางคนพบว่า IQ มีความสัมพันธ์เพียงเล็กน้อยกับความสำเร็จในงานที่ทำ

เมเยอร์และคอบบ์ (Mayer and Cobb, 2000 : 163 – 183) ได้เสนอความคิดเห็นว่า นโยบายการศึกษาควรจะทำให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ อีกทั้งจากผลการวิจัยที่เขาได้ศึกษามีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ด้านสังคมด้านอารมณ์ และความสำเร็จของผู้เรียน

เคอร์ทิส (Curtis, 2000 : 2812) ได้สำรวจเกี่ยวกับโครงการพิเศษของโปรแกรมการแนะแนวระดับมัธยมศึกษาโดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Skills) และ พัฒนาอัตมโนทัศน์ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมโครงการพัฒนาดังกล่าว แบ่งเป็น 3 กลุ่มแต่ละกลุ่มเข้าร่วมโครงการสัปดาห์ละ 1 ครั้ง รวมจำนวน 6 ครั้ง ผลการศึกษาพบว่าจากการประเมินตนเองก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการ นักเรียนมีทักษะความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้น และมีอัตมโนทัศน์ดีขึ้น สำหรับทักษะความฉลาดทางอารมณ์ที่นักเรียนพัฒนาขึ้นนั้น ได้แก่ ทักษะที่เกี่ยวกับการรู้จักและเข้าใจตนเองและผู้อื่น การแสดงความรู้สึกและอารมณ์ในการติดต่อเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น การปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น การจัดการความเครียด ตลอดจนความสามารถในการควบคุมและบริหารอารมณ์

เยทส์ (Yates, 2000 : 3284) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์และสุขนิสัยของนักศึกษาพลศึกษาจำนวน 278 คน ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และสุขนิสัย มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก แต่ความฉลาดทางอารมณ์บางด้าน เช่น ด้านความเห็นอกเห็นใจและมีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูงกับสุขนิสัย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในครั้งนี้ทำให้ได้แนวคิดที่จะพัฒนาสุขนิสัยและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่นักศึกษา โดยคาดหวังว่า ผลการพัฒนาดังกล่าวจะช่วยให้นักศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในด้านองค์กร คาร์เนย์ (Carney, 2000 : 4281) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในปัจจุบัน พบว่า มีวิวัฒนาการในการปรับปรุงการบริหารองค์กรหลาย ๆ ด้าน แต่ด้านที่สำคัญยิ่งจะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จคือ ด้านทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะเน้นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่บุคลากรขององค์กร ทั้งนี้เพราะว่า ความฉลาดทางอารมณ์นั้นสามารถนำมาสอนได้ และพัฒนาได้

บาคแมนและอเธอร์ (Bachman and Orthers, 2000 : 176) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของพนักงานบัญชีที่ประสบความสำเร็จในอาชีพมากที่สุดจำนวน 24 คน และที่ประสบความสำเร็จในอาชีพน้อยจำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของบาร์ - ออน (Bar - On) ผลการศึกษาพบว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์จะส่งผลต่อคุณภาพของการปฏิบัติงานของพนักงาน ดังนั้นในการคัดเลือกบุคคลจึงคำนึงถึงความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย

ฟอกซ์และสเปคเตอร์ (Fox and Spector, 2000 : 203 - 220) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางอารมณ์ เชาวปัญญา และคุณลักษณะด้านจิตใจของผู้รับการสัมภาษณ์สำหรับความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ของการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ศักยภาพที่จะช่วยให้แต่ละบุคคลรู้จักใช้อารมณ์อย่างฉลาดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความเห็นอกเห็นใจ การควบคุมและบริหารอารมณ์ของตนเองและการเข้าสังคม ผลการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางอารมณ์และเชาวปัญญา มีความสัมพันธ์กันน้อยมาก แต่ความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านจิตใจของผู้รับการสัมภาษณ์และมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการสัมภาษณ์เพื่อการคัดเลือก

เมราเบียน (Mehrabrian. 2000 : 133 - 239) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวัดศักยภาพความสำเร็จของแต่ละบุคคลที่นอกเหนือจากเซาวิบัญญัติ โดยเขาศึกษาว่า องค์ประกอบของความสำเร็จในชีวิต (Life Success) ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบประการแรกคือ อารมณ์ที่ผ่อนคลาย (Relaxed Temperament) ได้แก่ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับความพอใจ - ไม่พอใจ ความวิตกกังวล ความซึมเศร้า การมองโลกในแง่ดี ความภาคภูมิใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง และความยืดหยุ่น
2. องค์ประกอบที่ 2 คือ อารมณ์ที่ก่อให้เกิดการตื่นตัว (Arousable Temperament) ได้แก่ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับความตื่นตัว ความเห็นอกเห็นใจ การคิดหวนระลึกถึงอารมณ์และความผูกพันทางอารมณ์ความรู้สึก
3. องค์ประกอบที่ 3 คือ การกำหนดทิศทางของเป้าหมายอย่างเคร่งครัดหรือมีวินัย (Disciplined Goal Orientation) ได้แก่คุณลักษณะที่เกี่ยวกับ การรู้จักอดได้ - รอได้ สามารถยับยั้งอารมณ์หุนหันพลันแล่น ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง มีความอดทน มีความซื่อสัตย์ สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และรู้จักใช้อารมณ์อย่างฉลาด
4. องค์ประกอบที่ 4 คือ อารมณ์ที่มีพลัง (Dominant Temperament) ได้แก่ คุณลักษณะเด่น - ต้อย ศักยภาพทางสังคม แนวโน้มในการประสบความสำเร็จ การรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเองอย่างแท้จริง

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เมราเบียน พบว่า ศักยภาพความสำเร็จในชีวิตของบุคคลมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ที่ผ่อนคลาย การกำหนดทิศทางของเป้าหมายอย่างเคร่งครัดและอารมณ์ที่มีพลัง แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับอารมณ์บางด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อารมณ์ที่ก่อให้เกิดการตื่นตัว และความซึมเศร้า

เมเยอร์และคณะ (Mayer and Others. 2001 : 131 - 137) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์กับการแก้ปัญหาทางสังคม ในวัยรุ่นที่มีความสามารถพิเศษ อายุ 13 - 17 ปี จำนวน 11 คน โดยใช้วิธี Peabody Picture Vocabulary Scale ของโครงการนำร่อง พบว่า วัยรุ่นที่มีความสามารถพิเศษที่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับสูงจะสามารถอธิบายถึงวิธีการแก้ปัญหาในสังคม และสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของตนเองได้ดีกว่าวัยรุ่นที่มีความฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ

วอแทซสกี (Wotaszewski. 2001 : 81) ได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์กับความสำเร็จทางการเรียนและสังคมของวัยรุ่นที่มีความสามารถพิเศษ จำนวน 39 คน อายุเฉลี่ย 16 ปี 6 เดือน เพื่อพิสูจน์คำกล่าวของ Goleman ที่ให้ความสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์มากกว่าความฉลาดทางสติปัญญา โดยใช้แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ 3 ชุด คือ (AMEIS), (CTB), (BASC - SRP - A) พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ไม่ได้มีส่วนหรือเป็นเครื่องหมายของความสำเร็จทางการศึกษาและทางสังคมของวัยรุ่นกลุ่มนี้ ข้อสรุปที่ได้ขัดแย้งกับคำกล่าวของ Goleman อย่างไรก็ตาม การค้นคว้าในอนาคตยังต้องการการพิสูจน์ด้วยเครื่องมือที่มีการวัดที่แน่นอนและเหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

งานวิจัยในประเทศ

คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคูณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาคูณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความมั่นคงทางสังคมและด้านลักษณะมุ่งอนาคต ผลการศึกษาพบว่านักศึกษามีอายุแตกต่างกันมีคุณลักษณะทางจิตใจไม่แตกต่างกัน

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 56 - 60) ได้ศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรุงเทพมหานคร จำนวนมากกว่า 200 คน วัด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เป็นการประเมินโดยให้เด็กทำเอง ส่วนที่ 3 เป็นการประเมินโดยครูประจำชั้น พบว่าเด็กเก่งมีความฉลาดทางอารมณ์เฉลี่ยต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา เด็กห้องเก่งมักจะมีระดับความสุขต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา เด็กห้องเก่งมีแนวโน้มที่จะมองตนเองว่ามีความสามารถทางอารมณ์ (ความพึงพอใจ ความคิดแง่บวก ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ เป็นต้น) และครูมีแนวโน้มที่จะให้คะแนนความสุขและการเป็นคนดี คนเก่งแก่เด็กห้องเก่งสูงกว่าเด็กห้องธรรมดาดูอย่างเห็นได้ชัด

ลักขณา แพทยานันท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุกทางจิตวิญญาณกับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการศึกษาพบว่า ระดับชั้นปี มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์

2.1 ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์

กลุ่มสัมพันธ์นี้มีผู้เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นหลาย ๆ อย่าง ดังที่ บูหงา วชิระศักดิ์มลล (2530 : 40) ได้กล่าวว่า กลุ่มสัมพันธ์นี้อาจเรียกเป็นอย่างอื่น เช่น พลวัตกลุ่ม กระบวนการกลุ่มหรือกลศาสตร์กลุ่ม แม้แต่ในภาษาอังกฤษก็มีหลายคำที่มีความหมายอย่างเดียวกันคือ Group Dynamics , Group Process, Group Psychology ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้มากมายพอสรุปได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 26) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamics) ไว้พอสรุปได้ว่า กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความคิด มีการกระทำ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและได้รับอิทธิพลและได้รับอิทธิพลต่อกันและกัน แต่อาจมีวัตถุประสงค์ร่วมกันหรือไม่ก็ได้

กาญจนา ไชยพันธ์ (2542 : 2) ได้รวบรวมความหมายของกระบวนการกลุ่มไว้ดังนี้

1. หมายถึง ที่รวมแห่งประสบการณ์ของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ที่มาพบปะสังสรรค์กันด้วยความรู้สึกพึงพอใจในความสัมพันธ์ในกันและกัน เรียกว่าเกิดการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การปฏิสัมพันธ์นี้เองช่วยค้นพบวิธีการแก้ปัญหาที่น่าพอใจร่วมกัน ทำให้แต่ละคนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในระหว่างกัน และผลทำให้มีแรงจูงใจให้แกกันและกันมีความเอื้ออารีต่อกัน ผลรวมของประสบการณ์ย่อมเกิดขึ้น

2. หมายถึง กลุ่มซึ่งพบปะสังสรรค์กัน หรือมีการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มคนในการนำความรู้ไปใช้ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคน

3. หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่มีต่อกัน เพื่อจะกระตุ้นให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมไปสู่เป้าหมายอันเป็นของกลุ่มและสมาชิก

4. หมายถึง ปฏิกริยาโต้ตอบระหว่างกันและกันในกลุ่ม โดยมีอิทธิพลต่าง ๆ ที่มีต่อกัน ได้แก่ ลักษณะของสมาชิกกลุ่ม ผู้นำ ผู้ตาม ตลอดจนการแก้ปัญหาของกลุ่มมีเทคนิคหรือวิธีการในการแก้ปัญหาอย่างไรและวิธีไหนจึงจะได้ผลมากที่สุด

5. หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกันด้วยความรู้สึกพึงพอใจและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

กระบวนการกลุ่มทางการศึกษา คือ การที่บุคคลมารวมตัวกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำ ความคิด ฝึกการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีการศึกษาประสบการณ์ (Experiential Learning) โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไป มีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น

นงเยาว์ ศฤงคารทวิกุล (2533 : 2) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์คือ การที่บุคคลรวมกลุ่มกันมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในกลุ่มด้วยตนเองก่อนให้เกิดการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง เจตคติ และพฤติกรรมของคนอันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสัมพันธ์และปรับปรุงการทำงานของบุคคลคนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ปิยะวรรณ ศรีสุภักษ์ (2534 : 25) ได้ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่า กลุ่มสัมพันธ์เป็นเทคนิค และสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในการร่วมมือทำกิจกรรมโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมนั้นประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในกลุ่มในการพัฒนาปรับปรุงตนเองและกลุ่มต่อไป

ณัฐพล กล้าหาญ (2540 : 22) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การรวมกลุ่มกันของบุคคลหรือนักเรียนอย่างมีเป้าหมาย เพื่อทำให้กิจกรรมต่าง ๆ หรือกิจกรรมในการเรียนร่วมกัน มีผู้นำกลุ่มและผู้สังเกตการณ์อยู่ในกลุ่ม เพื่อนำกลุ่มวางแผน และหาวิธีแก้ปัญหาของกลุ่มร่วมกัน เมื่อกิจกรรมกลุ่มได้สำเร็จลงแล้ว จะมีการวิเคราะห์และอภิปรายผลการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ในแต่ละครั้ง เพื่อเป็นข้อสรุปหรือเป็นแนวทางในการทำกิจกรรมครั้งต่อไป

จากที่กล่าวมา พอสรุปความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ได้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้สมาชิกได้กระทำร่วมกันเป็นกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ภายใต้อิทธิพลของจิตวิทยาและสังคมเพื่อช่วยให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมตามเป้าหมายของกิจกรรม โดยผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ และปฏิบัติงานจริงตามที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้ศึกษาด้วยความสนุกสนาน มีชีวิตชีวาและทำลายความคิด ความสามารถของแต่ละบุคคลและสมาชิกแต่ละคนจะได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างกว้างขวางจากสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์และปรับปรุงการทำงานของบุคคลคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์

ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของ "กลุ่มสัมพันธ์" มีหลายทฤษฎี คาร์ทไรท์ และแซนเดอร์, ฮอว์, ฟอสท์. (ทิตนา แชมมณี. 2545 : 6 – 9; อ้างอิงจาก Cartwright and Zander. 1968 ; Shaw. 1971 ; Foresyth. 1990) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีสนาม (Field Theory) ของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1.1 พฤติกรรมจะเป็นผลมาจากพลังความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
 - 1.2 โครงสร้างของกลุ่ม จะเกิดการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน
 - 1.3 การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มโดยเป็นปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบการกระทำ (Act) ความรู้สึก (Feel) และความคิด (Think)
 - 1.4 องค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวไว้ในข้อ 1.3 จะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มแต่ละครั้ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสมาชิก
 - 1.5 สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงานซึ่งการที่บุคคลพยายามปรับบุคลิกภาพของตนที่มีความแตกต่างกันนี้ จะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้เกิดพลังหรือแรงผลักดันของกลุ่มที่ทำให้การทำงานเป็นไปด้วยดี
2. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ (Interaction Theory) ของเบลล์ (Bales) โฮมานส์ (Homans) และไวท์ (Whyte) แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีนี้คือ
 - 2.1 กลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์โดยการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activity)
 - 2.2 ปฏิสัมพันธ์จะเป็นปฏิสัมพันธ์ทุก ๆ ด้านคือ
 - 2.2.1 ปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย (Physical Interaction)
 - 2.2.2 ปฏิสัมพันธ์ทางวาจา (Verbal Interaction)
 - 2.2.3 ปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ (Emotional Interaction)
 - 2.3 กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ จะก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึก (Sentiment) ขึ้น
 3. ทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดสำคัญ คือ
 - 3.1 กลุ่มจะประกอบด้วยโครงสร้างหรือระบบ ซึ่งจะมีการแสดงบทบาทและกำหนดตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก อันถือว่าการลงทุน (Input) เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ (Output) อย่างใดอย่างหนึ่ง
 - 3.2 การแสดงบทบาทตำแหน่งหน้าที่ของสมาชิก จะกระทำได้โดยการสื่อสารระหว่างกัน (Communication) และจากการเปิดเผยตัวเองในกลุ่ม (Open System)
 4. ทฤษฎีสังคมมิติ (Sociometric Orientation) ของโมเรโน (Moreno) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ
 - 4.1 การกระทำและจริยธรรม หรือขอบเขตการกระทำของกลุ่มจะเกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะศึกษาได้โดยให้สมาชิกเลือกสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกัน (Interpersonal Choice)
 - 4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ คือ การแสดงบทบาทจำลอง (Role – playing) หรือการใช้เครื่องมือวัดการเลือกทางสังคม (Sociometric Test)
 5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation) ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่สำคัญ คือ
 - 5.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม จะต้องอาศัยแรงจูงใจ (Motivation Process) ซึ่งอาจเป็นรางวัล หรือผลจากการทำงานในกลุ่ม
 - 5.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลจะมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผย หรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่าง ๆ (Defense Mechanism) การใช้แนวคิดนี้ในการวิเคราะห์กลุ่มโดยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริง โดยใช้วิธีการบำบัดทางจิต (Therapy) ก็จะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

6. ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการใช้หลักจิตวิทยาต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ จะช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในแง่การรวบรวมข้อมูล

7. ทฤษฎีบุคลิกภาพของกลุ่ม (General Syntality Theory) ของ แคทเทล (Cattell) ทฤษฎีนี้อาศัยหลักการจากทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement Theory) คือ กฎแห่งผล (Law of Effect) เพื่ออธิบายพฤติกรรมกลุ่ม แนวคิดทฤษฎีนี้ประกอบด้วย

7.1 ลักษณะของกลุ่มโดยทั่วไป มีดังนี้

7.1.1 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีสมาชิกซึ่งมีบุคลิกภาพเฉพาะตัว (Population Traits) ได้แก่ สถิติปัญญา ทศนคติ บุคลิกภาพ เป็นต้น

7.1.2 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีบุคลิกเฉพาะกลุ่ม (Syntality Traits หรือ Personality Traits) ซึ่งเป็นผลจากการที่สมาชิกกลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป บุคลิกภาพของกลุ่มได้แก่ ความสามารถของกลุ่มที่มีอยู่ การกระทำของสมาชิกร่วมกัน การตัดสินใจ รวมทั้งพฤติกรรมหรือการแสดงออกของสมาชิก เป็นต้น

7.1.3 กลุ่มแต่ละกลุ่มมีโครงสร้างภายในเฉพาะตน (Characteristic of Internal Struture) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และแบบแผนหรือลักษณะในการรวมกลุ่ม

7.2 พลันอันเกิดจากบุคลิกภาพของกลุ่ม (Dynamics of Syntality) ซึ่งหมายถึงการแสดงกิจกรรมหรือความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่มเพื่อจุดหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง การกระทำของสมาชิกมีลักษณะการกระทำ 2 ประการคือ

7.2.1 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มรวมกลุ่มกันได้ (Maintenance Synergy) หมายถึงลักษณะของความร่วมมือในการกระทำกิจกรรมของสมาชิกแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปได้อย่างราบรื่นและก่อให้เกิดความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) ซึ่งทำให้กลุ่มไม่แตกแยกหรือมีสมาชิกถอนตัวออกจากกลุ่ม

7.2.2 ลักษณะที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ (Effective Synergy) หมายถึง กิจกรรมที่สมาชิกกระทำเพื่อให้กลุ่มบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

8. ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement) สต็อกดิลล์ (Stogdill) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มโดยทั่วไปมี 3 ด้าน คือ

8.1 การลงทุนของสมาชิก (Member Input) เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกัน ต่างคนจะแสดงออกและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมทั้งคาดหวังการตอบสนองตามความคิดเห็นและความเข้าใจของตนซึ่งการกระทำต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มถือเป็นการลงทุนของสมาชิก

8.2 โครงสร้างและผลสัมฤทธิ์

8.2.1 โครงสร้างอย่างเป็นทางการ (Formal Struture) คือสิ่งที่คาดหวังจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น การกำหนดตำแหน่งให้แก่สมาชิกแต่ละคนให้มีฐานะ (Status) และหน้าที่ (Functions) ตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้สมาชิกกระทำและตอบสนองตามที่คาดหวังไว้และทำให้ผลของการทำงานเป็นจริงขึ้นมาได้

8.2.2 โครงสร้างเกี่ยวกับบทบาทของสมาชิก (Role Structure) คือโครงสร้างของกลุ่ม

ที่เชื่อว่าจะมีอยู่ภายในตัวสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนจะมีอิสระที่จะแสดงบทบาทของตนได้อย่างเต็มที่ บทบาทที่กล่าวถึงได้แก่ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอำนาจ (Authority) ในการทำตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

8.2.3 ผลงานของกลุ่ม (Group Outputs) หรือสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group Achievement) หมายถึงผลที่ได้รับจากการลงทุนของสมาชิกซึ่งได้แก่การแสดงออก การปฏิสัมพันธ์ และการคาดหวังผล โดยผ่านการแสดงออกตามโครงสร้างและการกระทำของกลุ่ม ผลที่กลุ่มได้รับมี 3 ประการ คือ

8.2.3.1 ผลของการทำงาน (Productivity) ซึ่งเกิดจากความคาดหวังหรือจุดมุ่งหมาย และการกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

8.2.3.2 ขวัญกำลังใจของกลุ่ม (Group Morale) หากกลุ่มมีโครงสร้างและกระบวนการที่ดีขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะมีมากขึ้น

8.2.3.3 ความสามัคคี หรือการยึดเหนี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Cohesion) เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความพอใจของสมาชิกกลุ่มในการทำงานร่วมกัน

สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มดังกล่าว เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการลงทุนของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ซึ่งหมายถึง การแสดงออกของสมาชิกแต่ละคน การปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก ความรับผิดชอบต่อสมาชิก การใช้อำนาจของผู้นำ บทบาทหน้าที่ของสมาชิก ทั้งที่เป็นทางการและที่เป็นบทบาทเฉพาะตน การคิดและการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

9. ทฤษฎีพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Fundamental Interpersonal Relations Orientations) ชุทซ์ (Schutz) อธิบายทฤษฎีนี้ไว้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กับผู้อื่น ต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม/หมู่/คณะ (Inclusion) ต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น นอกจากนั้นยังต้องการที่จะเป็นที่รักของบุคคลอื่น (Affection) และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะมีอำนาจเหนือผู้อื่น ควบคุมผู้อื่น (Control) บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบหรือมีลักษณะเฉพาะในการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ซึ่งความสัมพันธ์นั้นอาจเป็นไปในลักษณะที่เข้ากันได้ (Compatibility) หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และการปรับตัวของสมาชิกในกลุ่ม

ทฤษฎีต่างๆ ดังกล่าวล้วนมีส่วนช่วยให้วิทยาการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาขึ้นตามลำดับ การศึกษา "กลุ่ม" ในแง่กลศาสตร์ของกลุ่ม (Dynamics of a Group) ช่วยให้ได้ข้อความรู้จำนวนมากตามมา เช่น เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม ผู้นำกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม พฤติกรรมกลุ่ม เป็นต้น ข้อความรู้นี้ได้รับการนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางในวงการต่าง ๆ รวมทั้งในวงการศึกษาด้วย

2.3 หลักการสอนตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ทิตนา แชมมณี (2536 : 24 - 25) กล่าวว่า ในการศึกษาเรื่องกลุ่มสัมพันธ์นั้น นิยมใช้วิธีการศึกษาแบบห้องปฏิบัติการและแบบฝึกแบบเข้ม กล่าวคือ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษาจากพฤติกรรมของคนอื่นที่มาร่วมกิจกรรมนั้น จะมีโอกาสได้ทดลองและเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นโดยใช้การรวมกลุ่มเป็นเสมือนห้องทดลองปฏิบัติการ การศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะเป็นไปในลักษณะต่อเนื่องและเข้มข้นเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและแน่นแฟ้น วิธีการศึกษาหรือการเรียนตามลักษณะดังกล่าวเมื่อวิเคราะห์แล้ว พบว่า มีพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้และหลักการสอน ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้

- 1.1 การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ควรเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีบทบาทรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของตน
- 1.2 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่าง ๆ กันมิใช่จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ประสบการณ์ และความรู้อีกก็คิดของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
- 1.3 การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความเข้าใจ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนจดจำ และสามารถนำการเรียนรู้ไปเป็นประโยชน์ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบด้วยตัวเองนั้นมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและจดจำได้ดี
- 1.4 การเรียนรู้กระบวนการนั้นมีความสำคัญ เพราะกระบวนการเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ที่ตนต้องการ ผลงานต่าง ๆ จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการเป็นสำคัญ ดังนั้น การเรียนรู้ที่ดีจึงต้องเน้นกระบวนการด้วย
- 1.5 การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน คือ การเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้การช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2 หลักการสอน

ความเชื่อในหลักการเรียนรู้ดังกล่าว จะสะท้อนไปสู่หลักการที่ใช้ในการสอนเรื่องกลุ่มสัมพันธ์ โดยทั่ว ๆ ไปครูผู้สอนจะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ดังนี้

- 2.1 ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนได้มีบทบาทเป็นผู้กระทำ รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา
- 2.2 ยึดกลุ่มเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้มีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุยกัน ปรึกษาหารือ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ซึ่งกันและกันข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น รวมทั้งได้เรียนรู้ข้อมูลและมีทักษะที่กว้างและหลากหลาย
- 2.3 ยึดการค้นพบด้วยตัวเอง เป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้ โดยครูพยายามจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนจะจดจำได้ดี มีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนและมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับการบอกเล่าจากบุคคลอื่น
- 2.4 เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงานนั้น มิใช่มุ่งพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการด้วย ดังนั้น การเรียนรู้กระบวนการจึงจำเป็นที่จะช่วยให้ผลงานดีขึ้น
- 2.5 เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน ครูพยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

3. บทบาทของครูในการสอนแบบกลุ่ม

- 3.1 มีความเป็นกันเอง มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน มีการสนทนา ใต้ถาม ให้ความสนใจ และให้กำลังใจแก่นักเรียน

3.2 ครูต้องพูดให้น้อยลง และครูเป็นเพียงผู้ประสานงาน และนำช่วยเหลือเมื่อนักเรียนต้องการเท่านั้น

3.3 ครูต้องไม่ชี้หน้าหรือโน้มน้าวความคิดของนักเรียน

3.4 สนับสนุนให้กำลังใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานแสดงออกอย่างอิสระ และกล้าแสดงออกซึ่งความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

3.5 สนับสนุนให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ สรุปผลการเรียนรู้ และประเมินผลการทำงานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

4. บทบาทของนักเรียน

4.1 เป็นผู้ลงมือทำกิจกรรม พยายามค้นหาและแสวงหาความรู้ที่เรียนด้วยตนเอง

4.2 ให้ความช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันในหมู่นักเรียน

4.3 แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างอิสระ

4.4 มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองในกลุ่ม เช่น สร้างความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่นในกลุ่ม การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม พยายามปรับปรุงบุคลิกภาพเสมอ สร้างบรรยากาศที่ดี ควบคุมการทำงานของกลุ่ม

4.5 ทำความเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย และทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดี (กรมวิชาการ. 2540 : 40)

5. ขนาดของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่มจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชา และจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนและตามความยากง่าย ของงานที่ครูมอบหมาย กิจกรรมบางประเภทอาจใช้กลุ่มขนาดเล็ก แต่กิจกรรมบางประเภทอาจใช้กลุ่มขนาดใหญ่ ครูจึงพิจารณาเองว่ากลุ่มควรมีขนาดเท่าใด จึงจะเหมาะสมกับการเรียนแต่ละครั้ง โดยทั่วไปกลุ่มที่ใช้ในการเรียนการสอน จะมีขนาด 6 - 8 คน (กรมวิชาการ. 2540 : 40)

จากเอกสารดังกล่าว หลักการสอนเกี่ยวกับกลุ่มสัมพันธ์ ครูผู้สอนจะเน้นหลักการเรียนรู้และหลักการสอนที่เป็นกระบวนการสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึง มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ได้เรียนรู้พฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นมีการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบต่าง ๆ ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้รับไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น สามารถปรับตัวให้อยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

2.4 การเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์

ทศพร มณีศรีขำ (2539 : 97 - 98) กล่าวถึงการเตรียมการสอนกลุ่มสัมพันธ์ ผู้สอนจะต้องจัดทำแผนการสอน ซึ่งในการจัดทำแผนการสอนนั้นมีรายละเอียด ดังนี้

1. การตั้งจุดมุ่งหมาย ครูจำเป็นต้องตั้งจุดมุ่งหมายที่เป็นเชิงพฤติกรรมซึ่งอาจมีทั้งจุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาและด้านกลุ่มสัมพันธ์ หรือเฉพาะด้านกลุ่มสัมพันธ์เท่านั้น

2. การจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ ในการสอนตามหลักการกลุ่มสัมพันธ์โดยส่วนใหญ่มักประกอบไปด้วยขั้นตอนในการสอน ดังนี้ คือ

2.1 ขั้นนำ คือ การปูพื้นฐานผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนหรือการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา

2.2 ขั้นกิจกรรม คือ เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมที่เตรียมไว้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง สามารถนำมาอภิปรายและวิเคราะห์ได้หลังจากปฏิบัติกิจกรรมสิ้นสุดลง

2.3 ขั้นอภิปราย คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาส ได้แสดงความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นหลังจากที่ได้ทำกิจกรรมเสร็จสิ้นไปแล้ว ในขั้นนี้ ครูจะต้องเป็นผู้นำทางช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ และอภิปรายร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

2.4 ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ หลังจากที่ได้ร่วมกันอภิปรายจนเกิดความเข้าใจตามที่ต้องการแล้ว ครูผู้สอนจะต้องช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดต่อไปถึงการนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตจริง หลังจากนั้นครูผู้สอนและผู้เรียนต้องช่วยกันสรุปถึงการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

3. การประเมินผล การประเมินผลเป็นเรื่องสำคัญ หลังจากเสร็จสิ้นการสอนแล้วครูผู้สอนจำเป็นต้องประเมินผลดูว่า ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

ทิสนา แคมมณี (2545 : 146 - 147) กล่าวถึงการเตรียมการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ย่อมต้องมีการเตรียมการสอนเพื่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของเด็ก จำเป็นจะต้องมีการวางแผนการสอนที่มีความสอดคล้องกันทั้งระบบ แต่เนื่องจากการสอนกลุ่มสัมพันธ์มีหลักการเฉพาะบางประการ การเตรียมการจึงต้องคำนึงถึงหลักการและลักษณะดังกล่าวด้วย ซึ่งจะขอกล่าวเป็นลำดับดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย

เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลงทาง หรือออกนอกกลุ่มนอกทางครูจำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของบทเรียนให้ชัดเจน โดยกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะซึ่งในลักษณะหลังนี้ นิยมเขียนในเชิงพฤติกรรม (Behavior or Performance Objective) นอกจากนี้จุดมุ่งหมายแต่ละประเภท อาจแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านทักษะ (Psychomotor) และด้านเจตคติ (Affective Domain) ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมของเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของครูผู้สอน

ในกรณีที่ครูสอนเนื้อหาสาระของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และต้องการสอนกลุ่มสัมพันธ์สอดแทรกหรือควบคู่ไปกับเนื้อหาด้วย เพื่อความชัดเจน ครูควรกำหนดจุดมุ่งหมายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ เป็นจุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาส่วนหนึ่ง และจุดมุ่งหมายด้านความสัมพันธ์ส่วนหนึ่ง การกำหนดเช่นนี้ จะช่วยให้เกิดความสะดวกและชัดเจนในการจัดกิจกรรมและการประเมินผล

2. การกำหนดเนื้อหาหรือความคิดรวบยอด

เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายชัดเจนแล้ว ครูผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจเนื้อหาสาระและความคิดรวบยอดที่จะให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน และเขียนให้เข้าใจชัดเจนเพื่อใช้เป็นหลักในการออกแบบกิจกรรมสำหรับผู้เรียน

3. การกำหนดกิจกรรมหรือประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้และการสอนดังกล่าวข้างต้นสามารถใช้กระบวนการเป็นขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นนำ คือ การเตรียมความพร้อมในการเรียนให้แก่ผู้เรียน เช่น การทบทวนความรู้เดิม การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา

3.2 ขั้นกิจกรรม คือ การให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมที่เตรียมไว้เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเรียนของตน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์หรืออภิปรายให้เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจนขึ้นได้ในภายหลัง

3.3 ขั้นอภิปราย คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

3.4 ขั้นสรุปและนำไปใช้ เป็นขั้นของการรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลต่างๆ จากขั้นกิจกรรมและอภิปรายมาประสานกัน จนได้ข้อสรุปที่ชัดเจน รวมทั้งการกระตุ้นให้ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติหรือใช้จริงในชีวิตประจำวัน

4. การประเมินผล

หลังจากเสร็จสิ้นการสอนแล้ว ครูจำเป็นต้องประเมินผลดูว่า ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่การวัดผลจะต้องวัดให้ตรงตามจุดมุ่งหมาย นอกจากนั้นครูควรกำหนดลงไปให้ชัดเจนว่า จะใช้วิธีการอะไรในการประเมินผลจุดมุ่งหมายแต่ละข้อและครบทั้ง 2 ด้าน คือทั้งด้านเนื้อหาและด้านกลุ่มสัมพันธ์

2.5 ลำดับขั้นการเรียนรู้ตามกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

เยาวยา เดชะคุปต์ (2522 : 228 - 231) ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ของกลุ่มสัมพันธ์ไว้เป็น 4 ระยะ ดังนี้คือ

1. ขั้นการมีส่วนร่วม (Participation or Involvement Stage) การเรียนรู้เริ่มต้นจากผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งทำให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่เข้าใจ นอกจากนี้การเรียนรู้จะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า และมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น ถ้าผู้เรียนเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม (Group Participation) ระยะการมีส่วนร่วมนี้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือคิดแสวงหา (Inquiry) สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ขึ้นด้วยตนเอง อาจกล่าวได้ว่าผลการเรียนรู้จะเกิดจากตัวผู้เรียนโดยตรง ซึ่งถ้าใครมีส่วนร่วมมากเท่าใดก็จะได้รับผลการเรียนรู้มากขึ้น การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ จะเน้นการมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing) โดยการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งต้องอาศัยการแสดงออกทางกาย ทางวาจา ในการสื่อความหมายกับผู้อื่นก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

1.2 การมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จเกิดจากการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงโดยรับความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่กระทำในขณะที่มีส่วนร่วมในกลุ่ม ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้แนวคิด และการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาวิชาได้เป็นอย่างดี และช่วยให้จำเนื้อหาวิชานั้น ๆ ได้นาน

1.3 การมีส่วนร่วมทางด้านปัญญาหรือสมอง (Intellectual หรือ Mental Involvement) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเห็นจริงหรือประจักษ์แจ้งจากการค้นพบสิ่งที่ต้องเรียนรู้และการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้ขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียนมากขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจ การวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ขึ้นด้วยตนเอง

1.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Involvement) คือการเรียนรู้โดยการแบ่งกลุ่มย่อยตามหลักกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่ม หรือเป็นสมาชิกของกลุ่ม ก็จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือ จะเกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึก ค่านิยม ความเชื่อ ฯลฯ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างกว้างขวางและเกิดผลดี

2. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis Stage) เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว หลังจากนั้นผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองได้ทำ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความรู้อย่างกว้างขวาง และยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม วิธีการเรียน ผลของการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) เมื่อผู้เรียนค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ตนเองพบและแนวคิดที่ได้จากการเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น แล้วสรุปเป็นหลักการของตนเอง การเรียนรู้ที่ได้รับนี้ นอกจากจะเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบันแล้ว เรายังเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในอนาคต ดังนั้นจึงจำเป็นที่เชื่อถือได้ว่าเมื่อผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจหลักการของเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วจะสามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในอนาคตหรือประยุกต์ให้เข้ากับตนเองได้ การประยุกต์ทำได้ในสองลักษณะคือ

3.1 การประยุกต์เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพหรือการพัฒนาตนเอง (Self-Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Problem – Solving) ต่าง ๆ ในอนาคต และเพื่อใช้ในการปรับปรุงและควบคุมธรรมชาติและสังคมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยในการคิดค้นและประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ขั้นประเมิน (Evaluation Stage) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นโดยตัวผู้เรียนโดยตรง และเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย ดังนั้นผู้เรียนย่อมจะทราบผลการเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่มได้เป็นอย่างดี การประเมินผลการเรียนรู้ตามทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ถือว่า ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม จากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะและติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า การเข้ากลุ่มสัมพันธ์ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง และลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับกลุ่มมีการวิเคราะห์หรืออภิปรายร่วมกัน แล้วนำแนวคิดที่ได้ค้นพบจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนั้นมาสรุปและประยุกต์ใช้เป็นหลักการของตนเอง เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับตัวและดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งมีการประเมินผลในการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

2.6 เทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ หลักการเรียนรู้ และหลักการสอนของกลุ่มสัมพันธ์มีอยู่หลายวิธี ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2536 : 27 - 28) กล่าวไว้ ดังนี้

1. เกม (game) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสอนได้เป็นอย่างดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียน

ไว้วิเคราะห์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และยังช่วยให้ผู้เรียนเกิด ความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role Play) เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในการนำมาใช้ในการ สอน วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นใน สถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา วิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้ น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้จะช่วยให้ ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็น การเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

4. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จริงนำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้าง ความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้ รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำ เอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงซึ่งมีส่วน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

5. ละคร (Acting or Dramatization) เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่ เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้ที่แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอา บุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับอันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้จะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้นการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดง ละครร่วมกันจะเป็นการช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกัน ด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้วและเล็งเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการ เรียนของผู้เรียนมาก วิธีการนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออกและช่วยให้ ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

2.7 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การเรียนด้วยวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ ยึดหลักให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีผลทำให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่า บุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอกัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเอง รวมทั้งสมาชิกคน อื่น ๆ นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ ทำให้นักเรียนเกิดความ ภาคภูมิใจในตนเองหรือเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจหลักประชาธิปไตย นักเรียนมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่ง กันและกัน มีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น

นอกจากประโยชน์ที่ได้รับแล้ว ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ อิทธิพลของกลุ่มยังมีผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกด้วย คือ กระตุ้นทำให้เกิดกำลังใจแก่สมาชิก สมาชิกได้

แสดงออกทำให้สมาชิกมีความกระตือรือร้น เกิดการตัดสินใจและสามารถแก้ปัญหาได้ ลดความคับข้องใจ ไม่ประพฤติตนออกนอกทาง เสริมสร้างสุขภาพทางกายและใจ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์และเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ดังนั้น การเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จึงเป็นวิธีการที่สามารถใช้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้เรียนสนใจเรียนและไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน (ทศพร มณีศรีขำ. 2539 : 114)

การเรียนการสอนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นอกจากจะให้ประโยชน์ดังกล่าวแล้ว

วิไลวรรณ สันถวโกมล (2522 : 20) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไว้ดังนี้ คือ

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตัวเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการศึกษาหาความรู้เก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำ การแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย และการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

นอกจากนี้ สิริวรรณ ศรีพหล (2536 : 224 - 225) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้เรียนจะได้รับ เมื่อผู้สอนจัดสภาพการเรียนการสอนโดยยึดลักษณะให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มดังนี้ คือ

1. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า การทำงานจะต้องทำงานเป็นกลุ่ม จึงจะประสบความสำเร็จ คนเราจะทำงานโดดเดี่ยวเสมอไปไม่ได้

2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแก่ผู้เรียนว่า บุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอเหมือนกันต้องให้การยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำโดยไม่ยึดถือหรือมองเห็นตนเองเป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น

4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และฝึกฝนทักษะทางด้านสังคมหรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยได้รับมอบหมายงานให้ปฏิบัติการเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านความคิดกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้ เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุ่ม เป็นต้น

8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตย ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทำให้เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา เปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นต้น ความภาคภูมิใจนี้เองที่เป็นแรงผลักดันให้คนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าตัดสินใจ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจในเวลาต่อมา

10. สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น จากประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การเรียนด้วยวิธีนี้ทำให้นักเรียนเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับบุคคลอื่น รู้จักการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย มีความเห็นใจและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ทำให้นักเรียนมีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีการคิดอย่างมีเหตุผล ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และทำให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความบุคลิกภาพที่ดีต่อไปในอนาคต

ข้อจำกัดของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ครูต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งกลุ่ม ดังนี้ ขนาดของกลุ่มย่อย กิจกรรมบางประเภทต้องการกลุ่มขนาดเล็ก และบางกิจกรรมต้องการกลุ่มขนาดใหญ่ บางกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นขนาดของกลุ่มได้ กลุ่มขนาดเล็กควรมีขนาด 2 - 5 คน ขนาดใหญ่ประมาณ 10 - 14 คน ขนาดที่เหมาะสมคือ ขนาด 6 - 8 คน

ลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม การแบ่งกลุ่มโดยทั่วไปครูควรแบ่งกลุ่มโดยให้สมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกันไป เพื่อให้แต่ละกลุ่มมีทรัพยากรที่หลากหลายแตกต่างกัน การแบ่งกลุ่มโดยความสมัครใจ ไม่ควรทำบ่อย เพราะจะทำให้สมาชิกขาดประสบการณ์ในการเข้ากลุ่มกับบุคคลที่ต่าง ๆ กันออกไป (กรมวิชาการ. 2540 : 76)

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสัมพันธ์

งานวิจัยในต่างประเทศ

บารอนและคณะ (Barron and Others. 1993 : 4389B) ได้ศึกษาความร่วมมือในการแก้ปัญหา ระหว่างการทำงานเป็นทีมการทำงานคนเดียว โดยทำการทดลองการทำงาน และการอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพของบุคคลกับกลุ่มในระยะเวลาอันสั้น ในมหาวิทยาลัยแวนเดอร์บิวท์ ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็นทีมจะทำให้การดำเนินงานสำเร็จเป็นที่เชื่อถือได้ แตกต่างกับการทำงานคนเดียว การทำงานเป็นทีมจะมีประโยชน์ในด้านการวางแผน การแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาาร่วมกัน การทำงานเป็นทีมทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จสูงและการที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญคือกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ ความพยายามในการที่จะพิจารณาแก้ปัญหาโดยการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะแสดงออก การเปิดเผยความรู้สึกของตนเอง การสื่อสาร ความร่วมมือ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วิลสัน (Willson. 1993 : 1154A) ได้ศึกษาการให้คำแนะนำการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อความพร้อมในการแสดงละครในมหาวิทยาลัย รัฐฟลอริดา ผลการศึกษาพบว่าการได้รับคำแนะนำในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกก่อนการซ้อมละครจะเกิดผลดี และมีประโยชน์มาก นับว่าเป็นกระบวนการในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน เพราะความพยายามที่จะแสดงละครให้ได้ดีขึ้นขึ้นอยู่กับ

องค์ประกอบ 3 ประการซึ่งประสานและสอดคล้องกัน คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ การถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความพอใจในการทำงานทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

เวลท์และคณะ (Welty and Orthers. 1993 : 548) ได้ศึกษาบทบาทของผู้สอน และการได้รับประโยชน์จากการฝึกกลุ่มสัมพันธ์โดยการเรียนรู้จากวิดีโอเทป ผลการศึกษาพบว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับ โดยใช้วิดีโอเทปเป็นสื่อ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ระดับหนึ่ง และวิธีการสอนที่เน้นกลุ่มสัมพันธ์เป็นพื้นฐาน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยการเปิดเผยตนเองซึ่งมีผลทำให้รู้สึกว่าการแสดงออกและเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

ครุชิต เมืองทอง (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีความเป็นประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีความเป็นประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จักรวาล ภูวพันธ์ (2537 : 72 - 75) ได้ศึกษาผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทัศนีย์ เจริญเลิศ (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อทัศนคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชาตวิทยา อำเภอชาตวรลักษณ จังหวัดกำแพงเพชร โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มควบคุมได้รับข้อเสนอเทศ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีทัศนคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษดีขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทัศนคติต่อการเรียนภาษาอังกฤษดีกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาการปรับตัวด้านการเรียนของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนคร จังหวัดนครราชสีมา โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ กับกลุ่มควบคุมให้ข้อเสนอเทศ พบว่านักศึกษาพยาบาลมีการปรับตัวด้านการเรียนดีขึ้นหลังเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาพยาบาลที่เข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์มีการปรับตัวด้านการเรียนดีกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ถนัดกิจ ยามาลี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของผู้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ พบว่าผู้รับการคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการกลุ่มทดลองมีคะแนนทำงานร่วมกันสูงขึ้นหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

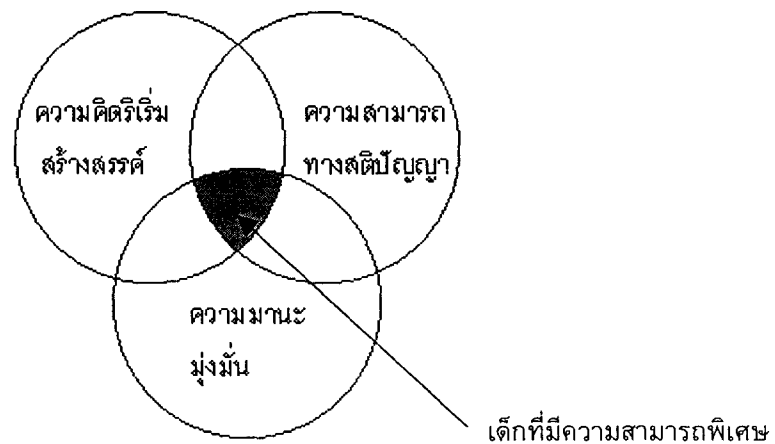
รัศมี โพนเมืองหล้า (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงหลังจากการจัดกิจกรรมกลุ่มมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

3.1 ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ในพจนานุกรมของ ดีเรค รอนทรี (Derek Rowntree) กล่าวว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษ คือ เด็กที่มีความสามารถพิเศษทางด้านวิชาการ ความคิดสร้างสรรค์ ศิลปะ ดนตรี การวาดภาพ การแสดง ซึ่งบางครั้งได้นำเอาการวัด IQ เป็นพื้นฐานในการตัดสินว่าเด็กคนใดเก่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 14)

เรนซูลี (Renzulli) ผู้มีชื่อเสียงจากทฤษฎีสามห่วง ได้ให้ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า หมายถึง เด็กที่มีความสามารถ 3 ประการประกอบกัน ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 ทฤษฎีสามห่วงของเรนซูลี (Renzulli)

แต่อย่างไรก็ดีทฤษฎีของเขาก็ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า สร้างทฤษฎีจากคนที่ประสบความสำเร็จแล้ว และทิ้งพวกเด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ไม่แสดงออกจำนวนไม่น้อย คือเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถที่แท้จริง (Underachiever) และทฤษฎีนี้ไม่ค่อยให้ความสำคัญสำคัญกับกลุ่มเด็กพิเศษมากนัก (อุษณีย์ โพธิสุช. 2537 : 14 - 15)

สเตอร์นเบิร์ก (Sternberg) ผู้มีชื่อเสียงในทฤษฎี 3 เศร (Triarchic Theory) ซึ่งได้ กล่าวถึงความสามารถของบุคคลเป็น 3 ด้านคือ

1. พวกนักวิเคราะห์ (Analytic) คือพวกที่มักจะทำแบบทดสอบต่าง ๆ ได้ดีเป็นนักแก้ปัญหาและโดดเด่นเรื่องการใช้เหตุผล
2. พวกนักสังเคราะห์ (Synthetic) คือพวกที่มักจะมีความโดดเด่นเรื่องความคิดแบบสร้างสรรค์ ความลุ่มลึก มองอะไรกว้าง มีญาณปัญญา
3. พวกนักปฏิบัติ (Practical) คือพวกที่ประยุกต์สิ่งต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวันมีความสามารถในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในอาชีพการงาน (อุษณีย์ โพธิสุช. 2541 : 35 ; อ้างอิงจาก Sternberg. 1996)

การ์ดเนอร์ (Gardner) ผู้มีชื่อเสียงในทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ซึ่งเขาเชื่อว่าความสามารถของมนุษย์เป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน จึงไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะความสามารถใดความสามารถหนึ่ง แล้วละทิ้งความสามารถอื่น ๆ ไป ซึ่งเขาแบ่งความสามารถของมนุษย์ออกเป็น 7 ด้าน คือ

1. ความสามารถด้านภาษา (Linguistic Ability) คนกลุ่มนี้เป็นนักคิดโดยใช้ภาษา ชอบอ่าน ชอบเขียน เรียนรู้ได้ดีในเรื่องภาษา จากการเห็น การจำเสียง การเข้าใจความหมายของคำ หลักเกณฑ์ของภาษา วิธีการสร้างสรรค์ทางภาษา อาจะสังเกตได้จากการพูด การเขียน เป็นแว่นักประพันธ์ นักเขียน นักพูด เป็นต้น

2. ความสามารถทางดนตรี (Musical Ability) คนกลุ่มนี้ชอบฟัง ทำเสียงเพลง มีสุนทรียะทางดนตรีในรูปแบบต่างๆ ได้ยินเสียงจะต้องเต้นทันที เด็กกลุ่มนี้ชอบจดจำด้วยเสียงเพลง มีความสามารถเรื่องจังหวะ ระดับเสียง อารมณ์ของดนตรี นักประพันธ์เพลง

3. ความสามารถทางความคิดเหตุผลและแบบนักคณิตศาสตร์ (Logical Mathematic Ability) คนกลุ่มนี้เป็นคนชอบคิดแบบใช้เหตุผล สร้างความคิด สรุปความคิด ปรับเปลี่ยนวิธีใหม่ ๆ หากทางควบคุมระเบียบต่าง ๆ ชอบกิจกรรมลึบสมอง เกมกลต่างๆ เกมที่ใช้ความคิด สนุกสนานกับการเล่นคอมพิวเตอร์

4. ความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับทิศทาง (Spatial Ability) คนกลุ่มนี้จะจินตนาการเป็นรูปภาพ ชอบใช้เวลาวาดภาพออกแบบสิ่งต่างๆ ชอบเล่นก่อสร้าง เล่นเครื่องจักรกลเครื่องยนต์ มีความรวดเร็วเรื่องมิติต่าง ๆ เช่น วิศวกร สถาปนิก จิตรกร นักภูมิศาสตร์ เป็นต้น

5. ความสามารถทางกีฬา และการใช้กล้ามเนื้อต่าง ๆ (Bodily Kinesthetic Ability) คนกลุ่มนี้ จะมีความสามารถในการเล่นกีฬาต่าง ๆ การเต้นรำ เต้นกิจกรรมเข้าจังหวะ บางคนชอบเย็บปักถักร้อย หรือสลักสิ่งต่าง ๆ อาจจะชอบงานพิมพ์ดีด ได้แก่ นักกีฬา งานช่างต่าง ๆ

6. มีความสามารถเรื่องมนุษยสัมพันธ์ (Interpersonal Ability) คนกลุ่มนี้มีความสามารถในการเข้าใจคน มีลักษณะการเป็นผู้นำ ตัดสินใจแก้ปัญหา ลดข้อขัดแย้ง ควบคุมคนอื่นได้ดี สามารถเข้าใจผู้อื่น และแสดงการตอบสนองต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เช่น พวกนักการเมือง ครูแนะแนว จิตแพทย์ ผู้ให้คำปรึกษาต่างๆ ผู้นำชุมชน

7. ความสามารถในเรื่องจิตและความคิด (Intrapersonal Ability) คนประเภทนี้เป็นคนที่ลุ่มหลงเรื่องของจิต ความรู้สึกของตน ชอบคิดฝัน สร้างความคิดจินตนาการ มีความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก จุดเด่นจุดด้อยของตน คนกลุ่มนี้ได้แก่ นักเขียน นักคิด นักปราชญ์ นักบวช เป็นต้น (อุษณีย์ โพธิสุข. 2541 : 35 - 36 ; อ้างอิงจาก Gardner. 1983)

ผดุง อารยะวิญญู ได้กล่าวถึงนิยามของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ 2 แนวทาง คือ นิยามในวงการศึกษาและนิยามเชิงปฏิบัติการ

นิยามในวงการศึกษา

เด็กที่มีความสามารถพิเศษและเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง หมายถึงเด็กที่อยู่ในกลุ่ม 10 % ของผู้ที่มีคะแนนสูงสุดที่ได้จากการทดสอบสติปัญญา (โดยใช้ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2 เกณฑ์การตัดสิน) จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการสังเกตพฤติกรรม เด็กเหล่านี้เป็นเด็กเรียนเก่ง มีความคิดสร้างสรรค์สูง มีความสามารถในการใช้ภาษา มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีความสามารถทางดนตรี ศิลปะและการกีฬา เด็กอาจจะมีความสามารถพิเศษเพียงด้านเดียวดังที่กล่าวมาแล้ว หรือมีความสามารถหลาย ๆ ด้านรวมกันก็ได้ เด็กเหล่านี้ควรได้รับการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ เพื่อให้เขาได้รับโอกาสที่จะพัฒนาขีดความสามารถให้ถึงขีดสูงสุด

นิยามเชิงปฏิบัติการ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีความสามารถทางสมองสูงกว่าเด็กทั่วไป เป็นเด็กที่มีระดับสติปัญญาที่วัดได้จากการทดสอบมาตรฐาน มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่าค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป (ผดุง อารยะวิญญู, 2539 : 174)

และความหมายที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปคือความหมายของสำนักงานการศึกษาอเมริกัน (U.S.office of education) ที่ได้อธิบายว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กที่แสดงถึงความสามารถอันโดดเด่นหรือแสดงศักยภาพที่จะพัฒนาให้โดดเด่นเป็นที่ประจักษ์ได้ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่มีสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์คล้ายคลึงกันหรืออายุพอ ๆ กัน เด็กที่มีผลงานดีเด่นนี้ จะรวมถึงการมีผลสัมฤทธิ์ความสามารถในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความสามารถทางสติปัญญาทั่วไป (Intellectual Ability)
2. ความถนัดทางการเรียนเฉพาะด้านสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability)
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability)
4. ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability)
5. ความสามารถทางศิลปะหรือดนตรี (Visual/Performing Ability) (อุษณีย์ โพธิสุข, 2541 :

34)

จากการศึกษาดังกล่าว จะสังเกตได้ว่า ความหมายของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ (Giftedness) มีพัฒนาการที่กว้างขวาง ความสามารถของเด็กหลากหลายมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมเน้นการพิจารณาจากระดับสติปัญญาเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน แต่ตอนหลังได้มีการนำความสามารถพิเศษหรือความถนัดเฉพาะด้านเข้ามาร่วมในการพิจารณาจนทำให้มีวิวัฒนาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจากความหมาย คำนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ หมายถึง เด็กซึ่งผู้เชี่ยวชาญในวงการที่เกี่ยวข้องได้รับรองแล้วว่าเป็นเด็กที่มีความสามารถดีเยี่ยมเป็นที่ประจักษ์ เป็นผู้ที่ต้องการแผนการศึกษาพิเศษและบริการซึ่งนอกเหนือจากเด็กปกติสามัญรองรับ ทั้งนี้เพื่อให้ทำประโยชน์แก่ตัวเองและสังคมเด็กเหล่านี้ได้แก่เด็กที่มีผลงานหรือความสำเร็จสูง หรือมีความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด หรือมีแววแสดงออกในความสามารถด้านต่าง ๆ ด้านใดด้านหนึ่ง หรือรวมกันหลายด้าน ดังนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาโดยทั่วไป ความสามารถทางการเรียนเฉพาะด้านสาขาใดสาขาหนึ่ง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการเป็นผู้นำ ความสามารถในทางศิลปะและดนตรี

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ได้อีกว่า เด็กที่มีความสามารถพิเศษแต่ละคนมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปและอาจจะไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวมาทั้งหมด อาจจะมีลักษณะทั่ว ๆ ไปเหมือนหรือคล้ายคลึงกับเด็กปกติด้วยซ้ำไป

3.2 ลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

เด็กที่มีความสามารถพิเศษไม่ใช่กลุ่มเด็กที่มีความสามารถเหมือนกัน (Homogeneous Group) บางคนแสดงออกถึงลักษณะการเรียนรู้ การแสดงออก การประมวลข้อมูล บางคนก็ไม่ได้แสดงออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัดแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพราะความสามารถใด ๆ ก็ตามเป็นกระบวนการพัฒนาการที่มีขั้นตอน เด็กที่มีศักยภาพโดดเด่นในระดับอัจฉริยะ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนหรือถูกกระตุ้นให้ความสามารถนั้น ๆ ได้แสดงออกและฝึกปรือแล้ว ความสามารถนั้นก็หายไป ทำให้เด็กบางคนที่มีสติปัญญาฉลาดปราดเปรื่องในยามเด็กกลับไม่ได้แสดงความเป็นอัจฉริยะในตอนเป็นผู้ใหญ่

ด้วยเหตุนี้การศึกษาลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษจึงมีความสำคัญที่ทำให้เข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กเหล่านี้ จึงได้มีผู้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้หลายท่านที่มีความเห็นสอดคล้องกันดังต่อไปนี้

1. ความสามารถเชิงวิชาการ

รู้จักใช้สติปัญญา ความคิดในการประดิษฐ์คิดค้นเรียนรู้ได้ง่ายดายและรวดเร็ว มีความสนใจใคร่รู้สำรวจสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและลึกลับ อ่านหนังสือได้เร็ว รู้จักใช้คำศัพท์สูงเกินวัย มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจนและรวดเร็ว สามารถปฏิบัติตามคำสั่งซับซ้อนได้อย่างง่ายดาย และชอบแสวงหาสิ่งที่ท้าทาย

2. ความสามารถเชิงจิตวิทยาและสังคม

มีลักษณะความเป็นผู้นำ สามารถหยั่งรู้อย่างชาญฉลาด มักจะแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะเป็นที่ยอมรับของสังคม มีความคิดความสามารถที่จะจูงใจคนอื่น มีความสามารถทางสติปัญญาสูง พัฒนาความรู้สึกทางสังคม และรับผิดชอบทางศีลธรรมจรรยา

3. ความสามารถทางศิลปะ

ช่างสังเกตจดจำสิ่งที่เห็นและพอใจกับงานศิลปะ แสดงความคิดริเริ่มในการเลือกเนื้อหา เทคนิค และการประกอบ สื่อการเขียนแบบใหม่ แสดงความตั้งใจในการลองประสบการณ์ใหม่ ๆ รู้จักใช้ศิลปะในการแสดงออกถึงความต้องการและประสบการณ์ของตนเอง ฯลฯ

4. ความสามารถด้านความคิดริเริ่ม

มีแนวคิดและประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ สร้างแนวคิดใหม่ สามารถนำแนวคิดสองอย่างขึ้นไปมาผสมผสานกันเป็นแนวคิดใหม่ มีความอยากรู้อยากเห็นหรือใฝ่รู้ แสดงความใจกว้างและมีความยืดหยุ่น ฯลฯ

5. ความสามารถด้านคณิตศาสตร์

แสดงให้เห็นถึงความรวดเร็วเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องรูปทรง แสดงให้เห็นทักษะด้านเรขาคณิตโดยแสดงความสามารถในการคำนวณ และการให้เหตุผลเกี่ยวกับรูปทรงเรขาคณิตสามารถเชื่อมโยงการแก้ปัญหาหนึ่งไปยังอีกปัญหาหนึ่ง ฯลฯ

6. ความสามารถเชิงกล

ทำงานเกี่ยวกับงานช่างได้ดี แสดงความชื่นชอบและความสนใจในเรื่องส่วนประกอบของกลไก และเครื่องจักร เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับเรื่องจักรกล รูปต่อ และคำถามย้อนเงื่อนไข ฯลฯ

7. ความสามารถด้านภาษา

แสดงความซาบซึ้งกับความรู้สึกคล้ายตามกับภาษา เข้าใจภาษาต่างประเทศเมื่อเจ้าของภาษาพูดในลักษณะการสนทนาที่มีอัตราเร็วของการพูดตามปกติ เขียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัวโดยใช้ภาษาได้ถูกต้อง อ่านภาษาด้วยความเข้าใจได้ง่าย และคิดเป็นภาษานั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 19 - 23 ; ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 175 - 177)

และนอกจากนี้โดโรธี เอ ซิสก์ (Dorothy A. Sisk) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยเด็กที่มีความสามารถพิเศษเมื่อเยาว์วัยไว้ สรุปได้ดังนี้ คือ การใช้ภาษา เด็กอายุ 2 ขวบส่วนใหญ่จะพูดประโยคสั้น ๆ ธรรมดา ๆ แต่เด็ก 2 ขวบที่มีความสามารถพิเศษจะใช้คำหลายคำ คำสูงเกินวัยและพูดประโยคยาว ๆ และสามารถที่จะอ่านหนังสือในระดับเดียวกับเด็กที่เรียนสูงได้กว่าสองชั้นเรียนเป็นอย่างน้อย มีตาแหลมคม รู้จักสังเกตสิ่งต่าง ๆ ได้ถี่ถ้วน สามารถจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้รวดเร็วและง่ายดาย มีความอยากรู้อยากเห็น มีสมาธิดีเยี่ยม

มีความสนใจอันกว้างขวางและลึกซึ้ง มีความสามารถที่จะเข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนพิสดาร และเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย มีทักษะสูงในการแยกแยะแจกแจงและมีความโน้มเอียงที่จะเข้มงวดกวาดขันกับตนเอง มีความคิดอ่านนอกกระบวนแบบแผน ชอบคิดอะไรเล่นสนุก ชอบคิดทำอะไรอย่างอิสระ มีประสาทความรู้สึกรู้สึกนึกคิดลึกซึ้ง ประณีตว่องไว มีความถนัดสูงและมีความสามารถในวิชาบางอย่างมาก เช่น ดนตรี วาดเขียน และเห็นแววได้ชัดตั้งแต่เยาว์วัยทีเดียว (คุชฎี บริพัตร ณ อยุธยา ,หม่อม. 2531 : 35 - 42)

กล่าวโดยสรุปแล้วลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะมีลักษณะแตกต่างกันไป และอาจจะไม่ได้มีลักษณะดังที่กล่าวมาทั้งหมด บางคนอาจจะมีลักษณะเหมือนเด็กปกติทั่ว ๆ ไปอยู่ก็ได้ ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมองไม่เห็นและมีความเข้าใจในตัวเด็กยังไม่ถูกต้องนัก เพราะฉะนั้นการที่จะบอกว่าเด็กคนใดเป็นเด็กที่มีความสามารถพิเศษหรือไม่จำเป็นต้องมีวิธีการคัดแยกที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กที่มีอยู่ให้เต็มที่

3.3 การคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะเห็นได้ว่ามีผู้กล่าวไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

ศรียา นิยมธรรม ได้กล่าวถึงการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการเสนอชื่อ โดยผู้ใกล้ชิดและรู้จักเด็ก เช่น ผู้ปกครอง ครู เพื่อน หรือตัวเด็กเป็นผู้ให้รายละเอียด โดยมีแบบตรวจสอบรายการ ระเบียบประวัติ หรือแบบสอบถามให้ตอบ ทั้งนี้ต้องอาศัยการสังเกตของบุคคลเหล่านี้ บางครั้งก็เป็นการสอบถามง่าย ๆ ว่าใครมีลักษณะเด่น ฯลฯ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ในขั้นนี้ไม่ว่าจะเป็นการตอบแบบสอบถาม ระเบียบประวัติ แบบตรวจสอบ หรือการสัมภาษณ์ ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะรายงานเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กประกอบการลงความเห็นได้ และอาจใช้การคัดแยกขั้นแรก ๆ โดยใช้ประกอบเครื่องมืออื่นในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 การคัดแยกอย่างเป็นทางการ ใช้เกณฑ์การคัดแยกตามหลักวิชาการอย่างเป็นทางการ โดยใช้เครื่องมือซึ่งง่ายและรวดเร็ว ผู้ใช้จะต้องมีความชำนาญเป็นหลักสำคัญ

ขั้นที่ 3 ขั้นวินิจฉัย โดยใช้เครื่องมือเป็นทางการ เพื่อทดสอบความสามารถด้านต่าง ๆ ของเด็กอย่างละเอียดลึกซึ้งขึ้นกว่าสองขั้นแรก มักเป็นการดำเนินการต่อจากสองขั้นแรกเครื่องมือที่ใช้ในขั้นนี้ได้แก่

- แบบทดสอบสติปัญญารายบุคคล
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
- แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์
- แบบทดสอบวัดความถนัด
- แบบสำรวจความสนใจ (ศรียา นิยมธรรม. 2535 : 389 - 392)

ซึ่งก็สอดคล้องกับอนุณี โพรสิฐ ที่กล่าวถึงการคัดแยกเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า ประกอบไปด้วยวิธีการและขั้นตอนดังนี้

ขั้นสำรวจอย่างคร่าว ๆ (Screening) จะสามารถกระทำได้โดยวิธีการดังนี้คือ การเสนอชื่อโดยผู้ปกครอง ครูแนะแนว เพื่อน นักจิตวิทยา เป็นต้น การศึกษาจากประวัติและรายงานของครูเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น พัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ฯลฯ และการใช้แบบสำรวจแบบทดสอบประเภทต่าง ๆ เช่น แบบสำรวจความสามารถเด็กหลายด้านแบบคร่าว ๆ แบบสำรวจความสนใจ แบบทดสอบสติปัญญาแบบกลุ่ม ฯลฯ เมื่อได้คะแนนคร่าว ๆ อาจจะใช้เกณฑ์คัดเลือกเด็กที่อยู่ในเกณฑ์ 10 - 20 % แล้วแต่ความ

เหมาะสมจากจำนวนเด็กทั้งหมดในแต่ละวิชาหรือความสามารถพิเศษแต่ละด้าน

ขั้นจะเลิกเพื่อหาความแม่นยำถูกต้อง โดยศึกษาจากข้อมูลขั้นต้นหรืออาจจะสัมภาษณ์ พร้อมทั้งทำการทดสอบเพิ่มเติม โดยใช้การทดสอบเฉพาะสาขา การทดสอบด้วยแบบทดสอบสติปัญญาแบบเดี่ยวหรือการทดสอบความคิดสร้างสรรค์

ขั้นคัดเลือกสุดท้าย โดยใช้ข้อมูลทั้งหมดจากขั้นที่ 2 แล้วพิจารณาจำนวนเหลือตามความเหมาะสมที่สามารถจัดโปรแกรมให้เด็กได้ ตามศักยภาพของผู้ดำเนินการด้วยอาจเลือกเด็กประมาณ 1 - 5 % ควรใช้ผู้เชี่ยวชาญในการตัดสิน (อุษณีย์ โพรสิสุข, 2540 : 38 - 39)

3.4 ความต้องการของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

จากลักษณะของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษมีบุคลิกลักษณะที่หลากหลาย ทั้งทางด้านการคิดและการแสดงออก เด็กเหล่านี้มีความต้องการที่แปลกแตกต่างจากเด็กปกติ ซึ่งความต้องการเหล่านั้นของเด็กก็เพื่อนำมาเสริมสร้างศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ให้เพิ่มมากขึ้น

อุษณีย์ โพรสิสุข ได้กล่าวว่าเด็กที่มีความสามารถพิเศษจะมีความต้องการที่คล้ายคลึงกันคือ ต้องการการเรียนการสอน และงานที่ซับซ้อนและยากกว่าระดับปกติ มีความท้าทายต่อศักยภาพและความสามารถของตน ต้องการใช้เวลาในสิ่งที่เขาเชี่ยวชาญน้อยกว่าเด็กคนอื่น ๆ และต้องการเวลาที่เหลือหรือเวลานอกเหนือไปจากนั้นทุ่มเทให้กับสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าที่สอนอยู่ทั่วไปต้องการคบหา ยอมรับเพื่อนวัยเดียวกัน และเพื่อนต่างวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาทัดเทียมกัน หรือคบคนที่อายุมากกว่า หรือคนที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกันกับเขาต้องการโอกาสที่จะได้แสดงออกซึ่งความสามารถภายใน ต้องการโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถพื้นฐานและสิ่งที่ตนเองสนใจ และต้องการคำปรึกษาจากผู้ที่เป็นที่พึ่งได้

3.5 โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

โปรแกรมการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เป็นโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเองที่มีอยู่ให้เป็นไปได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากนักการศึกษามีความเห็นว่าหลักสูตรปกติไม่สามารถตอบสนองความต้องการเป็นพิเศษของเด็กเหล่านี้ เป็นเหตุให้เด็กที่มีความสามารถต้องสูญเสียความสามารถที่มีอยู่ในตัวไป ดังนั้น นักการศึกษาจึงสนับสนุนและส่งเสริมที่จะให้มีการจัดโปรแกรมเฉพาะสำหรับเด็กพวกนี้

ผดุง อารยะวิญญู ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน ซึ่งจะช่วยให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาศักยภาพของตนเองให้ถึงขีดสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการตัดสินใจ การวางแผน การแสดงความสามารถ การให้เหตุผล การสร้างสรรค์ การสื่อสารกับผู้อื่น
2. เพื่อจัดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และจินตภาพในการแก้ปัญหา
3. เพื่อจัดสภาพแวดล้อมให้อำนวยต่อเด็กในการแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบ และความสามารถทั้งในด้านวิชาการ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ในอันที่จะทำให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้พัฒนาทักษะของตน
4. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบของสหวิทยาการ การใช้สื่อผสมและความรู้ในหลายระดับ เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง

5. เพื่อจัดโอกาสให้แก่เด็กในการเพิ่มพูนประสบการณ์ของตน ทั้งในแนวกว้างและแนวลึก ตามความสนใจของเด็ก โดยเน้นความรับผิดชอบและอิสระภาพทางปัญญา (ผดุง อารยะวิญญู. 2531 : 181 - 182)

อุษณีย์ โปธิสุขและดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษอย่างสอดคล้องกันว่าสามารถกระทำได้ดังนี้คือ

1. การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment)

การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์ทางวิชาการเพิ่มไปจากหลักสูตรปกติขยายกิจกรรม เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เด็กที่ได้รับการสอนเสริมการเรียนไม่ได้รับการเลื่อนไปเรียนชั้นสูงหรือเรียนจบหลักสูตรกว่าเด็กปกติซึ่งดวงเดือน อ่อนน่วมกล่าวว่าการสอนแบบนี้เป็นการสอนในลักษณะดังนี้

- การสอนเสริมในแนวกว้าง หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษ ได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรในแนวกว้าง ด้วยการนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ เพื่อขยายองค์ความรู้ในเรื่องนั้นให้กว้างขวางขึ้น

- การสอนเสริมในแนวลึก หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาเนื้อหาวิชาในหลักสูตรอย่างลึกซึ้งและเข้มข้นกว่าเด็กปกติอื่น ๆ

- การสอนเสริมเรื่องที่ทันสมัย หมายถึง การให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ตามความสามารถและความสนใจของตัวเอง (ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 54 - 62)

นอกจากนี้ อุษณีย์ โปธิสุข ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การสอนเสริมหรือการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) ยังสามารถจัดได้ ดังนี้

1. การจัดชั้นพิเศษ ให้กับเด็กที่มีความสนใจ มีความสามารถเฉพาะวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษา ฯลฯ จะทำให้เด็กพัฒนาความสามารถได้ดีขึ้น เพราะได้ทำงานที่เหมาะสมมากขึ้น และครูก็จัดกิจกรรมง่ายขึ้น ได้ทำงานที่ทำทนายขึ้นทั้งครูและนักเรียน

2. จัดชั้นพิเศษบางเวลา เช่น เด็กเก่งกลุ่มศิลปะ ดนตรี คณิตศาสตร์ กีฬา นอกเวลาเรียนเสาร์ อาทิตย์ ปิดเทอม อาจทำได้กับเด็กในโรงเรียนเดียวกันต่างชั้นเรียนและเด็กต่างโรงเรียนกัน

3. จัดกิจกรรมพิเศษในชั้นเรียนปกติในบางครั้ง คือการจัดเด็กทุกระดับไว้ในกลุ่มเดียวกันเพื่อการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกิดพัฒนาการทางสังคมขึ้น แต่บางครั้งก็ควรจัดเด็กที่มีระดับเดียวกันไว้ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อโอกาสในการใช้กิจกรรมเสริมที่ยากกว่าปกติ

หลักเกณฑ์ในการจัดการสอนแบบเพิ่มพูนประสบการณ์ (Enrichment) ให้แก่เด็กมีดังนี้

1. เนื้อหากระบวนการเรียนการสอนลึบซับซ้อนขึ้น ลึกซึ้ง ยากกว่าหลักสูตรปกติ และบูรณาการกันหลาย ๆ วิชา เน้นกระบวนการความคิดระดับสูง

2. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกสิ่งที่ตนเองจะเรียน

3. ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานหรือผลการเรียนรู้ของเด็กให้ชัดเจน

4. ให้ความสนใจกับความมุ่งมั่นหมั่นสำเร็จ ความกระตือรือร้นและการเปลี่ยนแปลงภายในที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ของเด็กที่จะส่งผลต่อสังคม (อุษณีย์ โปธิสุข. 2540 : 52 - 53)

2. การลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

การลดระยะเวลาเรียน (Acceleration) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนเด็กในระดับที่สูงขึ้น ในลักษณะของเนื้อหาวิชาและระดับชั้นอื่นที่เรียนสูงกว่าเด็กในวัยเดียวกัน และเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษเข้าเรียนเร็วขึ้น หรือเรียนจบหลักสูตรหรือสำเร็จการศึกษาได้เร็วขึ้น แต่สิ่งที่สำคัญคือต้องป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างระหว่างพัฒนาการทางวิชาการกับพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมของเด็ก ควรมีการศึกษาถึงความสามารถ และความต้องการตลอดจนจุดบกพร่องของเด็กแต่ละคนโดยละเอียดก่อน จะจัดการศึกษาให้แก่เด็ก (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 13 ; ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 56)

หลักเกณฑ์การจัดการเรียนการสอนแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

อุษณีย์ โพธิสุข ได้กล่าวว่า เด็กที่จะเข้าลักษณะของการจัดการศึกษาแบบนี้ควรมีคุณลักษณะต่อไปนี้เป็นคือ มีความสามารถมากกว่าเด็กในวัยเดียวกันอย่างเห็นได้ชัด มีเกณฑ์ความสามารถทางสติปัญญา สูง IQ เกิน 130 ขึ้นไป (ในกรณีเด็กที่มีความสามารถทางการเรียน) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และสังคม เหมาะกับอายุ กระหายที่จะเรียนรู้ โดยไม่เคร่งเครียด เด็กมีความพร้อมที่จะแยกจากเพื่อน พ่อแม่ ผู้ปกครองและโรงเรียนมีความเห็นตรงกันว่าควรใช้กระบวนการจัดการศึกษาแบบนี้กับเด็ก ต้องมีความแน่ใจว่าไม่เป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่ที่อาจจะเป็นพ่อแม่ หรือครู ที่ตั้งความคาดหวังกับเด็กสูงเกินไปจริง ต้องมีคนดูแลและรับผิดชอบในการจัดอย่างมีระบบต่อเนื่อง (อุษณีย์ โพธิสุข. 2540 : 54)

วิธีการจัดการศึกษาแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration)

ผดุง อารยะวิญญู และดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบลดระยะเวลาเรียน (Acceleration) อย่างสอดคล้องกันว่ามีดังต่อไปนี้ คือการเรียนข้ามชั้น การเข้าเรียนก่อนอายุ การจัดให้เรียนวิชาในระดับมหาวิทยาลัย (ผดุง อารยะวิญญู. 2539 : 184 ; ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 57 - 59)

3. การใช้ผู้เชี่ยวชาญ (Mentoring) เป็นการจัดให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง

กล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษสามารถกระทำได้ 3 รูปแบบโดยรวม คือ การเพิ่มพูนประสบการณ์ การลดระยะเวลาเรียน และการใช้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งต้องอาศัยการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนว่ารูปแบบใดจะเหมาะสมกับเด็กคนไหนและถ้าสามารถจัดได้ตรงกับความต้องการของเด็กแต่ละคนแล้ว วิธีการดังกล่าวมาแล้วทั้งหมดก็จะเป็นประโยชน์ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเด็กเป็นอย่างดี

3.6 ลักษณะครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ดวงเดือน อ่อนน่วม ได้สรุปลักษณะของครูสอนเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ว่า ควรมีลักษณะ 3 ลำดับขั้นตอนดังนี้คือ

ขั้นแรก ได้แก่ การมีคุณลักษณะของครูที่ดีทั่ว ๆ ไป เช่น มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติ ซึ่งจำเป็นสำหรับครูทุก ๆ คน

ขั้นที่สอง คือ มีลักษณะเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาความสามารถพิเศษโดยทั่วไป

ขั้นที่สาม คือ มีลักษณะที่พิเศษเฉพาะสาขาตามลักษณะของความสามารถพิเศษของเด็ก เช่น ด้านความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำ ความสามารถทางสมอง (ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 89 - 91)

3.7 ปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

ดวงเดือน อ่อนน่วม ได้กล่าวถึงปัญหาของเด็กที่มีความสามารถพิเศษไว้ว่าประกอบด้วย

1. เด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีผลสัมฤทธิ์

(Underachiever) ซึ่งมักจะมีเหตุผลต่าง ๆ กันสาเหตุหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงกัน คือ การที่เด็กมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง ไม่ชอบวิธีที่คิดว่าผู้อื่นมองตน พฤติกรรมที่แสดงออกมาจะเป็นไปในแนวทางต่อต้านโดยไม่ตั้งใจ การช่วยเหลือเด็กประเภทนี้จะต้องมีการแนะแนวที่จะช่วยให้เด็กเกิดอึดอัดในทัศนคติที่ดีขึ้น

2. เด็กที่มีความสามารถพิเศษที่มีข้อบกพร่องในการเรียน (Learning Difficulties Gifted Children) ความบกพร่องทางการเรียนของเด็กอาจจะเกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น การสอนไม่ดีหรือเกิดจากตัวเด็ก เช่น การขาดความเอาใจใส่ต่อการเรียนหรือเกิดจากข้อบกพร่องส่วนตัวของเด็ก เช่น ความผิดปกติทางการได้ยิน ซึ่งผู้ปกครองต้องยอมรับความผิดปกตินั้น ถ้าให้ความกดดันเด็กมากในสิ่งที่เขาไม่สามารถทำได้ ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ และยังทำให้เกิดปัญหาที่ยิ่งซับซ้อนมากขึ้น

(ดวงเดือน อ่อนน่วม. 2529 : 88 - 89)

3.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ

งานวิจัยในต่างประเทศ

อีริสันและไอโซเบลล์ (Erikson and Isobell. 1988 : 182) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ผลการคิดเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนที่มีความสามารถสูง ที่ทำสมาธิด้วยการควบคุมภายใน - ภายนอกตน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจากโปรแกรมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ 80 คน กลุ่มทดลองทำการศึกษาด้วยตนเองเป็นเวลา 8 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถเชิงสร้างสรรค์ด้านภาษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ฮัตซิงสันและโรเบิร์ต (Huchingson and Robert. 1990 : 231) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของนักเรียนในโปรแกรมโรงเรียนรัฐบาลและเด็กในโรงเรียนวอลดอร์ฟในลักษณะของ "พฤติกรรมเด็กที่มีความสามารถพิเศษ" ของเรนชูลี จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาความคล้ายคลึงกันระหว่างพฤติกรรมเด็กปัญญาเลิศของเรนชูลี การแสดงความคิดแบบบูรณาการในโรงเรียนวอลดอร์ฟของสไตเนอร์ กับโรงเรียนรัฐบาล เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบประเมินค่า 3 ชุด

ผลการวิจัยปรากฏว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในประเทศ

บุศดี คุ่มบล (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลการฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยในเด็กที่มีความสามารถพิเศษที่สอนโดยแบบฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยกับการสอนตามคู่มือครู ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่าง 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยในเด็กที่สอนทั้งสองแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยที่สอนโดยใช้วิธีฝึกทักษะการคิดเชิงวิจัยก่อนและหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะการคิดเชิงวิจัยที่สอนตามคู่มือครูก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คนธรรส รสหวาน (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนในโรงเรียนโครงการนำร่องศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน จำนวน 30 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 3 - 4) ศึกษา รูปแบบการจัดการศึกษา สำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านแนะแนวและจิตวิทยา ในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ก่อนผลการทดลองพบว่า เด็กนักเรียนขาดการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกลไกทางจิตวิทยาของเด็กสูงถึงร้อยละ 85 หลังการจัดกิจกรรมพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสูงถึงร้อยละ 100

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. วิธีการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยคัดเลือกจากกลุ่มประชากรตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) โดยพิจารณาความสอดคล้องของแบบเสนอชื่อและแบบสอบถามมาพิจารณาประกอบกัน ได้นักเรียนจำนวน 25 คน

ขั้นที่ 3 นำรายชื่อนักเรียนที่ได้จากข้อ 2 มาทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบทางสติปัญญา Coloured Progressive Matrices (CPM) และเลือกนักเรียนที่มีผลการทดสอบระดับฉลาด - ฉลาดมาก จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสร้างดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ รวมทั้งวิธีการและเทคนิคการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แล้วกำหนดเป็นขั้นตอนการสอนดังนี้

- ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม
- ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์
- ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ
- ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

1.2 กำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ตามกรอบแนวคิดของโกลแมน (Goleman) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบมาทำกำหนดการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้ตนเอง ได้แก่

- กิจกรรมการ์ดอารมณ์
- กิจกรรมวงล้ออารมณ์
- กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป

องค์ประกอบที่ 2 การควบคุมตนเอง ได้แก่

- กิจกรรมทักษะการจัดการอารมณ์
- กิจกรรมการควบคุมอารมณ์
- กิจกรรมอารมณ์ดีมีสุข
- กิจกรรม.....? (นักเรียนตั้งชื่อเรื่องเอง)

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการสร้างแรงจูงใจตนเอง ได้แก่

- กิจกรรมคิดอย่างสร้างสรรค์
- กิจกรรมต้นไม้แห่งความสำเร็จ
- กิจกรรมเป้าหมายชีวิตของฉัน

องค์ประกอบที่ 4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้แก่

- กิจกรรมใจเขา ใจเรา
- กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป 2
- กิจกรรมปิดตาหาด้วยใจ
- กิจกรรมใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด

องค์ประกอบที่ 5 ทักษะทางสังคม ได้แก่

- กิจกรรมมนุษย์สัมพันธ์
- กิจกรรมร่วมแรงร่วมใจ
- กิจกรรมจิ๊กซอว์สัมพันธ์
- กิจกรรมเหตุผลนั้นสำคัญ

1.3 นำมาเขียนแผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และด้านจิตวิทยา จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำมาคำนวณค่า IOC แล้วปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.66 - 1

1.4 นำแผนการจัดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับปรุงเนื้อหา กิจกรรม วิธีการให้สอดคล้องกับระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมก่อนนำไปใช้ทดลองต่อไป

2. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ โดยใช้กรอบแนวคิดของโกลแมน (Goleman) ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้ตนเอง

องค์ประกอบที่ 2 การควบคุมตนเอง

องค์ประกอบที่ 3 การสร้างแรงจูงใจตนเอง

องค์ประกอบที่ 4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

องค์ประกอบที่ 5 ทักษะทางสังคม

2.2 สร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ให้สอดคล้องกับกับจุดมุ่งหมายและนิยามศัพท์เฉพาะจำนวน 25 ข้อ ซึ่งแบบประเมินที่สร้างขึ้นเป็นข้อคำถามปลายเปิดที่ผู้ถูกประเมินตอบได้อย่างอิสระ

2.3 นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 คน เพื่อแก้ไขเกี่ยวกับภาษาให้เข้าใจง่าย และเพื่อนำคำตอบมาใช้เป็นแนวทางในการทำเกณฑ์การให้คะแนน

2.4 นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้ปรับปรุงภาษาไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์และด้านจิตวิทยาจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำมาคำนวณค่า IOC แล้วปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.66 - 1

2.5 นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเลิศลิ้น อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย จำนวน 15 คน มีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

ลักษณะแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์เป็นแบบประเมินในลักษณะปลายเปิด

ตัวอย่างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อคำถามต่อไปนี้แล้วแสดงความคิดเห็นตอบคำถามให้ตรงกับความรู้สึกหรือสิ่งที่นักเรียนเป็น

ตัวอย่าง แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

นักเรียนสามารถสังเกตเห็นได้อย่างไรว่าเพื่อนกำลังไม่สบายใจ

ให้ 2 คะแนน ถ้าคำตอบแสดงถึงความสามารถของนักเรียนที่จะสังเกตจากสีหน้า
กริยา ท่าทางของเพื่อน

ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนใช้วิธีการถามเพื่อน ถามคนอื่น

ให้ 0 คะแนน ถ้าไม่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือดูไม่รู้

ตัวอย่าง แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ทักษะทางสังคม

ถ้านักเรียนย้ายโรงเรียนใหม่ และนักเรียนไม่รู้จักใครเลยนักเรียนจะอย่างไร

ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า พยายามปรับตัว พูดคุยหรือทำความรู้จักกับคนอื่น ๆ ด้วย
ตนเอง

ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า รอให้เพื่อนๆ มาทำความรู้จักเราก่อนและแนะนำให้รู้จัก
กับคนอื่น ๆ ต่อไป

ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำตัวเฉยๆ หรือไม่รู้จักจะอย่างไร

ตัวอย่าง แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์การตระหนักรู้ตนเอง

ถ้านักเรียนเป็นตัวเก่งในการรับเลือกเป็นตัวแทนในการแข่งขันกรีฑา แต่ผลการคัดเลือกปรากฏ
ว่า เพื่อนของนักเรียนได้รับเลือกแทน นักเรียนจะอย่างไร

ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ดีใจกับเพื่อน หรือนักเรียนต้องใช้ความพยายามมากขึ้น

ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่ทำอะไร อยู่เฉยๆ

ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า อิจฉาเพื่อน ต่อว่าเพื่อน หรือผู้ฝึกสอน

ตัวอย่าง แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์การควบคุมตนเอง

ถ้านักเรียนมาโรงเรียนสาย แล้วถูกครูดุ นักเรียนจะอย่างไร

ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ และการให้
เหตุผลถึงการมาสายได้

ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความไม่พอใจ แต่ไม่ตอบโต้ นั่งเงียบยอมรับการ
ถูกดุ แต่ไม่อธิบายเหตุผล

ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงอารมณ์โกรธหรือโต้ตอบครูด้วยถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่าง แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์การสร้างแรงจูงใจตนเอง

ถ้านักเรียนทำคะแนนสอบปลายภาคได้ไม่ดี แต่นักเรียนอยากทำให้พ่อแม่ชื่นใจกับผลการเรียน
ในเทอมต่อไปนักเรียนจะทำอย่างไร

- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความตั้งใจมากขึ้นด้วยความคิดของตนเอง
ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องทำตามครูสอน เชื่อฟังครู พยายามเอาอย่าง เพื่อน
ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่รู้ทำเท่าที่ตนเองทำได้

เกณฑ์การให้คะแนน

การตระหนักรู้ตนเอง	3 ข้อ (ข้อ 14 - 16)	คะแนนเต็ม	6	คะแนน
การควบคุมตนเอง	5 ข้อ (ข้อ 17 - 21)	คะแนนเต็ม	10	คะแนน
การสร้างแรงจูงใจตนเอง	4 ข้อ (ข้อ 22 - 25)	คะแนนเต็ม	8	คะแนน
การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	5 ข้อ (ข้อ 1 - 5)	คะแนนเต็ม	10	คะแนน
ทักษะทางสังคม	8 ข้อ (ข้อ 6 -13)	คะแนนเต็ม	16	คะแนน
		คะแนนเต็มรวม	50	คะแนน

การแปลผลคะแนน

การแปลผลคะแนนแบ่งเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์เปอร์เซ็นต์ที่ 75 ขึ้นไป อยู่ในระดับดี
เปอร์เซ็นต์ตั้งแต่ 14 - 37 อยู่ในระดับปานกลาง และเปอร์เซ็นต์ที่ต่ำกว่า 14 อยู่ในระดับไม่ดี
ผลรวมทุกองค์ประกอบ สามารถแปลผลคะแนนได้ดังนี้

- สูงกว่า 37 คะแนนขึ้นไป = ความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับดี
14 - 37 คะแนน = ความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 14 คะแนน = ความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับไม่ดี

แปลผลคะแนนจาก 5 องค์ประกอบ

องค์ประกอบ 1 การตระหนักรู้ตนเอง

- สูงกว่า 4 คะแนนขึ้นไป = ระดับดี
3 - 4 คะแนน = ระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 3 คะแนน = ระดับไม่ดี

องค์ประกอบ 2 การควบคุมตนเอง

- สูงกว่า 7 คะแนนขึ้นไป = ระดับดี
4 - 7 คะแนน = ระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 4 คะแนน = ระดับไม่ดี

องค์ประกอบ 3 การสร้างแรงจูงใจตนเอง

สูงกว่า 5 คะแนนขึ้นไป	=	ระดับดี
3 - 5 คะแนน	=	ระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 3 คะแนน	=	ระดับไม่ดี

องค์ประกอบ 4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา

สูงกว่า 7 คะแนนขึ้นไป	=	ระดับดี
4 - 7 คะแนน	=	ระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 4 คะแนน	=	ระดับไม่ดี

องค์ประกอบ 5 ทักษะทางสังคม

สูงกว่า 11 คะแนนขึ้นไป	=	ระดับดี
5 - 11 คะแนน	=	ระดับปานกลาง
ต่ำกว่า 5 คะแนน	=	ระดับไม่ดี

การดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest - Posttest Design (ลัวันและอังคณา สายยศ. 2538 : 250) ดังนี้

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T ₁	X	T ₂

เมื่อ E แทน กลุ่มตัวอย่าง
 X แทน กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
 T₁ แทน การประเมินความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเรียน
 T₂ แทน การประเมินความฉลาดทางอารมณ์หลังเรียน

2. ขั้นตอนการทดลอง

2.1 ก่อนที่จะทำการทดลอง ขอให้บัณฑิตวิทยาลัยออกหนังสือเพื่อเชิญผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนที่มีนักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อดำเนินการทดลอง

2.2 ทำการทดสอบก่อนการทดลองโดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.3 ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 รวม 20 ครั้ง เป็นเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ ละ 5 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที ตามกำหนดการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้

ตาราง 2 กำหนดการสอนกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่	วัน / เดือน / ปี	เวลา	แผนการจัดกิจกรรม
1	27/1/2546	15.00 – 15.50	ปฐมนิเทศ กิจกรรมรู้จักตัวฉัน แผนการจัดกิจกรรมการตระหนักรู้ตนเอง
2	28/1/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมการ์ดอารมณ์
3	29/1/2546	14.00 – 14.50	กิจกรรมวงล้ออารมณ์
4	30/1/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป 1 แผนการจัดกิจกรรมการควบคุมตนเอง
5	31/1/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมทักษะการจัดการอารมณ์
6	3/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมการควบคุมอารมณ์
7	4/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมอารมณ์ดีมีสุข
8	5/2/2546	14.00 – 14.50	กิจกรรม.....? แผนการจัดกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจ
9	6/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมคิดอย่างสร้างสรรค์
10	7/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมต้นไม้แห่งความสำเร็จ
11	10/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมเป้าหมายชีวิตของฉัน แผนการจัดกิจกรรมการเอาใจเขามาใส่ใจเรา
12	11/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมใจเขา ใจเรา
13	12/2/2546	14.00 – 14.50	กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป 2
14	13/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมปิดตาหาด้วยใจ
15	14/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด แผนการจัดกิจกรรมทักษะทางสังคม
16	17/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมมนุษย์สัมพันธ์
17	18/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมร่วมแรงร่วมใจ
18	19/2/2546	14.00 – 14.50	กิจกรรมจิ๊กซอว์สัมพันธ์
19	20/2/2546	15.00 – 15.50	กิจกรรมเหตุผลนั้นสำคัญ
20	21/2/2546	15.00 – 15.50	ปัจฉิมนิเทศ กิจกรรมนี้ได้อะไร

2.4 ทำการประเมินความฉลาดทางอารมณ์นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการทดลองโดยใช้วิธีการตรวจให้คะแนนเช่นเดียวกับก่อนการทดลอง แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของคอนนาค (Cronbach) คำนวณจากสูตร (ล้วนและอังคณา สายยศ. 2538 : 229)

สูตร	$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$
เมื่อ	<p>α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น</p> <p>n แทน จำนวนข้อของแบบทดสอบ</p> <p>S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของคะแนนข้อหนึ่ง ๆ</p> <p>S_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของคะแนนทั้งฉบับ</p>

1.2 การหาค่าอำนาจจำแนก เป็นการทดสอบค่านัยสำคัญของแบบประเมินเป็นรายข้อ โดยใช้สูตร t - distribution โดยใช้สูตรของเอ็ดเวิร์ด (Edward) (ล้วนและอังคณา สายยศ 2538 : 213 - 214)

สูตร	$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$
เมื่อ	<p>t แทน ค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ</p> <p>\bar{X}_H แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง</p> <p>\bar{X}_L แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ</p> <p>S_H^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง</p> <p>S_L^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ</p> <p>N_H แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสูง</p> <p>N_L แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มต่ำ</p>

2. สถิติวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

2.1 สถิติพื้นฐาน

2.1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร (ล้วนและอังกฤษ สายยศ. 2538 : 73)

สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งกลุ่ม
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.1.2 ความแปรปรวน (ล้วนและอังกฤษ สายยศ. 2538 : 63)

สูตร

$$s^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	s^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2.2 การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ โดยใช้สถิติร้อยละมี

สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{n}{N} \times 100$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม
	n	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.3 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนกับทดสอบหลังเรียน
คำนวณจากสูตร t - test for Dependent (ลิวัน และอังคณา สายยศ. 2538 : 104)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N\sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

เมื่อ D แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
N แทน จำนวนคู่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อทำการทดลองเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

มีรายละเอียดดังแสดงในตาราง 3 - 4

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

คนที่	ความฉลาดทางอารมณ์ ก่อนทดลอง	ความฉลาดทางอารมณ์หลัง การทดลอง	ผลต่างของคะแนน ความฉลาดทางอารมณ์
1	41	43	2
2	43	45	2
3	38	48	10
4	38	45	7
5	46	47	1
9	46	48	2
7	40	42	2
8	43	44	1
9	35	41	6
10	33	42	9
11	21	40	19
12	36	46	10
13	39	42	3
14	35	43	8
15	24	35	11
16	26	39	13
$\sum X$	584	690	106
\bar{X}	36.50	43.13	6.63
S	7.45	3.46	

จากตาราง 3 แสดงว่าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนรวมทั้งหมด 584 คะแนน คะแนนอยู่ระหว่าง 21 - 46 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 36.50 คะแนน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษหลังเข้าร่วมกิจกรรมอยู่ระดับในระดับดี โดยมีคะแนนรวมทั้งหมด 690 คะแนนอยู่ระหว่าง 35 - 48 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม 43.13 คะแนน

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

องค์ประกอบของ ความฉลาดทางอารมณ์	N	คะแนน เต็ม	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
			\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การตระหนักรู้ตนเอง	16	6	4.38	1.36	ดี	5.25	1.00	ดี
2. การควบคุมตนเอง	16	10	7.63	2.03	ดี	8.63	1.31	ดี
3. การสร้างแรงจูงใจตนเอง	16	8	6.31	1.40	ดี	7.06	0.68	ดี
4. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	16	10	7.63	1.71	ดี	9.38	0.89	ดี
5. ทักษะทางสังคม	16	16	10.56	2.50	ปานกลาง	12.81	1.64	ดี
5 องค์ประกอบรวม		50	36.50	7.48	ปานกลาง	43.13	3.46	ดี

จากตาราง 4 แสดงว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนทดลองอยู่ในระดับปานกลาง 1 องค์ประกอบคือ ทักษะทางสังคม แต่หลังการทดลองพบว่ามี การพัฒนาองค์ประกอบด้านทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดี และในภาพรวมระดับความฉลาดทางอารมณ์ก่อนทดลองอยู่ในระดับปานกลาง และหลังการทดลองอยู่ในระดับดี ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งระบุว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับดี

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ตาราง 5 การเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ จำแนกตามองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

องค์ประกอบของ ความฉลาดทางอารมณ์	N	\bar{X}_{pre}	S.D. _{pre}	\bar{X}_{post}	S.D. _{post}	\bar{d}	ร้อยละของคะแนน เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น	t
1. การตระหนักรู้ตนเอง	16	5.25	1.00	4.38	1.36	0.88	14.67 %	2.41*
2. การควบคุมตนเอง	16	8.63	1.31	7.63	2.03	1.00	10.00 %	2.66*
3. การสร้างแรงจูงใจตนเอง	16	7.06	0.68	6.31	1.40	0.75	9.38 %	2.42*
4. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	16	9.38	0.88	7.63	1.71	1.75	17.5 %	4.46*
5. ทักษะทางสังคม	16	12.81	1.64	10.53	2.50	2.25	14.06 %	4.39*
5 องค์ประกอบรวม	16	43.13	3.46	36.50	7.45	6.62	13.24 %	5.10*

*p < .05

จากตาราง 5 แสดงว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ระบุว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้น และเมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบพบว่าหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้นทุกองค์ประกอบ และองค์ประกอบที่มีการพัฒนามากที่สุด คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา รองลงมาคือ การตระหนักรู้ตนเอง ทักษะทางสังคม การควบคุมตนเอง และการสร้างแรงจูงใจ ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษและยังเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอน ครูแนะแนว ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษให้ประสบความสำเร็จต่อไปในอนาคต

สมมติฐานการวิจัย

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับดี
2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษซึ่งเป็นนักเรียนที่มีความสามารถโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านรวมกันตามคุณลักษณะดังนี้ คือ ความสามารถทางสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 โดยคัดเลือกจากกลุ่มประชากรตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นที่ 1 เลือกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้โรงเรียนอนุบาลศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีวิไล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย

ขั้นที่ 2 ครูผู้สอน ผู้ปกครองนักเรียน และเพื่อนนักเรียนเสนอชื่อนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2545 จากการใช้แบบเสนอชื่อสำหรับครู (Teacher Nomination Form) การเสนอชื่อสำหรับนักเรียน (Peer Nomination Form) และแบบสอบถามสำหรับผู้ปกครอง (Parents Questionnaire) ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

คือ ความสามารถทางด้านสติปัญญาทั่วไป (General Intelligence) ความสามารถทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง (Special Academic Ability) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking Ability) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership Ability) ความสามารถทางศิลปะและดนตรี (Visual / Performing Ability) ใต้นักเรียนจำนวน 25 คน

ขั้นที่ 3 นำรายชื่อนักเรียนที่ได้จากข้อ 2 มาทำการทดสอบด้วยแบบทดสอบทางสติปัญญา Coloured Progressive Matrices (CPM) และเลือกนักเรียนที่มีผลการทดสอบระดับฉลาด - ฉลาดมาก จำนวน 16 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแผนการจัดกิจกรรมที่สร้างขึ้น และได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.66 -1 นำไปทดลองใช้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขแล้ว ใช้เวลาการจัดกิจกรรม 20 ครั้งละ 50 นาที

2.2 แบบทดสอบการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ เป็นแบบประเมินชนิดปลายเปิดที่สร้างขึ้น ตามกรอบแนวคิดของ Goleman จำนวน 25 ข้อ ซึ่งผู้ถูกประเมินสามารถตอบตามความคิดอย่างอิสระสร้างขึ้นโดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.66 -1 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.95

3. ขั้นตอนในการวิจัย

3.1 ขอความร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนในการทำวิจัย

3.2 ชี้แจงให้ครูประจำชั้นทราบรูปแบบงานวิจัย และขอความร่วมมือในการทำงาน

3.3 ก่อนทำการทดลอง ผู้วิจัยทำการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ โดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

3.4 ดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ระหว่างวันที่ 27 มกราคม 2546 ถึง วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2546 ใช้เวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันจันทร์ วันอังคาร วันพฤหัสบดี วันศุกร์ เวลา 15.00 -15.50 น. วันพุธ เวลา 14.00 -14.50 น. รวมทั้งสิ้น 20 ครั้ง

3.5 เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยทำการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ชุดเดียวกันกับที่ใช้ประเมินก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการประเมิน ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

4.1 หาค่าสถิติพื้นฐาน แสดงคะแนนเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 เปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยใช้ t-test แบบ Dependent

สรุปผลการวิจัย

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับดี
2. ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย .

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

1. ผลการศึกษาพบว่าภาพรวมทุกองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง หลังได้รับการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับ ดี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อยู่ในระดับดี

แสดงว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นกิจกรรมการสอนในรูปแบบหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้ เพราะว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นี้เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ฝึกให้นักเรียนรู้จักการคิดและการวิเคราะห์ด้วยตนเอง และทำให้เกิดการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ในองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ ทั้ง 5 องค์ประกอบ คือการตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทำให้เกิดทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น

ผลการศึกษาค้นคว้า สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิสรา คำมณี (2544 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการจูงใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม ผลการทดลองปรากฏว่า นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการจูงใจตนเองสูงขึ้น หลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเอง มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับเปรมใจ บุญประสพ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองสูงขึ้นหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยที่ได้ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงขึ้น

แสดงว่า แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้สามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้กับกลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ใช้หลักการของกิจกรรมกลุ่มมาสร้างแผนการจัดกิจกรรม

18 กิจกรรม ให้สอดคล้องและส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ตามสภาพนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และยังได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

การดำเนินการจัดกิจกรรมเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมกิจกรรม สร้างความเข้าใจเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และดำเนินการสอนตามขั้นตอนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ คือ ขั้นการมีส่วนร่วม ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ และขั้นประเมินผล โดยในแต่ละกิจกรรมนั้นจะต้องสามารถสรุปความคิดรวบยอดซึ่งเชื่อมโยงไปสู่องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามที่กิจกรรมนั้น ๆ ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

การจัดกิจกรรมกลุ่มแต่ละครั้ง ได้แบ่งกลุ่มย่อยตามความเหมาะสมของกิจกรรม ผู้วิจัยจะคอยดูแลและกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน ส่วนกิจกรรมที่ทำเป็นรายบุคคลที่ต้องคิดและเขียน ผู้วิจัยจะช่วยชี้แจงสำหรับนักเรียนบางคนที่ยังสับสน หรือไม่สามารแสดงความคิดเห็นออกมาเป็นรูปธรรม ก็ได้มีการอธิบายเพื่อความกระจ่างชัด ทำให้นักเรียนทำงานได้เต็มตามศักยภาพ เกิดการค้นพบการเรียนรู้ที่เกิดจากนักเรียนเอง ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 30) ที่กล่าวว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จะทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ได้อย่างสูงสุด เพราะผู้เรียนศึกษาจากประสบการณ์จริง และได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ต่าง ๆ เต็มไปด้วยความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ซึ่งคำกล่าวนี้นี้ตรงกับลักษณะพฤติกรรม การแสดงออก ความรู้สึก ของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และการวิจัยครั้งนี้ เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้นักเรียนทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน มีการสื่อสารกันเชิงบวก เพื่อปรับตัวเข้าหากัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการตัดสินใจและแก้ปัญหาาร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน และได้ใช้เทคนิคที่หลากหลาย ทำให้นักเรียนมีความสนใจและกระตือรือร้นร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ ดังที่โกลแมน เชื่อว่าวิธีการพัฒนา EQ ที่ได้ผลดีที่สุด คือ การนำเอาวิธีการต่าง ๆ เชิงประสบการณ์ เช่น การอภิปรายกลุ่ม การสวมบทบาท การจำลองสถานการณ์ให้เล่นเกม มาผสมผสานให้แก่งคิดมุมมองต่าง ๆ ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในเด็กที่มีความสามารถพิเศษได้ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครู ผู้สอน ครูแนะแนว ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษได้ตระหนักถึงความสำคัญและการส่งเสริมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการเสนอความคิดเห็นของ เมเยอร์ และคอบบ์ (Mayer and Cobb, 2000 : 163 – 183) ที่กล่าวว่า นโยบายการศึกษาควรจะให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ อีกทั้งจากผลการวิจัยที่ได้ศึกษามีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ด้านสังคม ด้านอารมณ์ และความสำเร็จของผู้เรียน เพื่อที่เด็กจะได้เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ เข้าใจสังคม และโลกอย่างถ่องแท้ รวมทั้งเกิดความตระหนัก และมีเจตคติที่ดี คำนี้ถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุข พร้อมทั้งจะสร้างผลงานที่ล้ำเลิศ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่สังคม ตามแนวพระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2542 ซึ่งการศึกษาแบบใหม่ ที่เด็กจะต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

1. นักเรียนมีความกระตือรือร้น ให้ความสำคัญ และสนใจเข้าร่วมการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งในครั้งแรกที่ทำการประชุมนิเทศ ผู้วิจัยได้ถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่อง EQ ซึ่งนักเรียนตอบว่า เคยได้ยิน แต่ไม่รู้คืออะไร และให้ความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับ EQ สังเกตได้จากการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งนักเรียนจะใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการแสดงออก ด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเองระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนทำให้ สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำกิจกรรม ร่วมกันด้วยความสนุกสนาน

2. การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป ต้องมีการแข่งขันระหว่างกลุ่ม นักเรียนบางคนยังมุ่งที่จะชนะมากเกินไป จนทำให้บางครั้งเกิดความเครียดที่กลุ่มของตนเองแพ้ และระหว่างการทำกิจกรรมจะเห็นนักเรียนบางคนมีพฤติกรรมความเห็นแก่ตัว ในกิจกรรมครั้งต่อไปผู้วิจัยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแบ่งกลุ่ม วิธีการทำงาน เพื่อลดพฤติกรรมความเห็นแก่ตัว

3. จากบันทึกผู้เรียนที่ต้องบันทึกในแต่ละวัน นักเรียนส่วนใหญ่สามารถเขียนสรุป ให้ความสำคัญ และจุดมุ่งหมายของกิจกรรมได้ตรงประเด็น

4. จากแบบสอบถามนักเรียนหลังการทดลอง นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า กิจกรรมที่จัด มีความสนุกสนาน มีความน่าสนใจ นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม ได้แสดงความคิดเห็น กิจกรรมสอดคล้องกับกับแนวคิดและจุดมุ่งหมายและได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมเป็นอย่างมาก ส่วนเรื่องเวลานักเรียนเห็นว่าน้อยเกินไป และข้อเสนอแนะที่นักเรียนให้ความคิดเห็นเหมือนกันคือ อยากให้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้อีก และอยากให้จัดทุกวัน และเพิ่มเวลาให้มากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางให้อาจารย์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้ตามความเหมาะสม แต่ผู้ที่จะนำไปใช้ควรจะต้องศึกษาเรื่อง EQ ให้มีความเข้าใจเสียก่อน

2. จากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า บางกิจกรรมเวลาน้อยเกินไป เช่น กิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป กิจกรรมการควบคุมอารมณ์ ซึ่งทำให้ขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรม จึงควรขยายเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ

3. ผู้จัดกิจกรรมควรสังเกตพฤติกรรมนักเรียนแต่ละคน เพื่อความสะดวกในการประเมินและทำให้ทราบความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกรูปแบบกิจกรรมที่จะนำมาจัดให้กับนักเรียน

4. การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ครูผู้สอนต้องมีความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมาก เพราะพฤติกรรม การแสดงออก ท่าทีที่มีความเป็นกันเอง ความสนุกสนานของผู้สอน จะทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง นักเรียนจะเกิดความสนุกสนานในการทำกิจกรรมไม่เครียด

5. สำหรับสถานศึกษาที่จะนำความฉลาดทางอารมณ์ไปจัดกิจกรรมให้นักเรียน ควรมีการวางแผนและสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน ควรมีการติดตามผลเป็นระยะหลังจัดกิจกรรม เพื่อศึกษาความคงทนของความฉลาดทางอารมณ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับชั้นอื่น เช่น ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา
2. ควรทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่นที่ไม่ใช่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ เช่น ศึกษาในนักเรียนปกติ นักเรียนด้อยโอกาส เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของนักเรียนในแต่ละกลุ่ม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและปัญหาของนักเรียน
3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ ด้วย เพื่อจะทำให้ได้ข้อมูลที่จะวางแผนช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงตามปัญหามากขึ้น
4. ควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน และการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์โดยใช้หลักพุทธศาสนา เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ให้เหมาะสมกับวิถีความเป็นไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540). *การสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมสุขภาพจิต. กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *อีคิว : ความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ :
สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- . (2543). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
กาญจนา ไชยพันธ์. (2542). *กระบวนการกลุ่ม*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- คณธรรส รสหวาน. (2539). *การพัฒนารูปแบบการสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหาทาง คณิตศาสตร์เรื่อง
การแก้โจทย์ปัญหาการบวก ลบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนโครงการนำร่อง
ศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คมเพชร จัตรศุกกุล. (2530). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ครรชิต เมืองซอง. (2536). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการสร้างเสริมความเป็นประชาธิปไตยของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- คุณธรรม ศัลยพงษ์. (2542). *การศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้น
สูงในมหาวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.
(การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จอม ชุมช่วย. (2545, พฤศจิกายน). "ความฉลาดทางอารมณ์," *สถาบันเด็ก*. (Online). 1(3) : 1.
Available : [http://www. Childthai.Org/cic/c110.htm](http://www.Childthai.Org/cic/c110.htm)
- จักรวาล ภูพานันท์. (2537). *ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนสถาน
สงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพล กล้าหาญ. (2540). *การพัฒนาจริยธรรม ความมีวินัยในตนเองด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กรณีศึกษา
: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนลำดวน*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, สิงหาคม). "ความฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา," *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*. 5
(1) : 19 - 35
- ทศพร มณีศรีขำ. (2539). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการพัฒนา สำหรับครู*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการ
แนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทัศนีย์ เจริญเลิศ. (2538). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อทัศนคติต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ของนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนขานุกวิทยา อำเภอขานุกวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร*.
ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ทิตินา แชมมณี. (2536). *ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2545). *กลุ่มสัมพันธ์เพื่อการทำงานและการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : นิชนแอตเวอร์ไทซิงกรุ๊ป
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542). *ความฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ดวงเดือน อ่อนน่วม. (2529). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงแข วิทยาสุนทรวงศ์. (2541). *ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการปรับตัวด้านการเรียนของ
นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยพยาบาลราชชนนีสตรี จังหวัดตรัง*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ดุษฎี บริพัตร ณ อยุธยา, หม่อม. (2531). *เด็กปัญญาเลิศ*. กรุงเทพฯ : ปาณยา.
- ถนัดกิจ ยามาลี. (2543). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมการทำงานร่วมกันของผู้รับ การคุ้มครองและ
พัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นงเยาว์ ศฤงคารทวีกุล. (2533). *ผลกระทบของกลุ่มสัมพันธ์ต่อการปรับตัวเข้ากับเพื่อนของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตรา คำมณี. (2544). *ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม*.
ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุศดี คุ่มบล. (2537). *ผลการฝึกทักษะการคิดเชิงวิจยในเด็กปัญญาเลิศชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
ที่สอนโดยแบบฝึกทักษะการคิดเชิงวิจยกับการสอนตามแนวคู่มือครู*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุหงา วชิระศักดิ์มงคล. (2530). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พิษณุโลก.
- ปิยะวรรณ ศรีสุภักษ์. (2534). *ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 5 การทำมาหากิน*.
วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร
- เปรมใจ บุญประสพ. (2545). *ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการ
ตระหนักรู้ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร*.
ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ผดุง อารยะวิญญู. (2531). *การศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ*. ม.ป.ท.
- . (2539). *การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แวนแก้ว.
- พระราชวรมุณี (ประยูร ธรรมจิตใจ). (2542, สิงหาคม). "อิทธิพลพระพุทธศาสนา," *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*.
5(1)
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2522). "ทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และการสอน." *กลุ่มสัมพันธ์ :
ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : บารุงสาสน์.

- รัศมี โพนเมืองหล้า. (2543). การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กปัญญาเลิศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงจากการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- ลักขณา แพทยานันท์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุทางจิตวิญญาณกับเชาวน์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา) กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วนและอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วัลลภ ปิยมโนธรรม. (2541, ตุลาคม). “โครงการฝึกสติอารมณ์ (Thai Emotional Intelligence),” โรงเรียนไมโทอุดมศึกษา : 1 – 4.
- วิลาสลักษณ์ ชิววัลลี. (2543). “การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน.” ใน *รวมบทความทางวิชาการอีคิว*. กรุงเทพฯ : Desk Top.
- วิไลวรรณ สันถวโกมล. (2522). การเปรียบเทียบการสอนวิชาวรรณคดีไทยเรื่อง “ลิลิตตะเลงพ่าย” โดย กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์และกระบวนการสอนโดยครูเป็นศูนย์กลางในชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วีรวัฒน์ บันนิตามัย. (2542). *เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขความสำเร็จและชีวิต*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์ปอเน็ท จำกัด.
- ศรียา นิยมธรรม. (2535). *เด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถเฉพาะทาง*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2536). *ประมวลสาระชุดวิชา การพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน : การวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเรียนการสอน*. (หน่วยที่ 1 – 18). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. *สำนักนายกรัฐมนตรี (2536). รายงานการ ประเมินผลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สกศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. *สำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2544). *รายงานการวิจัย รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านแนะแนวและจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์แห่งชาติเพื่อพัฒนาผู้มีความสามารถพิเศษ สกศ.
- อภิษฎา ดวงจันทร์. (2544). *การเปรียบเทียบผลของการใช้สถานการณ์จำลองและการเสริม แรงทางบวกที่มีต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร.ร.วัดเศวตฉัตร เขตคลองสาน กทม.* ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- อารี พันธุ์มณี. (2543). *การพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์*. กรุงเทพฯ : บทความ ; 3

- อุษณีย์ โพธิสุข. (2537). *สร้างลูกให้เป็นอัจฉริยะ*. กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ.
- _____. (2537). *วิธีสอนเด็กปัญญาเลิศ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2540). *โรงเรียนจะพัฒนาอัจฉริยภาพเด็กได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาอัจฉริยภาพเด็กและเยาวชน.
- _____. (2541). *รายงานการวิจัยประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ...การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษ*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Bachman, J. et al. (2000). "Emotional Intelligence in the Collection of Debt," *International Journal of Selection and Assessment*. 8 (3) : 176.
- Bar-On, R. (1997). *Baron Emotional Quotient Inventory : A measure of emotional intelligence*. (Techincal manual). Toronto : Multi – Health System.
- Barron, B. et al. (1993). "Collaborative Problem Solving : is Team Performance Greater than What is Expected From The Most Competent Member?" *Dissertation Abstracts International*. 53 (08) : 4389-B.
- Carney, Mark Patrick. (2000). "The Human side of Organizational Change : Evaluation, Adaptation and Emotional Intelligence , A Formula for Success," *Dissertation Abstracts International*. 60 (8) : 4281-B.
- Cooper, R.K. & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ Intelligence in Leadership and Organization*. New York : Grosset/Prtnam.
- Curtis, Lillian Salter. (2000). "Assessing The Attainment of Guidance Outcomes Related to the Development of Emotional Skills and Improved Self – concept," *Dissertation Abstracts International*. 60 (8) : 2812-A.
- Donaldson. (2545). (Online). Availble <http://www.emotionalsmarts.com/EmotionalSmart.html>.
- Emotional Intelligence. (2545). (Online). Availble <http://www.emotionalintelligence.co.uk/eq/text/emotional.html>.
- Erikson and Isobell. (1988). "A Study of the Creative Procutivity of High Ability Students Mediated by Locus – of control and Self – Efficacy Through A Forecasting Network Intervention," *Dissertation Abstracts International*. 50 (2) : 182-A.
- Fox, Suzy and Spector, Paul E. (2000). "Relations of Emotional Intelligence, Practical Intelligence, General Intelligence, and Trait Affectivity with Interview Outcomes : It's Not All Just "G," *Journal of Organizational Behavior*. 21 : 203-220.
- Goleman, D (1995). *Emotional Intelligence : Why it can Matter More Than IQ*. New York : Bantam Books.
- _____.(1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York : Bantan Books
- _____.(1998a). (November – December) "What Made a Leader ?," *Harvard Business Review*. 76 : 93-104.

- Gardner, H. (1983). *Frames of Mind : the Theory of Multiple Intelligence* : New York : Basic Books.
- Huchingson and Robert. (1990). "A Comparative Study Between the Behaviors of Students in A Public School Program for the gifted and Those in Waldorf Schooling Term of Renzulli's Gifted Behaviors," *Dissertation Abstracts International*. 51 (6) : 231-A.
- Mayer, John D. and Salovey,P. (1997). "What is Emotional Intelligence in P. Salovey and D. Sheyter (Ed)."
Emotional Implication. New York : Baste Book.
- Mayer, Jonh D. and Cobb, Casey D. (2000, June). "Education Policy on Emotional Intelligence : Does It Make Sense?," *Educational Psychology Review*. 12(2) : 163-183.
- Mayer, Jonh D. et al. (2001, April). "Emotional Intelligence and Giftedness," *Roeper Review*. 23(3) : 131-137
- Mehrabrian, Albert. (2000). "Beyond IQ : Broad – based Management of Individual Success Potential or Emotional Intelligence," *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*. 126 (2) : 133-239.
- Rogers, Carl R. (1970). *Encounter Groups*. New York : Haper and Row.
- Salovey, P. et al. (1995). *Emotional Attention Clarity and Repair : Exploring Emotional lintelligence using the Trait mood Scale*. 125-154 . In. J.W. Pennebaker Ed. Emotional, Disclosure, and Health. Washington D.C. American Psychological Association.
- Salovey, P. & Mayer, J.D. (1990). *Emotional Intelligence*. Imagination, Congnition, and Personality, 9. 185-211.
- Thorndike, E.L. (1920). Intelligence and its uses. *Harper's Magazine*. 140 , 227-235.
- Weisinger, H. (1998). *Emotional Intelligence at Work : The Untapped dge for Success*. San Francisco : Jossey – Bass.
- Welty Kimberly. & Sharon Edwards. (1993, Summer). "The Role of A Meta – Facillitator and The Use of Vediotape in Group Dynamics Training," *Masters Abstracts International*. 31 (02) : 548.
- Willson, Gary Lynn. (1993, October). "The Effects of Guided Imagery on the Ensemble and Performance," *Dissertation Abstracts International*. 54 (04) : 1154- A
- Wotaszewski, Scott Alan. (2001, July). "The Contribution of Emotional Intelligence to the Social and Acadamic success of Gifted adolescents," *Dissertation Abstracts International*. 62(1) : 81-A
- Yates, Joyce Meek. (2000, April). "The Relationship between Emotional Intelligence and Health Habits of Health Education Students," *Dissertation Abstracts International*. 60(9) : 3284-A

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศ

กิจกรรม	รู้จักตัวฉัน
จุดมุ่งหมาย	<ol style="list-style-type: none">1. เพื่อให้เกิดความรู้จักคุ้นเคยกันระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน2. เพื่อก่อให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเอง3. เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจระเบียบการและความมุ่งหมายของการเข้าร่วมกิจกรรม
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	ไม่มี
ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	<ol style="list-style-type: none">1. ให้นักเรียนนั่งล้อมวงเป็นวงกลม2. ผู้วิจัยแนะนำตัวเองแล้วให้นักเรียนแนะนำตนเองด้วยวิธีการดังนี้ ให้นักเรียนคนแรกเอ่ยชื่อแรกของตนออกมาดังๆ ให้เพื่อนทุกคนได้ยิน นักเรียนคนที่สองกล่าวชื่อนักเรียนคนแรกพร้อมทั้งเพิ่มเติมชื่อของตนและสมาชิกคนที่สามก็ทำเช่นเดียวกัน จนครบตามจำนวนนักเรียนรอบวง3. หลังจากที่นักเรียนเอ่ยชื่อครบทุกคน ให้นักเรียนคนแรกเอ่ยชื่อแรกของตนออกมาดังๆ ให้เพื่อนทุกคนได้ยินพร้อมทั้งบอกคุณลักษณะของตนเอง นักเรียนคนที่สองกล่าวชื่อนักเรียนคนแรกและคุณลักษณะพร้อมทั้งเพิ่มเติมชื่อของตนและคุณลักษณะของตนเองสมาชิกคนที่สามก็ทำเช่นเดียวกัน และต่อไปเรื่อยๆจนครบตามจำนวนนักเรียนรอบวง4. นักเรียนร่วมกันสรุปจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนี้และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมว่า กิจกรรมนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนและผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกันให้มากยิ่งขึ้น5. ผู้วิจัยชี้แจงจุดมุ่งหมาย ตลอดจนวิธีการและหน้าที่ของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม6. ผู้วิจัยอภิปรายร่วมกับนักเรียนในเรื่องความหมายและความสำคัญของการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามข้อสงสัย7. นัดหมายเกี่ยวกับ วัน เวลา ในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 2

กิจกรรม	การ์ดอารมณ์ (องค์ประกอบ 1.1 การตระหนักรู้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. การ์ดอารมณ์ 2. ใบกิจกรรม
ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	
ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม	
1.1 นักเรียนนั่งล้อมวงกลมกลุ่มใหญ่	
1.2 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยการสุ่มถามนักเรียน 2-3 คน ว่า	
<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนเคยมีอารมณ์โกรธเกิดขึ้นบ้างหรือไม่ - เมื่อโกรธมีการแสดงออกอย่างไรบ้าง - อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เราโกรธ 	
1.3 ให้นักเรียนทุกคนออกมาเลือกการ์ดอารมณ์คนละ 1 ใบ โดยไม่ให้คนอื่นเห็นว่าตนเลือกได้การ์ดอารมณ์ใด	
1.4 ให้จับคู่สลับเปลี่ยนกันแสดงอารมณ์ให้คู่ของตนทายตามการ์ดที่ได้ให้เวลา 5 นาที	
1.5 นักเรียนกลับมารวมกลุ่มใหญ่ผู้วิจัยถามนักเรียน	
<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนคู่ใดสามารถทายถูกทั้งคู่บ้าง - นักเรียนคู่ใดที่ทายไม่ถูกเลย เกิดอะไรขึ้นจึงทำให้ทายไม่ถูก 	
ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์	
2.1 นักเรียนคู่ที่ทายถูกบอกวิธีการในการที่สามารถทายถูกว่ามีเทคนิคอย่างไรจึงสามารถทายอารมณ์ของคู่ตนเองได้ถูกต้อง และร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาและอุปสรรคสำหรับคู่ที่ทายไม่ถูก	
2.2 หลังจากร่วมกันอภิปรายถึงปัญหาและอุปสรรคในการทายอารมณ์จากการ์ดแล้วให้นักเรียนวิเคราะห์	
<ul style="list-style-type: none"> - ทำไมเราจึงมีความจำเป็นในการที่ต้องรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง - ทำไมเราจึงมีความจำเป็นในการที่จะต้องรู้เท่าทันอารมณ์ผู้อื่น - มีวิธีใดที่นักเรียนใช้ในการดูอารมณ์ผู้อื่น 	
ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ	
3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และนักเรียนสามารถที่จะเข้าใจอารมณ์ของตนเองและพยายามที่จะศึกษาอารมณ์ของคนอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาตนเองและการจัดการกับอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมของตนเองตลอดจนทำให้เกิดความเข้าใจเมื่อผู้อื่นแสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมและสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้	
3.2 ให้นักเรียนเขียนถึงประโยชน์ของการรับรู้ถึงอารมณ์ที่ถูกต้องของผู้อื่นในการที่นักเรียนจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันลงในใบกิจกรรม	

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ตัวอย่างใบกิจกรรม

<h3>ใบกิจกรรม</h3>	
<p>กิจกรรม เรื่อง “การดอานบน”</p>	
<p>คำแนะนำ :</p>	<p>ให้นักเรียนเขียนถึงประโยชน์ ของการรับรู้ถึงอารมณ์ของผู้อื่นลงในใบกิจกรรมนี้</p>
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 3

กิจกรรม	วงล้ออารมณ์ (องค์ประกอบ 1.1 การตระหนักรู้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการสำรวจภาวะอารมณ์ของตนเอง 2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงธรรมชาติของอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ที่เหมาะสม
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. วงล้ออารมณ์ 2. ใบกิจกรรม 1,2

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 นักเรียนนั่งล้อมวงกลมกลุ่มใหญ่ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยสนทนาเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของนักเรียนหลังจากตื่นนอนในตอนเช้าของวันนี้

1.2 ให้นักเรียนแต่ละคนมาหมุนวงล้ออารมณ์ ถ้าเข็มวงล้อไปตกอยู่ที่อารมณ์ใดก็ให้นักเรียนผู้นั้นพูดถึงความรู้สึกต่ออารมณ์นั้น ๆ เช่น ความอิจฉา ความรัก ก็ให้เล่าว่ามีอะไรทำให้เราอิจฉา หรือทำให้เราเกิดความรักได้บ้าง

1.3 แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 คน โดยใช้วงล้ออารมณ์ที่นักเรียนแต่ละคนหมุนได้มาแบ่งกลุ่ม ให้ตั้งชื่อกลุ่มตามอารมณ์ที่นักเรียนชอบ และแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายตามใบกิจกรรม 1

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

รวมกลุ่มใหญ่ให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการอภิปราย และร่วมกันวิเคราะห์ เกี่ยวกับอารมณ์ในแบบต่างๆ ในวงล้ออารมณ์ตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 นักเรียนวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์นั้น ๆ และผลที่ตามมาหลังจากเกิดอารมณ์ตามวงล้อ

2.2 วิธีการควบคุมอารมณ์ภาวะอารมณ์ตามวงล้ออารมณ์

2.3 ภาวะอารมณ์แบบใดที่นักเรียนไม่อยากพบเห็น และภาวะอารมณ์แบบใดที่ปรารถนาเห็น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ถึงการแสดงออกทางด้านอารมณ์ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ทั้งอารมณ์ด้านบวก และความรู้สึกด้านลบ ถ้ารู้จักทำความเข้าใจธรรมชาติของอารมณ์ว่าทุกคนอาจเกิดอารมณ์เหล่านั้นขึ้นได้และฝึกที่จะยอมรับความรู้สึกที่อาจเกิดขึ้นได้โดยพิจารณาถึงสาเหตุและทำการแก้ไขจัดการกับอารมณ์นั้น ก็จะทำให้เกิดผลดีต่อตนเอง และมีผลเสียจากการแสดงอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมน้อยที่สุด ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันสงบสุข และเป็นที่ยอมรับของทุกคนโดยทั่วไป

3.2 ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนเรียงความเรื่อง “ฉันต้องการเป็นผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์เช่นไร” ตามใบกิจกรรม 2

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน
- 4.4 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ตัวอย่างใบกิจกรรม

ใบกิจกรรม 1

กิจกรรม “วงล้ออารมณ์”

คำแนะนำ ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปรายใบประเด็นต่อไปนี้

1. สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์นั้นๆ ตามตัวอย่างในวงล้อ
2. วิธีการควบคุมอารมณ์นั้นทำอย่างไร
3. กภาวะอารมณ์แบบใดไม่ปรากฏพบเห็น
4. กภาวะอารมณ์แบบใดที่ปรากฏพบเห็น

ใบกิจกรรม 2

เรื่อง “วงล้ออารมณ์”

คำแนะนำ ให้นักเรียนเขียนเรียงความเรื่อง
“ับต้องการเป็นผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์เช่นไร”

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 4

กิจกรรม	การเดินทางของส่วนที่หายไป (องค์ประกอบ 1.1 การตระหนักรู้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นความสามารถและควมมีคุณค่าของตนเอง
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. โมเดลเส้นทางของการเดินทางของส่วนที่หายไป สร้างจากดินน้ำมัน 2. หนังสือการเดินทางของส่วนที่หายไป (The Missing Piece Meets the Big O) ของเซล ซิลเวอร์สแตน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมให้นักเรียนหนึ่งเป็นวงกลมสนทนาถึงความสามารถของนักเรียนทีละคน

- ใครที่คิดว่าตนเองเรียนเก่ง
- ให้นักเรียนบอกความสามารถที่โดดเด่นของตนเอง ฯลฯ

1.2 ขออาสาสมัครนักเรียนที่คิดว่าตนเองมีความสามารถในการเป่าพลังลมปากมากที่สุด

2 คน

1.3 ให้นักเรียนดูโมเดลเส้นทางที่หายที่ครูสร้างเป็นแบบอย่าง (เส้นทางที่สร้างจากดินน้ำมันซึ่งมีความสลับซับซ้อน) ใช้คำถาม

- นักเรียนคิดว่าสิ่งที่อยู่ข้างหน้าคืออะไร มีไว้สำหรับทำอะไร

1.4 ให้นักเรียนที่เลือกไว้คนที่ 1 ออกมาเป่าลูกวงกลมเล็ก ๆ ที่ทำจากดินน้ำมันบนโมเดลเส้นทางส่วนที่หายไปที่ครูทำไว้ให้เป่าเต็มแรงที่เด็กมี จนกว่าจะถึงจุดหมาย นักเรียนคนที่ 2 เป่าดินน้ำมันที่เป็นรูปทรงสามเหลี่ยมให้นักเรียนที่ไม่ได้เป่าสังเกตลักษณะการกลิ้งของดินน้ำมันวงกลมและสามเหลี่ยม

- ถามความรู้สึกของนักเรียนที่เป่าทั้ง 2 คนว่ามีความแตกต่างระหว่างการเป่าดินน้ำมันก่อนกลมกับดินน้ำมันก่อนสามเหลี่ยม

- นักเรียนที่ไม่ได้เป่าสังเกตเห็นอะไรบ้าง

1.5 ถามนักเรียนว่าเชื่อหรือไม่ว่าวงกลมนั้นเมื่อก่อนเคยเป็นสามเหลี่ยมมาก่อน หลังจากนั้นเล่าเรื่องจากหนังสือ "การเดินทางของส่วนที่หายไป" นักเรียนจะฟังในอริยาบทที่ตนพอใจระหว่างเล่าครูคอยสังเกตการฟังของนักเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 หลังจากเล่าเรื่องจบ ให้นักเรียนบอกความรู้สึกจากการฟังเรื่องการเดินทางของส่วนที่หายไป

- นักเรียนได้อะไรจากการฟังเรื่อง "การเดินทางของส่วนที่หายไป"

2.2 นักเรียนและผู้วิจัยร่วมกันวิเคราะห์ตัวเองของเรื่องคือสามเหลี่ยมโนประเด็นต่อไปนี้

- จากเรื่องสิ่งที่สามเหลี่ยมต้องการคืออะไร

- อะไรคือปัญหาและอุปสรรคที่สามเหลี่ยมเจอ
- ก่อนที่สามเหลี่ยมจะเป็นวงกลมได้นักเรียนคิดว่าอะไรคือแรงบันดาลใจที่ทำให้สามเหลี่ยมที่ไม่สามารถที่จะเดินทางไปไหนได้ด้วยตนเองในตอนแรกแต่ตอนจบสามเหลี่ยมกลายเป็นวงกลมและสามารถไปในที่ต่าง ๆ ได้

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จาก การเดินทางของส่วนที่หายไป เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในการที่จะทำอะไรให้สำเร็จในแต่ละครั้งย่อมมีอุปสรรค และอุปสรรคที่สำคัญคือตัวเราเอง เพราะฉะนั้นจึงควรมีความเชื่อมั่น และเห็นคุณค่าในความสามารถของตนเอง และการทำอะไรก็ตามควรรู้จักการพึ่งตนเอง ทำด้วยตนเอง และมีความพยายาม ซึ่งบางครั้งก็ต้องใช้เวลา สิ่งนั้นก็สำเร็จ เช่นเดียวกับสามเหลี่ยม ที่ครั้งแรกไม่มีความมั่นใจที่จะเดินทางด้วยตนเอง ต้องรอให้คนอื่นพาตนเองไปในที่สุดก็ไปไม่ถึงไหน จนกระทั่งสามเหลี่ยมใช้ความสามารถของตนเองและมีความมั่นใจในการเดินทางสุดท้ายจึงทำได้สำเร็จ แม้ต้องเจอกับอุปสรรคและต้องใช้เวลา

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจร่วมกิจกรรม
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 5

กิจกรรม	ทักษะการจัดการอารมณ์ (องค์ประกอบ 1.2 การควบคุมตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายขั้นตอนการจัดการอารมณ์ 4 ขั้นตอนได้และสามารถใช้ทักษะการจัดการกับอารมณ์ในสถานการณ์จำลองต่างๆ ได้
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. ใบกิจกรรม 1'2 2. กรณีศึกษาเรื่อง "อารมณ์โกรธของป่อง"

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 นักเรียนนั่งเป็นวงกลมหลับตาและจับมือเพื่อนที่นั่งอยู่ข้างๆ ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมสร้างบรรยากาศโดยการบรรยายถึงการผจญภัยของเด็กคนหนึ่งที่มีหลากหลายอารมณ์ให้นักเรียนสมมติว่าตนเป็นเด็กคนนั้น
- 1.2 สุ่มถามอารมณ์ความรู้สึกของนักเรียนแต่ละคน
 - ในการผจญภัยมีอารมณ์กี่แบบที่เจอ
 - นักเรียนชอบการผจญภัยที่ก่อให้เกิดอารมณ์แบบใด
- 1.3 ขออาสาสมัครอ่านกรณีศึกษาเรื่อง "อารมณ์โกรธของป่อง"
- 1.4 แบ่งกลุ่มออกเป็นกลุ่มละ 4 คนด้วยวิธีการจับสลากใบหน้าอารมณ์ มอบหมายงานให้วิเคราะห์กรณีศึกษาเรื่อง "อารมณ์โกรธของป่อง" ตามใบกิจกรรม 1

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ให้ตัวแทนกลุ่มรายงานผลการวิเคราะห์กรณีศึกษา ร่วมกันอภิปรายถึงสถานการณ์ที่ป่องเจอ
 - ถ้านักเรียนเป็นป่องนักเรียนจะทำอย่างไร
 - นักเรียนจะสามารถควบคุมอารมณ์ได้เหมือนที่ป่องทำหรือไม่
- 2.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างนำเสนอเพิ่มเติมต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

- 3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงถึงการใช้ทักษะการจัดการอารมณ์โดยสรุปตามใบให้ความรู้
- 3.2 ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ฝึกทักษะการจัดการอารมณ์จากกรณีศึกษาต่างๆ ตามใบกิจกรรมที่ 2
- 3.3 ตัวแทนกลุ่มรายงานผลการฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

กิจกรรมเสนอแนะ

ให้นักเรียนไปฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์ให้กับผู้อื่น

กรณีศึกษาเรื่อง “อารมณ์โกรธของป่อง”

กิจกรรม เรื่อง “ทักษะการจัดการอารมณ์”

ป่องมาถึงโรงเรียนสายมาก เขาวิ่งกระหืดกระหอบเข้าห้องเรียน พบว่าครูประจำชั้นกำลังอบรมเพื่อนๆ อยู่ ทุกคนนั่งเงียบแล้วมองมาที่เขา ป่องถูกครูที่กำลังโมโหทำโทษให้ป่องยืนหน้าชั้น แล้วดุด่าอย่างรุนแรง ป่องรู้สึกอับอาย และโกรธครูมากที่ไม่เปิดโอกาสให้เขาได้ชี้แจง ป่องพยายามควบคุมอารมณ์เพราะรู้ว่าตนเองผิด ถ้าแสดงออกครูจะยิ่งโกรธและอาจเป็นเรื่องใหญ่โตได้ ในที่สุดป่องก็สามารถควบคุมอารมณ์ได้โดยการนับ 1-10 ในใจ หลังจากถูกครูดุด่าแล้ว ครูอนุญาตให้ป่องไปนั่งเรียนได้ ป่องยกมือไหว้ครูแล้วไปนั่งที่

หลังเลิกเรียนป่องเข้าไปพบครูและบอกเหตุผลที่เข้ามาเรียนช้าว่าเป็นเพราะแม่ไม่สบายต้องต้องทำงานบ้านให้เรียบร้อยและดูแลแม่กินอาหารเช้าก่อนถึงมาโรงเรียนได้ เมื่อครูรู้ความจริงก็ยกโทษให้ และครูก็ขอโทษป่องที่ไม่ได้ฟังเหตุผลของป่องก่อน ป่องรู้สึกภูมิใจมากที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้สำเร็จ และสามารถอธิบายให้ครูเข้าใจได้

ใบกิจกรรม 1

กิจกรรม เรื่อง "ทักษะการจัดการอารมณ์"

ให้สมาชิก ร่วมกันวิเคราะห์ขั้นตอนการจัดการกับอารมณ์โกรธของป้องกันกรณีศึกษาใน 4 ประเด็นต่อไปนี้

- 1. สำรวจอารมณ์ ป่องมีความรู้สึก.....ที่ถูกครูดูหน้าชั้น
- 2. คาดการณ์ผลดี ผลเสียของการแสดงอารมณ์

ผลดี

ผลเสีย

ถ้าป่องแสดงอารมณ์.....	
.....

ถ้าป่องไม่แสดงอารมณ์.....	
.....

- 3. เลือกวิธีควบคุมอารมณ์ ป่องควบคุมอารมณ์ด้วยวิธี.....

- 4. สำรวจความรู้สึกครั้งสุดท้าย ป่องรู้สึก.....

กลุ่ม.....

ใบกิจกรรม 2 (สำหรับกลุ่มที่ 1,2)

กิจกรรม เรื่อง “ทักษะการจัดการกับอารมณ์”

ร่วมกันฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์ จากสถานการณ์ที่กำหนดแล้วเขียนรายงานลงในแบบฟอร์มโดยวิเคราะห์เป็นขั้นตอนตามที่ได้เรียนมา (เวลา 10 นาที) แล้วส่งตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น (กลุ่มละ 3 นาที)

กลุ่มที่ 1,2 แม่กลับบ้าน ชื้อของเล่นมาฝากน้อง แต่ไม่ได้ชื้อมาฝากอ้วน อ้วนรู้สึกโกรธแม่ และอิจฉาน้องมาก เขายืนดูน้องเล่นแล้วอยากเข้าไปแย่งของเล่นจากมือน้องมาทุบทำลาย ถ้านักเรียนเป็นอ้วนในขณะนั้นจะอย่างไร

การวิเคราะห์ตามหลักทักษะการจัดการกับอารมณ์

1. การสำรวจอารมณ์.....
.....
.....
2. การคาดการณ์ผลดี ผลเสียของการแสดงอารมณ์

ผลดี.....
.....
ผลเสีย.....
.....
3. เลือกวิธีควบคุมอารมณ์.....
.....
4. การสำรวจความรู้สึกครั้งสุดท้าย.....
.....

ใบกิจกรรม 2 (สำหรับกลุ่มที่ 3,4)

กิจกรรม เรื่อง “ทักษะการจัดการกับอารมณ์”

ร่วมกันฝึกทักษะการจัดการกับอารมณ์ จากสถานการณ์ที่กำหนดแล้วเขียนรายงานลงในแบบฟอร์มโดยวิเคราะห์เป็นขั้นตอนตามที่ได้เรียนมา (เวลา 10 นาที) แล้วส่งตัวแทนกลุ่มรายงานหน้าชั้น (กลุ่มละ 3 นาที)

กลุ่มที่ 3,4 อ้อมเป็นนักเรียนชั้นป.4 ฐานะทางบ้านยากจน เธอแต่งตัวมาโรงเรียนด้วยเสื้อผ้าเก่าๆ เพื่อนกลุ่มหนึ่งมีฐานะดีชอบล้อเลียนและพุดตู่ถูกเธอเสมอ วันหนึ่งอ้อมเดินผ่านเพื่อนกลุ่มนี้ได้ยินเสียงพุดลอยมาดังๆว่า “เหม็นสาบคนจน” อ้อมรู้สึกอับอายและโกรธอย่างมาก และอยากโต้ตอบให้หายเจ็บใจ ถ้านักเรียนเป็นอ้อมนักเรียนจะอย่างไร

การวิเคราะห์ตามหลักทักษะการจัดการกับอารมณ์

1. สำรวจอารมณ์.....
.....
.....
2. การคาดการณ์ผลดี ผลเสียของการแสดงอารมณ์
ผลดี.....
.....
ผลเสีย.....
.....
3. เลือกวิธีควบคุมอารมณ์.....
.....
4. การสำรวจความรู้สึกครั้งสุดท้าย.....
.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 6

กิจกรรม	การควบคุมอารมณ์ (องค์ประกอบ 1.2 การควบคุมตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนอธิบายสาเหตุที่ทำให้คนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักควบคุมจัดการกับสภาวะอารมณ์ของตนเองได้
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. ใบชี้ แจง 2. ใบกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม
- 1.2 ให้นักเรียนผู้โชคดี 1 คน ออกมาเดินรอบวงและเลือกเพื่อน คนใดคนหนึ่งเพื่อแสดงอะไรก็ได้ให้เพื่อนคนนั้นดู โดยมีกติกาว่าห้ามแตะถูกตัวเพื่อนคนนั้น โดยพยายามแสดงให้เพื่อนคนนั้นยิ้มออกมาให้ได้ หากเพื่อนคนนั้นยิ้มออกมาก็แสดงว่าแพ้ และต้องออกมาแสดงแทน และทำให้เพื่อนคนอื่นยิ้มออกมาให้ได้ ต่อไป
- 1.3 ผู้วิจัยใช้เวลาพอสมควรที่สำคัญ คือ ผู้วิจัยต้องให้กำลังใจให้นักเรียนพยายามไม่ยิ้ม (แต่ห้ามนักเรียนกลุ่มใหญ่หลับตาหรือเอามือปิดหู) และเสริมกำลังใจให้นักเรียนที่แสดงพยายามทำให้เพื่อนยิ้ม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยถามนักเรียนกลุ่มใหญ่ว่าได้อะไรบ้างจากเกมนี้
- 2.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้
 - นักเรียนที่ถูก ยั่วแล้วไม่ยิ้มว่ามีวิธีการสะกดหรือระงับใจอย่างไร
- 2.3 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงประเด็นการสะกดหรือการระงับใจว่าทำไมเราจึงมีความจำเป็นในการสะกดหรือระงับใจ การสะกดหรือระงับใจก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

- 3.1 แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่มด้วยวิธีการจับสลากสีรูปหัวใจ แล้วให้นักเรียนระดมความคิดเห็นประเด็น “วิธีการสะกดหรือระงับใจเมื่อถูกยั่วอารมณ์” ตามใบกิจกรรม
- 3.2 ให้ตัวแทนกลุ่ม มารายงานผล นักเรียนที่เหลือให้ข้อมูลเพิ่มเติม
- 3.3 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม “การควบคุมอารมณ์” เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งปกติธรรมดาคนเราย่อมมีอารมณ์และเมื่อมีใคร หรืออะไรมากระทบในทางที่ดีและทางร้ายหากเรา ตั้งสติไม่ทัน เราก็มักจะเคลิ้มไปกับสิ่งที่มากระทบนั้น หากสิ่งนั้นมากระทบในทางที่ดี เช่น ชมเชยเรา ยกย่องเรา เราก็พลอยยินดีชื่นชอบเขา แต่หากสิ่งนั้นมากกระทบกับเราในทางร้าย เช่น ดุด่า ว่ากล่าว เราก็จะโกรธ ไม่พอใจ ซึ่งเราไม่อาจควบคุมอารมณ์ได้ การตัดสินใจในขณะนั้นอาจผิดพลาดจนเกิดความเสียหายต่อตัวเราและผู้อื่นได้

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรม

กิจกรรม : การควบคุมอารมณ์

ให้นักเรียนในกลุ่มช่วยกันระดมความคิดเห็นตามประเด็นที่ว่า “วิธีการสะกดหรือระงับใจเมื่อถูกขู่ข่มขู่อารมณ์

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 7

กิจกรรม	อารมณ์ดีมีสุข (องค์ประกอบ 1.2 การควบคุมตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนบอกอารมณ์ของตนเองขณะพบเหตุการณ์ที่ไม่พอใจได้ 2. เพื่อให้นักเรียนอธิบายสาเหตุที่ทำให้คนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ 3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักควบคุมจัดการกับสภาวะอารมณ์ของตนเองได้
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. เหรียญ 1 บาท 50 สตางค์ 25 สตางค์

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ให้นักเรียนทั้งหมดนั่งเป็นวงกลมผู้วิจัยทายคำถามกับนักเรียน
 - ดิกที่สูงที่สุดในประเทศไทยชื่อดิกอะไร
 - ดิกที่โดนเครื่องบินชนแล้วถล่มชื่อดิกอะไร อยู่ที่ประเทศไหน
- 1.2 เมื่อดิกถล่มแล้วจะให้นักเรียนลองสร้างขึ้นมาใหม่ โดยการสร้างครั้งนี้ไม่ได้ใช้ทราย อีฐ หิน เหล็ก แต่จะให้นักเรียนใช้เหรียญในการสร้างจะสร้างด้วยวิธีไหนก็ได้ มีเหรียญ 1 บาท เหรียญ 50 สตางค์ เหรียญ 25 สตางค์ มีข้อแม้ว่านักเรียนจะต้องเปลี่ยนกันวางเหรียญให้สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยที่เหรียญไม่ล้มลงมา ให้เวลา 3 นาที
- 1.3 แบ่งกลุ่ม 4 กลุ่มๆละ 4 คนโดยเกมการรวมเงิน
- 1.4 แจกเหรียญให้ครบทุกกลุ่ม เป่านกหวีดเริ่มการแข่งขันให้เวลา 3 นาที เป่าหมดเวลา ผู้วิจัยเดินตรวจผลงานนับจำนวนเหรียญ เริ่มจากกลุ่มที่ได้ความสูงน้อยที่สุด หลังจากนั้นส่งสัญญาณให้นักเรียนที่เตรียมกันไว้ทำดิกเหรียญกลุ่มที่สูงที่สุดถล่มลงมาก่อนที่ผู้วิจัยจะตรวจ
- 1.5 ผู้วิจัยให้นักเรียนรวมกลุ่มนั่งอีกครั้ง แล้วเรียกนักเรียนที่แก้งและถูกแก้งออกมา บอกให้ทราบว่าเป็นเหตุการณ์สมมติ พร้อมขอโทษและให้นักเรียนที่แก้งขอโทษด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยถามนักเรียนเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ของนักเรียนตามประเด็นดังนี้
 - นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อถูกเพื่อนแก้งทำให้ดิกเหรียญของกลุ่มตนซึ่งคาดว่าจะชนะแน่ๆถล่มลงมา แต่ผู้วิจัยยังไม่ทันตรวจก็ถูกแก้งเสียก่อน
 - นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร ถ้ากลุ่มของตนถูกเพื่อนแก้ง
 - เมื่อไม่พอใจนักเรียนทำอย่างไรบ้าง
 - ทำไมนักเรียนบางคนจึงระงับอารมณ์โกรธได้
 - การมีอารมณ์นั้นคงมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม “อารมณ์ดีมีสุข” ให้ได้สาระสำคัญคือ การรับรู้อารมณ์ของตนเองเป็นสิ่งที่ดี และหากสามารถควบคุมอารมณ์ให้มั่นคง ไม่หวั่นไหวเอนเอียงไปตามอารมณ์โกรธได้ จะดียิ่งขึ้น ถ้าสามารถทำเป็นนิสัย จะเป็นคนที่มีสุขภาพจิตดี มีความสุข

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 8

กิจกรรม?
	(องค์ประกอบ 1.2 การควบคุมตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ต่อตนเองและการทำความดี 2. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการใช้สติในการตัดสินใจ
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. สถานการณ์จำลอง เรื่อง.....?

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยหาอาสาสมัคร 3 คนเพื่อแสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่เตรียม
- 1.2 ผู้วิจัยแจกเอกสารเรื่อง เรื่อง.....? (นักเรียนจะเป็นผู้ตั้งชื่อเรื่องหลังแสดงจบ) ให้นักเรียนที่เป็นอาสาสมัครได้อ่านและได้ฝึกซ้อมก่อนการแสดง
- 1.3 นักเรียนเริ่มแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลองใช้เวลาประมาณ 15 นาทีสำหรับนักเรียนที่ไม่ได้แสดงให้ตั้งใจชมและคิดตามไปด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 กระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้
 - วิเคราะห์ตัวละครในเรื่อง ว่าตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรและเชื่อมโยงว่าถ้าเรื่องนี้เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนเอง นักเรียนจะอย่างไร อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
 - นักเรียนได้ข้อคิดอะไรจากการแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลอง

2.2 ให้นักเรียนช่วยกันตั้งชื่อเรื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในเรื่องการมีสติยังคิด เอาชนะความต้องการที่อยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตนเอง การคงไว้ซึ่งคุณงามความดีและการซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่นเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องมีในการอยู่ร่วมกันในสังคม

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

เอกสารประกอบการใช้สถานการณ์จำลอง

เรื่อง.....?

ฉากที่ 1 ในตอนเช้า ขณะที่ตีกับจำเดินทางไปโรงเรียนด้วยกัน ทั้งสองคนกำลังคุยกันด้วยความสนุกสนาน บังเอิญสายตาของตีก็เลื้อยไปเห็นกระเป๋าต๋างค์ลายการ์ตูนน่ารักใบหนึ่งตกอยู่ที่พื้น

ตี : กระเป๋าต๋างค์ใครกันมาตกอยู่ตรงนี้

จำ : เปิดดูข้างในสิ อาจจะมีชื่อเจ้าของกระเป๋า

ตี : โอ้โฮ มีเงินอยู่ตั้ง 200 บาท ดีเลยวันนี้เราจะเลี้ยงข้าวกลางวันและขนมเธอ

จำ : แสดงว่าเธอจะเก็บเงินไว้ใช้ใหม่ ?

ตี : แน่นอนเพื่อน สวรรค์ประทานมาให้แล้วเพราะฉะนั้นเงินต้องเป็นของฉัน

จำ : เราว่าสวรรค์ไม่ได้ประทานมาให้หรอก คงมีใครทำหล่นหายโดยไม่รู้ตัว

ตี : เธอต้องการให้ฉันเอาเงินไปให้ครูเวรวันนี้ประกาศหาเจ้าของเงินใช้ใหม่

จำ : ฉันว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่เราควรจะทำ

ตี : แต่ว่า...เงินตั้ง 200 บาท เธอไม่เสียดายรีไร เราแบ่งกันคนละ 100 ก็ได้

จำ : เราไม่เอาหรอก เจ้าของเงินเขาคงมีความจำเป็นต้องใช้ถึงได้นำเงินติดตัวมาโรงเรียนมาก

ขนาดนี้ ตอนนี้จะทุกข์ใจที่เงินหาย

ฉากที่ 2 ทั้งสองคนได้นำเงินไปให้ครูเวรเพื่อประกาศหาเจ้าของ แต่ในจิตใจเด็กหญิงทั้งสองช่วงแตกต่าง กันเหลือเกินในเวลานี้ จำรู้สึกอิมเอมใจที่ได้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง แต่ตีกลับรู้สึกเสียดายเงินอยู่

ครู : (หน้าเสาธงในตอนเช้า) วันนี้มีนักเรียนหญิงเก็บกระเป๋าต๋างค์ได้ที่บริเวณริมสวนหย่อม

อาคาร 4 ใครที่คิดว่าเป็นของตนเองให้ออกมาดูได้คะ

บุ่ม : (เดินออกไปดู) ของหนูเองคะ กว่าจะรู้ว่ากระเป๋าต๋างค์หายก็ตอนที่เอาเงินไปให้คุณครูค่า หนังสือที่ห้องสหกรณ์คะ

ครู : ต่อกี้ต้องเก็บให้ดี เพราะอาจจะไม่โชคดีเหมือนวันนี้เพราะเพื่อนที่เก็บได้เป็นคนดีมีน้ำใจ

บุ่ม : ขอบใจเธอทั้งสองคนมาก เพราะถ้าไม่ได้เงินคืนเราก้คงไม่มีเงินซื้อหนังสือ

ครู : ครูขอให้นักเรียนทุกคนปรบมือให้กับ นักเรียนที่แสนดีของเราในวันนี้ และนักเรียนทุกคนควร เอาเป็นแบบอย่าง อะไรที่ไม่ใช่ของเราไม่ควรจะเอามาเป็นเจ้าของ เพราะผู้อื่นเขาก็มีความเดือดร้อนเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็เงินหรือสิ่งของ

ตี : (ขณะนี้ในจิตใจของตีรู้สึกอิมเอมความรู้สึกที่เสียดายเงินในตอนแรกหายไป : ผู้แสดงควร ทำหน้าตาให้ดูมีความสุขและอิมเอมใจ) ขอบใจเธอจริงๆ นะจำถ้าเราไม่มีเธอคอยเตือนสติในตอนนั้นเราก้คง ทำให้เพื่อนคนหนึ่งเดือดร้อนไปแล้ว

จำ : เราดีใจที่เธอคิดได้

.....จบ.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 9

กิจกรรม	คิดอย่างสร้างสรรค์ (องค์ประกอบ 1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของความคิดริเริ่ม 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสร้างความกระตือรือร้น ความเพียรพยายามในการที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี แม้มืออุปสรรคไม่ย่อท้อ 3. เพื่อฝึกให้นักเรียนทำงานร่วมกัน
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. รูปภาพสี่เหลี่ยมจัตุรัส ภาพจุดดำ 9 จุด 2. ผ้าขาวม้า 1 ผืน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยนักเรียนทุกคนดูรูปภาพสี่เหลี่ยมจัตุรัสในเวลา 5 นาที แล้วตอบว่าในภาพนี้มีรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสกี่รูป
- 1.2 ให้นักเรียนดูภาพที่ 2 เป็นภาพจุดดำ 9 จุด แล้วให้นักเรียนลากเส้น 4 เส้น ผ่านจุดเก้าจุดแล้วให้นักเรียนลากเส้น 4 เส้นผ่านจุดเก้าจุดนี้โดยไม่ยกมือขึ้นจากกระดาษในเวลา 5 นาที
- 1.3 ผู้วิจัยเฉลยและอธิบายวิธีการคิด
- 1.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนแบ่งกลุ่มย่อย 4 กลุ่มด้วยวิธีการนับ 1-2-3-4 และให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดตั้งชื่อกลุ่มและสร้างคำขวัญประจำกลุ่มด้วย โดยให้ใช้วิธีการระดมสมองและตกลงใจกันเองว่าจะใช้ชื่อใดและใช้คำขวัญใดเป็นคำขวัญประจำกลุ่ม
- 1.5 ผู้วิจัยนำกระเป่าปริศนาขึ้นมาให้นักเรียนทายสิ่งของที่อยู่ข้างในให้นักเรียนผลัดกันทายจนกว่าจะทายถูกพร้อมกับโชว์ “ผ้าขาวม้า” ซึ่งเป็นคำตอบ ให้นักเรียนทุกคนดูอย่างทั่วถึงและให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดว่า “เราจะใช้ผ้าขาวม้าผืนนี้ทำอะไรได้บ้าง” ขอให้ช่วยกันคิดและเขียนออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยดูว่ากลุ่มใดจะคิดได้มากที่สุดภายในเวลา 15 นาที และหลังจากนั้นให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเสนอต่อกลุ่มใหญ่

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมในประเด็นต่อไปนี้
 - กระบวนการคิดและวิธีการคิดของนักเรียนแต่ละคนว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรในการคิดหาคำตอบรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสและการลากเส้น 4 เส้นผ่านจุดดำ 9 จุด
 - เมื่อคิดคำตอบไม่ได้นักเรียนทำอย่างไร
 - ใครที่หยุดหาคำตอบเพราะรู้สึกว่ายากทำยังไงก็ไม่ได้คำตอบ
 - นักเรียนคนไหนที่เกิดความท้อ อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความท้อถอยในการหาคำตอบ
 - ให้นักเรียนที่ยังคงหาวิธีคิดที่จะได้คำตอบพูดถึงความรู้สึก

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและนักเรียนเป็นผู้มีใจกว้างเห็นประโยชน์และความสำคัญที่จะมีความคิดริเริ่มเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง สร้างความกระตือรือร้น รู้จักเตือนตน ให้กำลังใจ และมีความเพียรพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย มองโลกในแง่ดี แม้มีอุปสรรคไม่ย่อท้อ

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 10

กิจกรรม	ต้นไม้แห่งความสำเร็จ (องค์ประกอบ 1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักสำรวจความสามารถที่มีของตนเอง นำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และเป็นแนวทางที่จะทำในสิ่งที่คาดหวังในชีวิต 2. เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถ ความมีคุณค่าของตนเอง 3. เพื่อให้ให้นักเรียนรู้จักให้กำลังใจตนเองและมีความพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย
มองโลกในแง่ดี	แม้มีอุปสรรคไม่ย่อท้อ
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. ภาพต้นไม้ 2. กระดาษวาดภาพ, ดินสอ, สีไม้, สีเทียน, สีเมจิก 3. ใบกิจกรรม 1,2

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 นักเรียนหนึ่งเป็นวงกลม ผู้วิจัยสุ่มถามนักเรียน 2-3 คน

- นักเรียนมีความสามารถอะไรบ้าง
- และความสามารถที่มีได้เคยสร้างความสำเร็จหรือไม่
- ผลจากการที่นักเรียนใช้ความสามารถของตนเองทำให้ประสบความสำเร็จนักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

1.2 ตัวแทนกลุ่มแจกภาพต้นไม้โดยให้นักเรียนทุกคนเขียนความสามารถที่มีอยู่ไว้บริเวณรากต้นไม้ และเขียนความสำเร็จที่ทำได้อะไรบ้างตามใบกิจกรรม 1 เพื่อเป็นการชื่นชมในความสามารถตนเองและให้คนอื่นได้รับรู้ด้วย

1.3 แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 คน ตามชื่อต้นไม้ที่ชอบ ให้นักเรียนช่วยกันออกแบบต้นไม้แห่งความสำเร็จของกลุ่มตน เขียนภาพลงในกระดาษเขียนแผ่นใหญ่และร่วมกันอภิปราย ตามใบกิจกรรม 2

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ และสรุปมารายงานผลการพูดคุยกันในกลุ่ม ผู้วิจัยถามความคิดเห็นจากนักเรียนกลุ่มใหญ่ว่า "จะอย่างไรที่จะทำให้ความสามารถที่มีอยู่ตามบริเวณรากไม้ของแต่ละภาพประสบความสำเร็จ" นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และให้สมาชิกที่มีความคิดเห็นแตกต่างนำเสนอเพิ่มเติม โดยที่ผู้วิจัยคอยช่วยป้อนคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อความสามารถและความสำเร็จที่นักเรียนได้รับ

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ นักเรียนรู้จักที่จะสำรวจความสามารถของตนเองและนำออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นำมาเป็นแนวทางที่จะทำในสิ่งที่คาดหวังในชีวิต โดยมีความตั้งใจและพยายามที่จะทำกิจกรรมนั้นๆ จนบรรลุผลสำเร็จ ผลที่ตามมาคือการเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถ ความมีคุณค่าของตนเอง พร้อมกับให้กำลังใจนักเรียน

3.2 มอบรางวัลแก่ภาพที่ชนะเลิศ

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมและการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

4.2 ผลงานภาพต้นไม้ในแฟ้มส่วนตัวของนักเรียน

4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรม 1

กิจกรรม เรื่อง “ต้นไม้แห่งความสำเร็จ”

ให้สมาชิกเขียนสิ่งต่อไปนีลงในภาพต้นไม้

1. เขียนความสามารถที่ตนเองมีอยู่ลงในบริเวณรากของต้นไม้
2. เขียนความสำเร็จของคนที่ทำได้ไว้บริเวณกิ่งไม้

ใบกิจกรรม 2

กิจกรรม เรื่อง “ต้นไม้แห่งความสำเร็จ”

แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4 คน ทำกิจกรรมดังนี้

1. ให้สมาชิกนำภาพต้นไม้ของตนเอง โดยเล่าถึงสิ่งที่เขียนไว้ที่รากต้นไม้ และบริเวณกิ่งไม้ให้สมาชิกรับรู้
2. ให้นักเรียนช่วยกันรวบรวมความสามารถและสิ่งที่เหมาะสมความสำเร็จ เป็นภาพรวมของกลุ่มตนเอง
3. ให้นักเรียนในกลุ่มช่วยกันวาดภาพต้นไม้ตามลักษณะที่กลุ่มต้องการ โดยใช้กระดาษโปสเตอร์และสีที่เตรียมไว้ จากนั้นให้เขียนความสามารถที่รวบรวมได้จากกลุ่มเขียนลงบริเวณรากไม้และสิ่งที่เหมาะสมความสำเร็จที่รวบรวมไว้ เขียนลงบริเวณกิ่งไม้
4. นำภาพติดไว้บนกระดานหรือบอร์ด แล้วส่งผู้แทนออกมาเสนอภาพที่ได้จากกลุ่ม (ในประเด็นความสามารถที่มีอยู่และสิ่งที่เหมาะสมความสำเร็จ)

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 11

กิจกรรม	เป้าหมายชีวิตของฉัน (องค์ประกอบ 1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เกิดการตระหนักรู้ในความต้องการหรือเป้าหมายในชีวิตของตนในปัจจุบัน
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. บทความ 'โอกาสทางการศึกษาเห็นคุณค่าคนพิการ' 2. ใบกิจกรรม 1,2

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 นักเรียนนั่งเป็นวงกลมผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยพูดคุยซักถาม
 - นักเรียนมีใครเป็นฮีโร่ในใจ และทำไมจึงเป็นบุคคลนั้น
 - นักเรียนคิดว่าในชุมชนของเราใครเป็นบุคคลที่นักเรียนชื่นชมพร้อมกับให้เหตุผล
- 1.2 ผู้วิจัยขออาสาสมัครนักเรียนที่มีความสามารถในด้านการอ่าน อ่านบทความเรื่อง "โอกาสทางการศึกษาเห็นคุณค่าคนพิการ" ให้เพื่อนฟัง
- 1.3 ผู้วิจัยถามนักเรียนว่ารู้สึกอย่างไรกับเรื่องราวชีวิตของ พ.ญ.ผาสุก บุญซื่อ และได้ข้อคิดอะไรจากบทความนี้ (สุ่มถามทีละคน)
- 1.4 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มพูดคุยกันตามหัวข้อในใบกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ถึงประเด็นการดำเนินชีวิตแบบมีเป้าหมายและไม่มีเป้าหมายของชีวิตและอุปสรรคที่ขัดขวางโดยใช้กรณีตัวอย่าง เรื่องราวของ พ.ญ.ผาสุก บุญซื่อ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางเป้าหมายชีวิตของคนเรานั้นจะอยู่ที่ตัวเราเอง และพึงตระหนักไว้เสมอว่าชีวิตของเราจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการกระทำของเราเองรวมทั้งมีความพยายามและอดทนต่อสิ่งที่ทำให้เป้าหมายชีวิตของเราประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 แสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรม

(กิจกรรม เรื่อง “เป้าหมายชีวิตของฉัน”)

ให้นักเรียนแต่ละคนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่อไปนี้
ประเด็น นักเรียนในกลุ่มมีเป้าหมายในชีวิตอะไรบ้าง

1.....

2.....

3.....

และประเด็นเป้าหมายข้างต้นนักเรียนจะประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไร

กลุ่ม.....

บทความ
โอกาสทางการศึกษาเพิ่มคุณค่าคนพิการ

แพทย์หญิงผาสุข บุญชื้อ

ดิฉันชื่อ น.ส. ผาสุข บุญชื้อ เกิดวันที่ 30 เมษายน 2508 เป็นบุตรคนที่ 6 ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด 8 คน เป็นเพราะโชคชะตาหรือกรรมเก่าสุดจะเดาได้เมื่อดิฉันอายุได้ 3 เดือน คุณพ่อได้พาดิฉันไปรักษาด้วยอาการไข้สูง ดิฉันถูกฉีดยาบริเวณสะโพกข้างขวา ต่อจากนั้นขาขวาและแขนซ้ายเริ่มมีอาการอ่อนแรง ทำให้ดิฉันมีพัฒนาการเรื่องการเดินช้ากว่าเด็กอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อดิฉันเดินได้แล้วก็ผิดปรกติจากคนอื่น แต่โชคที่พัฒนาการทางสติปัญญายังปรกติอยู่ ดิฉันเป็นคนรักเรียนตั้งแต่เด็ก ๆ แม้จะทรมาณในการเดินทางไปเรียนสักปานใด ดิฉันไม่เคยหวั่น หวังเพียงสิ่งเดียวขอให้ได้เรียนหนังสือ โชคดีที่มีความยุติธรรมอยู่บ้าง ผลการเรียนตั้งแต่เด็ก ๆ ดิฉันได้อันดับที่ 1 มาตลอดไม่ว่าจะอยู่โรงเรียนใด ขณะอยู่ในโรงเรียนแม้ดิฉันจะถูกเพื่อนฝูงถูกเหยียดหยามหรือกลั่นแกล้งบ่อย ๆ แต่เขาเหล่านั้นยังต้องฟังพาดิฉันในเรื่องการเรียนอยู่เสมอ ทำให้ดิฉันมั่นใจขึ้นว่า “ปมด้อย” ด้านความพิการของดิฉันค่อย ๆ ถูกลบเลือนไป ดิฉันมุ่งมั่น เพียรพยายาม และมีความอดทนอย่างมากเพื่อได้ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน ดิฉันพยายามสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้ได้ เนื่องจากดิฉันสอบได้อันดับที่ 1 ของโรงเรียน จึงตั้งเป้าหมายสอบเข้าเรียนวิชาแพทย์ให้ได้ แต่ดิฉันก็พบกับอุปสรรคเนื่องจากมีประกาศทางจังหวัดว่า “ดิฉันไม่มีสิทธิ์สอบเรียนแพทย์เนื่องจากพิการ” ดิฉันจึงตัดสินใจมายังคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เล่าความตั้งใจที่จะเรียนวิชาการแพทย์ของดิฉันให้อาจารย์ฝ่ายวิชาการฟัง เดชะบุญอาจารย์มีความเข้าใจและรับรองให้ดิฉันมีสิทธิ์สอบได้และดิฉันก็โชคดีที่สอบติดแพทย์ในปีนั้นได้

ดิฉันได้ใช้ความพยายามอย่างมากในการเรียนวิชาแพทย์ให้สำเร็จต้องอาศัยความวิริยะอุตสาหะและความพากเพียรพยายามอย่างสูงจนในที่สุดดิฉันสามารถสำเร็จการศึกษาแพทยศาสตรบัณฑิตในปี พ.ศ. 2531 ดิฉันรู้สึกภาคภูมิใจและดีใจอย่างมาก รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าและความสามารถใช้ความรู้ทางการแพทย์ช่วยเหลือผู้อื่น แม้ดิฉันจะเป็นคนพิการก็ตาม

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
ครั้งที่ 12

กิจกรรม	ใจเขา ใจเรา (องค์ประกอบ 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น 2. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการช่วยเหลือผู้อื่น
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. บัตรคำ 48 บัตร 2. ใบกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยแจกบัตรคำ ให้นักเรียนทุกคนคนละ 3 บัตรคำ พร้อมไปชี้แจง
- 1.2 นักเรียนทุกคนเปิดดูบัตรคำของตนเองโดยไม่ให้ผู้อื่นเห็น
- 1.3 ให้นักเรียนทุกคนแลกเปลี่ยนบัตรคำกับเพื่อนตามความต้องการของตัวเอง
- 1.4 ให้นักเรียนพูดถึงวิธีการและความรู้สึกในการแลกเปลี่ยนบัตรคำกับเพื่อน
- 1.5 ให้นักเรียนพูดถึงความรู้สึกของตนต่อบัตรคำที่มีอยู่

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้
 - ความรู้สึกของคนที่ได้บัตรคำด้านบวก
 - ความรู้สึกของตนเองเมื่อเจอกับสิ่งที่ไม่ดี (การได้บัตรคำด้านลบ)
 - ความรู้สึกของคนอื่นเมื่อเจอกับสิ่งที่ไม่ดีว่าความรู้สึกแต่ละคนจะเป็นอย่างไร
 - ถ้าเพื่อนเราเจอสิ่งที่ไม่ดีเราจะมีการแสดงน้ำใจอย่างไร และทำไมเราถึงทำ

เช่นนั้นอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง นักเรียนได้เข้าใจถึงธรรมชาติคนเราย่อมต้องการสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง แต่ในสภาพความเป็นจริงของชีวิตย่อมเป็นไปได้ที่เราจะได้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราต้องการ ทุกชีวิตต้องพบสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดี บางอย่างทำให้เราพอใจ แต่เหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นกับคนอื่นเช่นเดียวกันฉะนั้นในบางคราวที่เพื่อนประสบกับสิ่งที่ไม่ดีในชีวิตเราจึงควรมีน้ำใจแสดงความเข้าใจ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

- 3.2 ให้นักเรียนจับคู่กันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่อง วิธีการแสดงความมีน้ำใจต่อเพื่อน

ใบกิจกรรม 2

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบชี้แจง

(กิจกรรม เรื่อง "ใจเขา ใจเรา")

1. ไม่ให้เปิดเผยบัตรคำของตนเอง
2. เมื่อเพื่อนนำบัตรคำมาแลก ต้องโน้มหน้าให้เพื่อนยินดีแลกบัตรคำตนเอง และผู้ที่ให้แลกควรมีน้ำใจที่ยินดีจะแลกด้วย

ใบกิจกรรม 1 บัตรคำ

(กิจกรรม เรื่อง "ใจเขา ใจเรา")

บัตรคำ ขนาด 2×4 นิ้ว ใช้กระดาษแข็งทำ เพื่อเขียนคำต่างๆ เหล่านี้ลงไป ใช้ประกอบการทำกิจกรรมเรื่อง "ใจเขา ใจเรา" จำนวน 48 บัตรคำ

สวยจัง หล่ोजัง อัย!น่ารัก น้ำใจงาม มาดเท่ห์ ตาหวาน ยิ้มสวย พุดไพเราะ
 ร้องเพลงเก่ง เล่นกีฬาเก่งจังเลย เป็นเลิศทางการเรียน ขยันจริงนะ ไหวพริบดี ฉลาดจริงๆนะจ๊ะ
 ร่ารวย ทันสมัย อารมณ์ดี เสน่ห์แรง จู้จี้ กินจุ อ้วนอย่างหมู สมองทึบ อ่อนแอ
 ชี้โรค ผอม ชักลัว พุดไม่เอาไหน ยากจน ใจแคบ เห็นแก่ตัว ชี้ไม้ ไอ้อวด
 เกียจคร้าน ไม่รับผิดชอบ โกหกต่อแหลล ก้าวร้าว อารมณ์ร้อน เจื้อยซา สายเสมอ
 ไม่สวย ไม่หล่อ หลอกหลวง หนีโรงเรียน เจ้าเล่ห์ สกปรก รับผิดชอบมากๆ ชี้ขโมย
 เจื้อยซา

ใบกิจกรรม 2

(กิจกรรม เรื่อง "ใจเขา ใจเรา")

วิธีแสดงการมีน้ำใจต่อเพื่อน

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 13

กิจกรรม	การเดินทางของส่วนที่หายไป ภาค 2 (องค์ประกอบที่ 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความคิดเห็นของกลุ่มและสามารถคาดคะเนสถานการณ์ในด้านความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้ 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการให้โอกาสบุคคลอื่นในการแสดงความสามารถ และมองเห็นความแตกต่างของคนไม่ถือเขาถือเรา
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. ชุดอุปกรณ์การสร้างเส้นทางของการเดินทางของส่วนที่หายไป ประกอบด้วย ดินน้ำมัน แผ่นรอง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยทบทวนถึงกิจกรรมการเดินทางของส่วนที่หายไป 1 และกิจกรรมที่จะทำในวันนี้คือนักเรียนจะได้สร้างเส้นทางของตนเองซึ่งนักเรียนสามารถสร้างได้ตามจินตนาการ แต่มีข้อแม้ว่าเมื่อทำการสร้างเสร็จแล้ว ต้องทดสอบการเดินทางไปถึงเป้าหมายได้ หลังจากนั้นจะให้แต่ละกลุ่มแข่งขันกัน โดยต้องเป่าลูกกลมดินน้ำมันตามเส้นทางที่หายไปที่กลุ่มตนเองสร้างขึ้นก่อน แล้วจึงไปเป่าในเส้นทางของกลุ่มคู่แข่งโดยพยายามใช้เวลาให้น้อยที่สุด

1.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม แจกอุปกรณ์ในการสร้างให้กลุ่มละ 1 ชุด

1.3 ผู้วิจัยสาธิตวิธีการทำเส้นทางให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนสร้างตามจินตนาการ ส่วนความววนของเส้นทางให้สมาชิกในกลุ่มปรึกษาและทำได้ตามใจชอบ ให้เวลาในการสร้างเส้นทาง 30 นาที

1.4 หลังการสร้างเสร็จทำการแข่งขัน โดยให้สมาชิกคนที่ 1 และ 2 เป่าลูกกลมบนเส้นทางของตนเอง จับเวลาบันทึกไว้ สมาชิกอีก 2 คนต้องเป่าลูกกลมบนเส้นทางของคู่ต่อสู้ จับเวลาและบันทึกไว้ นำเวลามารวมกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 หลังการแข่งขันเสร็จ ให้นักเรียนพูดถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นตั้งแต่การสร้างเส้นทางจนถึงการแข่งขัน

2.2 ให้สมาชิกในกลุ่มวิเคราะห์พฤติกรรมและนิสัยของเพื่อนแต่ละคนตั้งแต่กระบวนการสร้างเส้นทาง จนถึงการแข่งขัน (สมาชิกในกลุ่มจะตำหนิเพื่อนที่ทำได้ไม่ดี)

- ใครให้ความร่วมมือดีที่สุด
- ใครที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างเส้นทาง
- ในการแข่งขันใครที่ทำให้กลุ่มแพ้ ใช้เวลานาน

2.3 ให้นักเรียนเดาว่าผู้วิจัยจะให้กลุ่มไหนชนะ ผู้วิจัยบอกถึงองค์ประกอบที่ใช้ตัดสินคือ ความสามัคคีในกลุ่ม การรักษาความสะอาดหลังจากที่สร้างเส้นทางเสร็จ การไม่ตำหนิหรือใช้คำพูด ถากถางเพื่อนในขณะแข่งขัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จาก การสร้างเส้นทางการเดินทางของส่วนที่หายไป และการแข่งขัน เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงในการทำงานย่อมมีอุปสรรค ความขัดแย้ง เกิดขึ้นภายในกลุ่ม และควรจะต้องมีความเห็นอกเห็นใจในความสามารถที่แตกต่างกัน เช่น การแข่งขันที่เพื่อนบางคนทำได้ไม่ดี ก็ไม่ใช่ว่าไม่ตั้งใจ เพื่อนก็มีความตั้งใจและอยากทำให้กลุ่มชนะเหมือนกันเพียงถึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการทำงานกลุ่มและการเอาใจเขามาใส่ใจเราไม่ควรตำหนิผู้อื่นฝ่ายเดียว ให้นึกถึงถ้าเป็นการทำงานที่เราไม่ถนัดแล้วถูกเพื่อนตำหนิเราจะมีความรู้สึกอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากการร่วมกิจกรรม
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 14

กิจกรรม	ปิดตาหาด้วยใจ (องค์ประกอบ 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการเห็นใจและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. สิ่งของ/ เครื่องใช้ของนักเรียนแต่ละคน 2. ใบกิจกรรม 1,2 3. ผ้าปิดตา 4. ดินสอ ปากกา

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยซักถามถึงของรักของหวงที่นักเรียนนำมาว่ามีความสำคัญและได้มาอย่างไรและทำไมจึงรักของสิ่งนั้น
- 1.2 ให้นักเรียนนำของรักของหวงคนละ 1 อย่าง นำไปซ่อนที่ใดที่หนึ่งภายในห้องการจัดกิจกรรม
- 1.3 ให้นักเรียนทุกคนปิดตาแล้วหมุนตัว 2 รอบ แล้วกลับไปหาของที่ตนเองซ่อนไว้แล้วกลับมานั่งที่เดิม
- 1.4 ให้นักเรียนจับคู่กันตามความสมัครใจโดยให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งนำของไปซ่อนไว้แล้วกลับมาปิดตาตนเอง หลังจากนั้นให้คู่ของตนจูงมือไปหาของที่ซ่อนไว้แล้วจูงกลับมาที่เดิม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 แบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มพูดคุยกันถึงความแตกต่างของความรู้สึกและความคิดเห็นขณะที่ถูกปิดตา แล้วเดินไปหาของที่ซ่อนด้วยตนเองกับการไปหาของที่ซ่อนไว้โดยมีเพื่อนจูงไป ตามใบกิจกรรมที่ 1
- 2.2 สุ่มตัวแทนแต่ละกลุ่ม ออกมารายงานผลการพูดคุยกันในกลุ่ม และให้นักเรียนที่มีความคิดเห็นแตกต่างนำเสนอเพิ่มเติม โดยที่ผู้วิจัยคอยช่วยป้อนคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ที่นักเรียนปิดตาหาของที่ผ่านมาได้อย่างเต็มที่

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

- 3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และนักเรียนเข้าใจถึงความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะป็นรูปร่างหน้าตาบุคลิก ความสมบูรณ์ของร่างกายหรือฐานะทางสังคม ในการดำเนินชีวิต ทุกคนต้องการสิ่งดีๆ ให้กับตนเอง และคนที่เรารักด้วยกันทั้งนั้น คนที่มีสภาพร่างกาย จิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์ นับว่าเป็นผู้ที่โชคดีแล้ว บางคนอ่อนแอ บางครั้งต้องการความช่วยเหลือ ต้องการที่จะพึ่งพาอาศัยคนอื่น ๆ ฉะนั้นการที่เราได้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือใจ แสดงความเข้าใจ และการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จะทำให้เราสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3.2 ให้สมาชิกแต่ละคนบรรยายความรู้สึกของตนเองเมื่อประสบปัญหาและมีผู้มาให้ความช่วยเหลือตามไปกิจกรรมที่ 2

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรมที่ 1 ปิดตาหาด้วยใจ

ความรู้สึกและความคิดเห็นขณะถูกปิดตาเดินไปหาของที่ซ่อนไว้ด้วยตนเอง

.....

.....

.....

ความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่ถูกปิดตาและมีเพื่อนจูงใจไปหาของ

.....

.....

.....

กลุ่ม.....

ใบกิจกรรมที่ 2 ปิดตาหาด้วยใจ

ให้สมาชิกทุกคนเขียนบรรยายความรู้สึกของตนเองเมื่อประสบปัญหา และมีผู้มาให้ความช่วยเหลือ

.....

.....

.....

.....

ชื่อ.....สกุล.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
ครั้งที่ 15

กิจกรรม	ใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด (องค์ประกอบ 1.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการแสดงความเข้าใจผู้อื่นโดยการแสดงการยอมรับต่อการสื่อสารระหว่างบุคคล 2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความแตกต่างในด้านความรู้สึกนึกคิดประสบการณ์และค่านิยมของบุคคล
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. ดินสอ ปากกา 2. ใบกิจกรรม 1,2,3
ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยการสนทนาเกี่ยวกับเพื่อนที่นักเรียนรักและคิดว่าเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของตนเอง
- 1.2 แจกใบกิจกรรม 1 และดินสอ / ปากกา ให้นักเรียน
- 1.3 ให้นักเรียนแต่ละคนพิจารณาจัดอันดับลักษณะของผู้ที่น่าจะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุด 4 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยสุ่มถามนักเรียน 2-3 คน
- 1.4 แบ่งนักเรียนกลุ่มละ 4 คน ร่วมกันพิจารณาจัดอันดับลักษณะของผู้ที่น่าจะเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดอีกครั้งหนึ่ง แล้วสรุปผลงานลงในใบกิจกรรม 2 เปรียบเทียบระหว่างคิดคนเดียวกับแนวคิดทั้งกลุ่ม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ ตัวแทนกลุ่มนำเสนอรายงานผลงานกลุ่มรวมทั้งวิธีการทำงานของกลุ่ม ผู้วิจัยใช้คำถามในการร่วมอภิปรายให้เด็กได้วิเคราะห์ถึงลักษณะของเพื่อนทั้ง 4 คน อะไรเป็นเรื่องกำหนดการจัดอันดับความดี ความเลวของบุคคล และให้นักเรียนที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างนำเสนอความคิดของตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

- 3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง นักเรียนสามารถแสดงความเข้าใจในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น และการแสดงความเข้าใจต่อผู้อื่นโดยการให้การยอมรับ
- 3.2 ให้นักเรียนแต่ละคนเขียนถึงวิธีการที่เราจะเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นตามใบกิจกรรม 3

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในและร่วมแสดงความคิดเห็น
- 4.2 การเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรม 1

กิจกรรม ใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด

เหตุการณ์สมมติ

สมมติว่านักเรียนมีเพื่อน 4 คน ซึ่งมีลักษณะนิสัยแตกต่างกันดังรายละเอียดข้างล่าง ถ้าให้สมาชิกพิจารณาจัดอันดับลักษณะพฤติกรรมของเพื่อน 4 คน จากดีมากที่สุดจนถึงดีน้อยที่สุด นักเรียนจะจัดอันดับได้อย่างไร

เด็กชายโต้ง

รูปร่างผอมสูง แข็งแรงคล่องแคล่วว่องไว เป็นนักกีฬาฟุตบอลโรงเรียน ค่อนข้างใจร้อนพูดจาโผงผาง แต่มีน้ำใจมาก รักเพื่อน ชอบช่วยเหลือเพื่อนจึงมักมีเรื่องชกต่อยเสมอๆ เพราะช่วยปกป้องเพื่อนจากการถูกรังแกจากนักเรียนต่างห้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เวลามีขนมจะแบ่งให้เพื่อนอยู่เสมอ ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ

เด็กชายตุ้ม

รูปร่างอ้วนเตี้ย เป็นคนเรียบร้อย ขี้ใจน้อย ไม่ค่อยพูด ไม่ชอบเล่นกีฬาหรือเข้ากลุ่มกับเพื่อนๆ ลายมือสวย ขยันเรียนหนังสือ ผลการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างดีมาก เคารพเชื่อฟังครู รักษากฎระเบียบโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ชอบสวดมนต์ก่อนนอนอยู่เสมอ

เด็กชายต่อม

รูปร่างสมส่วน พูดจาเรียบร้อย ค่อนข้างเจ้าระเบียบ ตรงต่อเวลา ทำการบ้านส่งครูอย่างสม่ำเสมอ ผลการเรียนดี มักชอบช่วยเหลือเพื่อนๆ เวลาทำการบ้านไม่ได้ ชอบคุยกับครูพี่เลี้ยง

เด็กชายต่อ

รูปหล่อ คล่องแคล่ว มีลักษณะผู้นำ อารมณ์ดี ขี้เล่น พูดเก่ง มักมีเรื่องตลกฮาขันมาเล่าให้เพื่อนฟังเสมอ เป็นมิตรกับทุกคน ชอบเล่นกีฬาเป็นชีวิตจิตใจและยังเป็นนักบาสเกตบอลมือดีของโรงเรียนอีกด้วย รักเพื่อนฝูง ชอบอาสาช่วยเหลือเพื่อนเสมอ ผลการเรียนค่อนข้างต่ำ

ใบกิจกรรม 2
 กิจกรรม ใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด

ตารางจัดลำดับลักษณะนิสัยที่ดีของเพื่อน

อันดับที่	ชื่อเพื่อน
1.
2.
3.
4.

ชื่อกลุ่ม.....

ใบกิจกรรม 3
 กิจกรรม ใครคือเพื่อนที่ดีที่สุด

วิธีการที่เราจะเข้าใจถึงความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 16

กิจกรรม	มนุษย์สัมพันธ์ (องค์ประกอบ 1.2.2 ทักษะทางสังคม)
จุดมุ่งหมาย	1. นักเรียนบอกวิธีการเริ่มต้นการสนทนากับบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีได้ 2. นักเรียนจำแนกการสนทนาที่ผูกมิตรและไม่ผูกมิตรได้
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. สถานการณ์ : การทักทาย สร้างสัมพันธ์ภาพ เมื่อ <ul style="list-style-type: none"> - พบเพื่อนนักเรียนใหม่ - คนไม่รู้จักมางานโรงเรียน - คนไม่รู้จักมาหาพ่อแม่ - พบหน้าพ่อแม่เพื่อน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 นักเรียนหนึ่งเป็นวงกลมผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับการพูดคุยทักทายเมื่อพบปะกับบุคคลอื่น

1.2 ผู้วิจัยเลือกนักเรียน 4 คน เป็นชาย 3 คน หญิง 1 คน แล้วเล่าสถานการณ์ว่า จันจิรา เป็นเพื่อนใหม่ของเรา อภิสิตี ภัทรพล อัครเดช มาพบเข้าทั้งสามคนจะพูดทักทายอย่างไร จันจิรา จึงจะไม่เกอเขินและยินดีด้วย

1.3 ผู้วิจัยให้ อภิสิตี ภัทรพล อัครเดช มาทักทายจันจิรา ทีละคนจนครบ 3 คนถามจันจิรา

- ชอบการสนทนาแบบไหนมากที่สุด เพราะอะไร

นักเรียนคนอื่นแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ผู้วิจัยเพิ่มเทคนิคการสนทนาเพื่อผูกมิตร

1.4 แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละ 4 คน ด้วยการจับสลากสถานการณ์ 4 สถานการณ์ให้นักเรียนฝึกพูดทักทาย ทำความรู้จักกันตามสถานการณ์ และให้คนที่ถูกสมมติเป็นสมาชิกใหม่ ประเมินผลพร้อมบอกเหตุผล เลือกตัวแทนออกมาแสดงการทักทายสร้างมิตรไมตรี และอภิปรายผล

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 ผู้วิจัยตั้งคำถามให้นักเรียนวิเคราะห์ตามประเด็นต่อไปนี้

- นักเรียนไม่พึงพอใจการผูกมิตรของใคร เพราะเหตุใด เขาทำอย่างไร
- นักเรียนพึงพอใจการผูกมิตรของใคร เพราะเหตุใด เขาทำอย่างไร
- การผูกมิตรเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีวิธีการอย่างไรบ้าง
- การผูกมิตรไมตรีมีความสำคัญอย่างไร

2.2 ร่วมกันอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งในชีวิตประจำวันของเรา จำเป็นต้องติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันตลอดเวลา การพูดจา สร้างความคุ้นเคย ด้วยความจริงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส จะสามารถผูกมิตรไมตรี สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันเร็วขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 แสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 17

กิจกรรม	ร่วมแรงร่วมใจ (องค์ประกอบ 1.5 ทักษะทางสังคม)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกัน 2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. กระดาษโปสเตอร์สี 2. เทปขาว 3. กระดาษ A4 4. ใบกิจกรรม 1,2

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยแจกกระดาษโปสเตอร์ ปากกา/ดินสอ และเทปขาว ให้กลุ่มละ 1 ชุด ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มนำกระดาษโปสเตอร์ไปติดไว้ที่กระดาน

1.2 ให้นักเรียนแต่ละคนในกลุ่มผลัดกันออกไปลากเส้น 1 เส้น จะเป็นเส้นตรงหรือเส้นโค้งก็ได้ ในการลากเส้นให้แต่ละคนคิดไว้ในใจว่าตนเองต้องการจะให้ป็นรูปอะไร โดยจะลากเส้นบริเวณไหนของกระดาษก็ได้จะต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องหรือไม่ก็ได้ เมื่อครบจำนวนสมาชิกแล้วให้นักกลับมาลากเส้นบนกระดาษแผ่นเดิมอีกคนละเส้นระหว่างที่สมาชิกแต่ละคนออกไปลากเส้นบนกระดาษอาจจะทำให้พอมองเห็นรูปที่อาจสมบูรณ์โดยรวมเป็นรูปใหญ่รูปเดียวหรือรูปเล็กหลายรูป ใช้เวลา 10 นาที

1.3 ให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มเขียนลงบนกระดาษ A4 ว่าตนเองต้องการวาดรูปอะไร

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์และพูดคุยถึงรูปที่วาดว่าไม่เป็นไปตามที่ทุกคนตั้งใจวาดเป็นเพราะเหตุผลอะไรตามใบกิจกรรม 1

2.2 สุ่มตัวแทนแต่ละกลุ่ม ออกมารายงานผลการพูดคุยกันในกลุ่ม และให้สมาชิกที่มีความคิดเห็นแตกต่างนำเสนอเพิ่มเติม

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้จากกิจกรรมนี้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปใช้ในชีวิตจริง และนักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันต้องมีการวางแผนและการยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

3.2 ให้นักเรียนแต่ละคนยกตัวอย่างงานที่ต้องทำร่วมกันและมีวิธีการอย่างไรที่ทำให้งานนั้นบรรลุเป้าหมายตามใบกิจกรรม 2

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน

4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน

4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

ใบกิจกรรม 1

กิจกรรม เรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจ”

เพราะเหตุใดรูปภาพที่ได้ไม่ได้เป็นไปตามความตั้งใจของแต่ละคน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่ม.....

ใบกิจกรรม 2

กิจกรรม เรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจ”

ตัวอย่างงานที่ต้องทำร่วมกับผู้อื่น

- 1.....
- 2.....
- 3.....

วิธีการที่จะทำให้งานนั้นบรรลุเป้าหมาย

- 1.....
- 2.....
- 3.....

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 18

กิจกรรม	จิกซอว์สัมพันธ์ (องค์ประกอบ 1.5 ทักษะทางสังคม)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนได้วิเคราะห์ท่าทีของความร่วมมือในการแก้ปัญหาในกลุ่ม 2. เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการยอมรับพฤติกรรมของตน โดยหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกับผู้อื่น
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส 4 รูป ถูกตัดออกเป็นรูปละ 3 ชิ้น ในแต่ละช่องจะมีชิ้นส่วนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสทั้งหมด 12 ชิ้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 5 คน โดยเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรม 4 คน ผู้สังเกตการณ์ 1 คน
- 1.2 อธิบายขั้นตอนให้นักเรียนทุกคนรับรู้ทั่วกันดังนี้
 - 1.2.1 นักเรียนในกลุ่มทุกคนมีสิทธิถือชิ้นส่วนคนละ 3 ชิ้น
 - 1.2.2 ขณะทำกิจกรรมห้ามพูดคุยปรึกษากันและไม่ทำสัญญาณใดๆ
 - 1.2.3 ทุกคนมีสิทธิจะหยิบชิ้นส่วนของตนให้คนอื่นได้ แต่ขอจากคนอื่นหรือหยิบจากคนอื่นไม่ได้
 - 1.2.4 จะเอาชิ้นส่วนคนอื่นมาต่อให้กันหรือช่วยกันไม่ได้
 - 1.2.5 กลุ่มใดเสร็จก่อน หมายถึงต่อรูปครบ 4 รูป ให้ร้องไชโย
- 1.3 หลังจากที่ทุกคนรับทราบกติกาแล้ว เรียกผู้สังเกตการณ์ทุกกลุ่มไปพบนอกห้องเพื่อให้ดูภาพต่อ 4 รูป และชี้แจงเรื่องเกี่ยวกับวิธีการสังเกตว่า ให้ดูพฤติกรรมกลุ่มและพฤติกรรมของแต่ละคนว่า ใครทำถูกต้องและรวดเร็วหรือช้า มีไหวพริบดี ทำงานอย่างมีระบบ ผิดกติกาหรือไม่เพียงใด
- 1.4 แจกซองที่มีชิ้นส่วน 21 ชิ้น ให้ผู้สังเกตการณ์นำไปแจกสมาชิกในกลุ่ม โดยแจกทีละแผ่นวนขวาไปที่ละรอบรวม 3 รอบ จะได้คนละ 3 แผ่น และผู้สังเกตการณ์คอยสังเกตพฤติกรรมกลุ่มกลุ่ม ขณะที่สมาชิกกำลังทำกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

- 2.1 ผู้สังเกตการณ์แต่ละกลุ่มออกไปรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตว่าแต่ละกลุ่มมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง
- 2.2 นักเรียนแต่ละคนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างที่กำลังทำกิจกรรมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นและใช้วิธีใดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และนักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดีตามโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งเป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานของการเป็นประชาธิปไตย

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน
- 4.2 ผู้วิจัยสังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ ของนักเรียน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ครั้งที่ 19

กิจกรรม	เหตุผลนั้นสำคัญ (องค์ประกอบ 1.5 ทักษะทางสังคม)
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายเหตุผลในการเลือกแนวทางหรือการปฏิบัติของตนให้ผู้อื่นรับรู้ได้ 2. เพื่อให้นักเรียนรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลในการเลือกแนวทางหรือการกระทำสิ่งต่างๆ ของผู้อื่นได้ 3. เพื่อให้เรียนอธิบายผลที่เกิดจากการยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกันได้โดยมีเหตุผล
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	1. รูปภาพเกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่างๆ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรมโดยสนทนาเกี่ยวกับลักษณะของการประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยให้นักเรียนดูรูปภาพการประกอบอาชีพทีละรูปภาพ และร่วมสนทนากับนักเรียนถึงลักษณะการทำงานที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น

1.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนเลือกอาชีพที่ตนเองชอบ หรือคิดว่าจะประกอบอาชีพนั้นคนละ 1 อาชีพ พร้อมทั้งบอกเหตุผลในการเลือกประกอบอาชีพนั้นให้เพื่อนๆ ฟังด้วยว่าตนเองเลือกอาชีพนั้น เพราะเหตุใด

1.3 ให้นักเรียนรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจ กลุ่มละ 4 คน

- ให้นักเรียนส่งหัวหน้ากลุ่มจับฉลากอาชีพ กลุ่มละ 1 ฉลาก และอย่าให้กลุ่มอื่นรู้ว่ากลุ่มของตนได้ฉลากอาชีพอะไร
- ต่อจากนั้นให้แต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผน และผลัดกันแสดงบทบาทสมมติให้กลุ่มอื่นทายโดยไม่ใช่เสียงพูด ไม่ใช่อุปกรณ์ ใช้แต่ท่าทางประกอบการแสดง

เท่านั้น กลุ่มใดที่เพื่อนยังทายไม่ถูก ให้แสดงใหม่จนกว่าจะมีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทายถูก

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิเคราะห์

2.1 ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสนทนา อภิปราย วิเคราะห์สิ่งที่ได้จากกิจกรรม ดังนี้

- ทำไมบางกลุ่มแสดงแล้วเพื่อนยังทายไม่ถูก
- ทำไมบางกลุ่มแสดงคนเดียว เพื่อนก็ทายถูกแล้ว เพราะเหตุใด
- ทำไมบางกลุ่มแสดงแล้วแสดงอีก เพื่อนก็ยังทายไม่ถูกเพราะเหตุใด (ถ้ามี)
- ในการร่วมกันทำงานต่าง ๆ นั้น นักเรียนคิดว่าน่าจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ในขณะที่นักเรียนร่วมกันวางแผนเพื่อเตรียมแสดงบทบาทสมมตินั้น กลุ่มของนักเรียนรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

- ผลที่ได้รับจากการรับฟังความคิดเห็นของกันและกันนั้นเป็นอย่างไร ดีหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ผลที่ได้รับจากการไม่รับฟังความคิดเห็นของกันและกันเป็นอย่างไร ดีหรือไม่ เพราะเหตุใด

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ

ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และเสนอแนวทางการรู้จักรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังนี้ “ในชีวิตประจำวันของคนเรา ต้องอยู่ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งที่บ้าน ที่โรงเรียน หรือที่ทำงาน การฝึกตนเองให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของกันและกันในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำร่วมกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนในห้องเรียน หรือเพื่อนที่ทำงานร่วมกัน จะช่วยให้ผลงานหรือการกระทำนั้น ๆ ดำเนินได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 4 ขั้นการประเมินผล

- 4.1 ผู้วิจัยสังเกตจากการร่วมสนทนา การอภิปราย การซักถาม การร่วมกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น
- 4.2 ติดตามผลการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 4.3 ประเมินจากบันทึกผู้เรียน

แผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
ครั้งที่ 20 ปัจฉิมนิเทศ

กิจกรรม	กิจกรรมนี้ได้อะไร
จุดมุ่งหมาย	1. เพื่อสรุปกิจกรรมความฉลาดทางอารมณ์ 2. เพื่อสรุปหลักการความฉลาดทางอารมณ์
เวลา	50 นาที
อุปกรณ์	กระดาษ ดินสอ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ให้นักเรียนล้อมวงเป็นวงกลม
2. ผู้วิจัยสนทนาซักถามเกี่ยวกับกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำผ่านมา
 - นักเรียนได้อะไรจากกิจกรรมที่ได้เข้าร่วม
 - จากที่ทำกิจกรรมผ่านมานักเรียนคิดว่า EQ หรือความฉลาดทางอารมณ์คืออะไร
3. แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม ให้นักเรียนร่วมกันระดมความคิดเห็น
4. ให้ตัวแทนกลุ่มรายงานผล
5. ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ หลักการ วิธีการนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน
6. ให้นักเรียนทำแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในครั้งนี้

ภาคผนวก ข

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

ได้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Goleman จำนวน 25 ซึ่งให้ผู้ถูกประเมินสามารถตอบตามความคิดได้อย่างอิสระ โดยผู้ศึกษาได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนจากคำตอบของแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์และเกณฑ์การตัดสินระดับความสามารถทางอารมณ์ไว้ดังนี้

การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	5 ข้อ	(ข้อ 1 - 5)	คะแนนเต็ม	10	คะแนน
ทักษะทางสังคม	8 ข้อ	(ข้อ 6 -13)	คะแนนเต็ม	16	คะแนน
การตระหนักรู้ตนเอง	3 ข้อ	(ข้อ 14 - 16)	คะแนนเต็ม	6	คะแนน
การควบคุมตนเอง	5 ข้อ	(ข้อ 17 - 21)	คะแนนเต็ม	10	คะแนน
การสร้างแรงจูงใจ	4 ข้อ	(ข้อ 22 - 25)	คะแนนเต็ม	8	คะแนน
			รวม	50	คะแนน

เกณฑ์การให้คะแนนคำตอบจากแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์

ข้อ 1. นักเรียนสามารถสังเกตเห็นได้อย่างไรว่าเพื่อนกำลังไม่สบายใจ

- ให้ 2 คะแนน ถ้าคำตอบแสดงถึงความสามารถของนักเรียนที่จะสังเกตจากสีหน้า กริยาท่าทางของเพื่อน
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนใช้วิธีการถามเพื่อน ถามคนอื่น
- ให้ 0 คะแนน ถ้าไม่สามารถสังเกตเห็นได้ หรือดูไม่รู้

ข้อ 2. ถ้าเพื่อนเดือดร้อนหรือมีปัญหา นักเรียนจะช่วยเหลือเพื่อนอย่างไร

- ให้ 2 คะแนน ถ้าคำตอบแสดงการช่วยเพื่อน เช่น ให้คำปรึกษา หาวิธีช่วยแก้ปัญหา
- ให้ 1 คะแนน ถ้าคำตอบว่าต้องไปบอกให้คนอื่นมาช่วย เช่น ไปบอกผู้ใหญ่ บอกเพื่อนคนอื่นๆ ปลอบใจเพื่อน แต่ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา
- ให้ 0 คะแนน ถ้าไม่สามารถช่วยแก้ปัญหา ไม่รู้จะทำอย่างไร

ข้อ 3. ถ้านักเรียนเห็นเพื่อนกำลังทำในสิ่งที่ผิด นักเรียนจะเตือนหรือสอนเพื่อนอย่างไร

- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าต้องสอนเพื่อน หรือบอกเพื่อนไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่ถูก
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าต้องบอกให้ผู้ใหญ่ช่วยสอน หรือบอกเพื่อนคนอื่นช่วยสอน
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าไม่บอกเพื่อน ไม่ทำอะไรเลย

ข้อ 4. ถ้านักเรียนไม่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนในกลุ่มนักเรียนจะทำอย่างไร

- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าพยายามหาสาเหตุ ปรับปรุงตนเองให้เป็นที่ยอมรับด้วยตนเอง โดยไม่ถามคนอื่น
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าถามคนอื่นถึงสาเหตุที่ทำให้เพื่อนไม่ยอมรับ
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าอยู่เฉยๆไม่พยายามที่จะหาสาเหตุหรือทำความเข้าใจ หรือเลิกคบ

- ข้อ 5. นักเรียนจะรู้ถึงความคิดเห็น ความสนิทสนม ความขัดแย้งกันของเพื่อนในกลุ่มได้อย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าใช้วิธีสังเกตพฤติกรรม ฟังคำพูดของเพื่อน
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าถามคนอื่น
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าไม่รู้
- ข้อ 6. ถ้านักเรียนถูกเลือกให้เป็นหัวหน้าชั้น นักเรียนจะอย่างไรเพื่อนจึงร่วมมือในการทำงานกิจกรรมของชั้นเรียน
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำตัวเป็นแบบอย่าง ชี้แจงเหตุผลในการทำ หรือขอร้องให้เพื่อนร่วมมือ
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า บอกให้ทำ ในลักษณะการสั่ง (ไม่ชี้แจงเหตุผล)
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำเอง ไม่บอกหรือขอร้องเพื่อน
- ข้อ 7. เวลานั้นนักเรียนเล่าอะไรให้เพื่อนๆ ฟัง เพื่อนมักจะเชื่อในเรื่องที่นักเรียนเล่าหรือไม่ เพราะอะไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบในลักษณะที่เพื่อนแสดงความเชื่อถือในตัวนักเรียน เพราะเป็นคนพูดจริง ไม่เคยโกหก เป็นคนดี
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าเพื่อนเชื่อเพราะตนเป็นคนตลก พูดสนุก หรือเพราะเป็นเพื่อนกัน
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่าเพื่อนไม่เชื่อในสิ่งที่เล่า
- ข้อ 8. ถ้านักเรียนต้องทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อนหลายๆ คน ซึ่งมีความแตกต่างกัน เช่น บางคนขยัน บางคนขี้เกียจ นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไรให้งานเสร็จทันเวลา
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบในลักษณะใช้ความพยายามที่จะให้เพื่อน ช่วยกัน เช่น พยายามเตือนเพื่อน บอกเพื่อนให้ช่วยกันทำ
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบในลักษณะที่ลงมือทำเอง ให้ผู้ใหญ่ พี่น้องที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มช่วย
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบในลักษณะตัดเพื่อนที่ไม่มาทำออกหรือไม่สนใจว่างานจะเสร็จหรือไม่ หรือไม่รู้จะทำอย่างไร
- ข้อ 9. นักเรียนจะอย่างไร ที่จะชักชวนเพื่อนๆ ให้ช่วยกันทำงาน
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า มีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการลงมือเป็นแบบอย่าง และให้เหตุผลในการชักชวน
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ให้เพื่อนชวน หรือทำตามคำสั่งครู
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่สามารถช่วยได้ ไม่ช่วยทำ

- ข้อ 10. นักเรียนคิดว่าตนเองจะสามารถชักจูงนักเรียนรุ่นน้อง รุ่นพี่ หรือเพื่อนๆ ให้ร่วมมือกันช่วยทำงานของโรงเรียนได้อย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำตัวเป็นแบบอย่าง ชักชวนเพื่อนโดยอธิบายเป็นเหตุผล
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า บอกเพื่อน (โดยไม่บอกเหตุผลในการกระทำ)
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่สามารถชักชวนให้เพื่อน ๆ ทำได้บอกว่าไม่รู้จะอย่างไร
- ข้อ 11. นักเรียนจะอย่างไร ถ้าเพื่อนทะเลาะกัน
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า เข้าไปห้ามไม่ให้ทะเลาะกันด้วยตนเอง
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไปฟ้องครู ฟ้องพ่อแม่ บอกพี่ บอกเพื่อนมาช่วย
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า อยู่เฉยๆ ให้เพื่อนทะเลาะกันต่อไป
- ข้อ 12. นักเรียนคิดว่า การที่จะทำงานกลุ่มให้สำเร็จได้นั้น ต้องอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องใช้ความสามัคคี ร่วมมือกันทำ พยายามบอกเหตุผลที่จะทำให้สำเร็จ
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า บอกให้คนอื่นทำ
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่รู้ หรือไม่ตอบ
- ข้อ 13. ถ้านักเรียนย้ายโรงเรียนใหม่ และนักเรียนไม่รู้จักใครเลยนักเรียนจะอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า พยายามปรับตัว พูดคุยหรือทำความรู้จักกับคนอื่น ๆ ด้วยตนเอง
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า รอให้เพื่อนๆ มาทำความรู้จักเราก่อนและแนะนำให้รู้จักกับคนอื่น ๆ ต่อไป
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำตัวเฉยๆ หรือไม่รู้จะอย่างไร
- ข้อ 14. ถ้านักเรียนถูกเพื่อนล้อเลียน เกี่ยวกับชื่อพ่อแม่ นักเรียนจะอย่างไร และรู้สึกอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า โกรธ แต่จะไม่ทำเพื่อน จะตักเตือนเพื่อน หรือตอบว่าไม่โกรธและจะพูดตลกๆ กับเพื่อน (แสดงการควบคุมอารมณ์ได้)
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า โกรธ หรือไม่โกรธ แต่จะฟ้องครู
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า โกรธและแสดงการตอบโต้ด้วยคำพูด การกระทำ การใช้อารมณ์

- ข้อ 15. ถ้าครูมอบหมายให้นักเรียนประดิษฐ์สิ่งของ เพื่อส่งประกวดชิงรางวัลในวันเด็กแห่งชาติ นักเรียนจะส่งงานอะไร และทำไมจึงเลือกส่งงานชิ้นนั้น
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า เลือกประดิษฐ์สิ่งของชิ้นนั้นเพราะตนเองมีความสามารถที่จะทำได้ มีประโยชน์
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า เลือกประดิษฐ์ของชิ้นนั้นเพราะทำได้ง่าย สนุก
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำไม่ได้ หรือไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร
- ข้อ 16. ถ้านักเรียนเป็นตัวเก็งในการรับเลือกเป็นตัวแทนในการแข่งขันกรีฑา แต่ผลการคัดเลือกปรากฏว่าเพื่อนของนักเรียนได้รับเลือกแทน นักเรียนจะทำอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ดีใจกับเพื่อน สนับสนุนเพื่อน และนักเรียนต้องใช้ความพยายามมากขึ้น
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ใช้ความพยายามปรับปรุงตัว (ไม่ยินดีกับเพื่อน)
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า อิจฉาเพื่อน ต่อว่าเพื่อน หรือผู้ฝึกสอน
- ข้อ 17. ถ้านักเรียนมาโรงเรียนสาย แล้วถูกครูดุ นักเรียนจะทำอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้ และการให้เหตุผลถึงการมาสายได้
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความไม่พอใจ แต่ไม่ตอบโต้ นั่งเงียบยอมรับการถูกดุ แต่ไม่อธิบายเหตุผล
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงอารมณ์โกรธหรือโต้ตอบครูด้วยถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม
- ข้อ 18. ถ้านักเรียนเป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน บังเอิญว่าวันนั้นนักเรียนทำแจกันบนโต๊ะครูแตก นักเรียนจะทำอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงการยอมรับผิด โดยการไปบอกครูและขอโทษก่อนที่ครูจะมาพบว่าแจกันแตก
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า บอกเพื่อน ให้เพื่อนช่วยหาทางแก้ไข หรือซื้อมาทดแทน แต่ไม่แสดง ถึงการขอโทษ
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ นั่งเฉย
- ข้อ 19. ถ้านักเรียนจะต้องส่งรายงานในวันพรุ่งนี้ นักเรียนจะทำอย่างไรถ้ายังทำรายงานไม่เสร็จ
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องพยายามทำให้เสร็จทันเวลา
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ชี้แจงเหตุผลกับครูว่าทำไมถึงทำไม่เสร็จ หรือตอบว่าทำรายงานแต่ไม่เสร็จทันเวลา ขอเพิ่มเวลาการทำงาน
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ยอมถูกทำโทษหรือลอกรายงานเพื่อน ให้คนอื่นช่วยทำ

- ข้อ 20. ถ้านักเรียนยืมหนังสือของเพื่อนมา แต่ทำของเพื่อนหาย นักเรียนจะอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ขอโทษและซื้อเล่มใหม่คืนให้เพื่อน
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ช่วยหาให้ ขอโทษเพื่อน (โดยไม่มีการใช้คืน)
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า บอกเพื่อนว่าทำหาย บอกผู้ใหญ่
- ข้อ 21. ถ้าพ่อแม่สัญญาว่า จะพาไปเที่ยวสวนสัตว์ช่วงปิดเทอมแต่เมื่อถึงเวลาจริงๆ พ่อแม่ติดธุระไม่สามารถพาไปได้ นักเรียนจะรู้สึกอย่างไรและจะอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่รู้สึกเสียใจ และแสดงความเข้าใจเหตุผลของพ่อแม่ รอจนกว่าพ่อแม่จะว่าง
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า รู้สึกเสียใจ ผิดหวังแต่ก็ทำกิจกรรมอย่างอื่นทดแทนรอไปโอกาสหน้า
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า โกรธ ไม่พูดด้วย ไม่ยอมทำอะไรแสดงการต่อต้านพ่อแม่
- ข้อ 22. ถ้านักเรียนทำคะแนนสอบปลายภาคได้ไม่ดี แต่นักเรียนอยากทำให้พ่อแม่ชื่นใจกับผลการเรียนในเทอมต่อไปนักเรียนจะอย่างไร
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงความตั้งใจมากขึ้น การพยายามปรับปรุงตนเอง การขยันอ่านหนังสือ
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องทำตามครูสอน เชื่อฟังครู พยายามเอาอย่างเพื่อน
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่รู้ทำเท่าที่ตนเองทำได้
- ข้อ 23. นักเรียนคิดว่าจะทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนหรือชุมชนที่นักเรียนอยู่ได้อย่างไรบ้าง
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงประโยชน์ต่อโรงเรียนหรือชุมชนในลักษณะการมีความคิดสร้างสรรค์ การสร้างชื่อเสียง
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ช่วยงานโรงเรียนหรือชุมชนซึ่งเป็นการช่วยตามปกติ เช่น เก็บขยะ ทำความสะอาด
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่เคยไม่รู้จำทำอะไรเพราะไม่เคยทำ
- ข้อ 24. ถ้านักเรียนป่วยต้องหยุดเรียน 2-3 วัน นักเรียนจะอย่างไรเพื่อให้เรียนทันเพื่อน
- ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบ แสดงถึงการชวนขอความช่วยเหลือที่มิได้เรียนจากครู และเพื่อน ๆ ด้วยตนเอง
- ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า รอให้เพื่อนบอกหรือสอนให้โดยที่ตนเองไม่ได้ขอร้อง
- ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่ทำอะไร เรียนต่อตามปกติ

- ข้อ 25. ถ้านักเรียนสอบตก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร และจะอย่างไร
ให้ 2 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ต้องปรับปรุงตัวใหม่พยายามทำให้ดีขึ้น
ให้ 1 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ซ่อมวิชาที่ตก ยอมรับการสอบตก
ให้ 0 คะแนน ถ้านักเรียนตอบว่า ไม่อยากเรียนต่อ ไม่ยอมเรียนต่อ เฉย ๆ ไม่รู้จะอย่างไร
หรือ ย้ายโรงเรียน

ภาคผนวก ค

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความฉลาดทาง
อารมณ์ และแผนการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีรายนามดังนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์
อาจารย์ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์
รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ฝ่ายประถม)
3. ดร.สมศักดิ์ สีตากลุฑุทธิ์
อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชา จิตวิทยา และการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์
สถาบันราชภัฏเลย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาววาฬิกา อัครนิตย์
วัน เดือน ปีเกิด	8 กรกฎาคม 2517
สถานที่เกิด	หนองคาย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	323 หมู่ 1 อำเภอศรีวิไล จังหวัดหนองคาย 43210
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนบ้านกำแพงเพชร ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคาย 43140
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2540	ค.บ. วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏเลย
พ.ศ. 2546	กศ.ม. วิชาเอกการศึกษาพิเศษ (สาขาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาเลิศ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร